

Esben Kamstrup

En kritisk diskursanalyse av kunnskapskonstruksjon om kontroversielle tema på Wikipedia.

Masteroppgave i LPY3910 Masteroppgave i lærerprofesjon, utviklingsarbeid og veiledning

Veileder: Stine H. Bang. Svendsen

Juni 2020

Sammendrag

Wikipedia er en kunnskapsarena som benyttes i utstrakt grad av studenter og elever. I skolen er imidlertid lærere kritiske til å la elevene bruke denne kunnskapsarenaen. I de nye styringsdokumentene i LK20 vektlegges det å oppdra elevene til kritisk tenkning, dybdelæring og demokratisk medborgerskap sterkt. Skolens kunnskap er ofte knyttet til dominerende ideologier. Wikipedia som kunnskapsarena har potensiale til å utfordre det etablerte gjennom å være en brukerstyrt plattform, hvor alle potensielt skal kunne komme til orde. I Wikipedias retningslinjer vektlegges det at ulike syn skal komme til orde, samtidig som kunnskapen skal etterstrebe objektivitet, nøytralitet og verifiserbarhet. Spørsmålet for denne oppgaven er hvordan disse retningslinjene rekontekstualiseres når kunnskapskonstruksjon om et ideologisk kontroversielt tema forhandles. Med kritisk diskursanalyse som teoretisk og metodisk rammeverk søker oppgaven å undersøke hva som kjennetegner konstruksjonen av kunnskapen og hva som kjennetegner kunnskapens kvaliteter med hensyn til verifiserbarhet, nøytralitet og objektivitet. Med bakgrunn i analysen vil kunnskapens rolle med hensyn til skolens formål om å fremme kritisk kompetanse, dybdelæring og demokrati og medborgerskap diskuteres. Sentrale funn er at rekontekstualiseringen av retningslinjene, heller enn å gi ulike aktører en stemme, stilner deres stemmer gjennom å tømme kunnskapen for ideologisk innhold. Ved at kunnskapen tømmes for ideologisk innhold forsvinner aktørskap, mening, og perspektiver. Dette gjør kunnskapen lite egnet for skolens mål om kritisk tenkning, dybdelæring og demokratisk oppdragelse. Det argumenteres for at siden elevene bruker Wikipedia i utstrakt grad er det viktig at læreren forholder seg aktivt til kunnskapsinnhenting til elevene for å sikre innhold med mening i temaer som søker meningsbrytning, heller enn å ignorere Wikipedia som plattform.

Forord

Takk til veileder Stine H. Bang Svendsen for å peke ut kursen og tillit til at jeg fant målet i mitt eget tempo.

Takk til senterleder ved Skrivesenteret, Arne Johannes Aasen, som ga meg muligheten til å dykke ned i dype tanker og til å stå i lange prosesser som avbrekk til en hektisk og fragmentert hverdag.

Takk til gode kolleger ved Skrivesenteret som raust deler faglig kompetanse og skaper trygge rammer for meningsbrytning.

Takk til Cecilie, Kaja, Kasper og Karen for tålmodighet på hjemmebane.

Sammendrag	1
Forord	2
Innledning	6
Problemstilling	8
Oppbygging av oppgaven	9
Literacy og LK20	9
Literacy i skolen	11
Kompetansebegrepet	11
Dybdelæring	12
Demokrati og medborgerskap	13
Kunnskap og makt i skolen	13
Freire og de undertryktes pedagogikk	13
Freires budskap	14
Freires pedagogikk	14
Freires to retninger for undervisning	14
Lærerens rolle i bank-undervisningen	15
Læreren og elevenes rolle i en problemrettet undervisning	15
Freire og synet på kunnskap	16
Wikipedia og den encyklopediske tradisjon	16
Encyklopediens tre roller	16
Wikipedia som encyclopedi	18
Wikipedias retningslinje for objektivitet	19
Wikipedias retningslinjer for verifiserbarhet	19
Wikipedias retningslinjer for original forskning og troverdige kilder	21
Wikipedias tekststruktur	21
Wikipedias språknorm	22
Wikipedias malverk	22
Populære artikler på Wikipedia	22
Kritisk diskursanalyse	23
Fairclough og kritisk diskursanalyse	24
Diskursbegrepet og Foucaults kunnskapssyn	26
Den tredimensjonelle diskursmodellen	26
Tekstanalyse	28
Ordvalg/vokabular/språkbruk	28
Grammatikk	28
Diskursiv praksis	28
Antagelser	29
Tekststruktur	29

Rekontekstualisering	30
Intertekstualitet	30
Sosial praksis	30
Framgangsmåte	31
Utvalg og utvalgskriterier	31
Forskningsetikk og data	32
Min posisjonering	32
Datainnsamling	33
Wikipedia-artiklene i den revisjonen som foreligger når de blir lest	33
Forskjell mellom revisjoner	34
Kommentar i revisjonshistorikken	34
Diskusjonslogg	34
Fremgangsmåte for tekstanalyse	35
Tekstanalyse av artikkelen i den revisjonen som foreligger	35
Vokabular / ordvalg	35
Grammatikk	36
Fremgangsmåte for analyse av diskursiv praksis	36
Forskjell mellom revisjoner	36
Kommentarer i revisjonshistorikk	38
Diskusjonslogg	38
Referanselisten	38
Tekstanalyse	39
Vokabular / ordvalg	39
Benyttes det ord med omstridt ideologisk innhold?	39
Grammatikk	45
Nominalisering	45
Aktivkonstruksjon	46
Passivkonstruksjon	46
Kohesjon	47
Konklusjoner etter tekstanalyse	48
Konklusjon om vokabular / ordvalg	48
Konklusjon om grammatikk	50
Konklusjon om nominalisering	50
Konklusjon om aktiv- og passiv verbform	50
Konklusjon om kohesjon	50
Analyse av den diskursive praksisen	51
Tekststruktur	51
Intertekstualitet	53
Manifeste intertekstuelle relasjoner i form av referanser	53
Kommersielle mediekkanaler	54
Allmennkringkastere	54

Offisielle kilder	55
Nyhetsbyrå	56
Populærvitenskapelig tidsskrift	56
Bruk av direkte sitat i artikkelen	56
Rekontekstualisering	57
Retningslinjen av verifiserbarhet	58
Retningslinjen for objektivitet	59
Analyse av revisjonslogg	59
Analyse av diskusjonslogg	62
Analyse av begrepsinnhold	62
Analyse av innlegg på diskusjonsloggen om kunnskap	63
Konklusjoner på analyse av diskursiv praksis	65
Konklusjon om tekststruktur	65
Konklusjon om intertekstualitet	65
Konklusjon om rekontekstualisering	67
Konklusjon om verifiserbarhet	67
Konklusjon om objektivitet	68
Diskusjon av den sosiale praksisen	68
Avslutning	71
Referanser	72

Innledning

Wikipedia kan sees på som et demokratisk prosjekt, der alle kan bidra med å lage et leksikon for alle (Wikipedia (A))¹. Forfatteren og journalisten Jan Omdahl (Omdahl, 2012) spør i Dagbladet om Store norske leksikon har livets rett som nettleksikon. I artikkelen konstaterer han at «det er ingen selvfølge at et oppslagsverk med artikler signert akademikere og fagekspertter blir bedre enn summen av delt kunnskap og kollektiv korrigerende i det brukerskapte Wikipedia». Som motsvar skriver professor Il ved NTNU, Arnulf Hagen, «hvordan fungerer et demokratiske prinsipp dersom et fåtall dominerer, gjerne uten åpenhet? Hvordan vet vi da at de er representative, objektive og uten egen agenda, spesielt på tema som politisk eller på annen måte er kontroversielle?» (Hagen, 2012).

Wikipedia er en åpen kunnskapsplattform med potensiale til å utfordre maktforhold i kunnskapskonstruksjonen, og med det utfordre de rådende og dominerende ideologier. Wikipedia sin tilstedeværelse som kunnskapsleverandør i den norske skolen gjør den til en viktig politisk arena, med et potensial til å slippe til flere stemmer. Hvor stort dette potensialet oppleves å være kan en se internasjonalt. I Tyrkia ble president Erdogans blokkering av Wikipedia en sak for landets høyesterett som konkluderte med at blokkeringen var et brudd på ytringsfriheten (Kallelid, 2019). I Russland ønsker president Putin å erstatte Wikipedia med nasjonalencyklopedien *The Great Russian Encyclopaedia* (Balmforth, 2019). Her hjemme beskriver Anders Behring Breivik Wikipedia som et idealverktøy for å fremme høyreekstremisme gjennom å påvirke etablerte sannheter (Tallaksen, 2012). På samme måte som Wikipedia har i seg et demokratisk potensiale, så har den også potensiale som en effektiv propagandamaskin.

Wikipedia er en av de mest populære nettbaserte kunnskapskildene for norske elever og studenter. Totalt så leses det i Norge rundt 60 millioner artikler i måneden (Wikimedia (A))². Dette er fordelt ganske likt mellom bokmålsversjonen og den engelskspråklige versjonen av Wikipedia (Wikimedia (B)). Omregnet blir det cirka én million sidevisninger i døgnet på hver av dem, og det gjør bokmålsversjonen til den største ikke-kommersielle internettkilden i Norge (Tek., 2019).

I artikkelen *Wikipedias inntog på kildelista – holdninger blant lærere og elever til Wikipedia i en skolekontekst* viser Blikstad-Balas & Høgenes at elever i den videregående skolen har positive holdninger til Wikipedia, til tross for at det er stor enighet blant elevene om at potensiell feilinformasjon og manglende pålitelighet er en betydelig ulempe (2014). De finner det påfallende at elevene er så positive til Wikipedia samtidig som de i liten grad er opptatt av kvaliteten på kunnskapen. De peker på snevre literacy-praksiser som en mulig forklaring, der Wikipedia oppleves som den enkleste måten å finne «god nok» kunnskap på. Samtidig finner de at lærerne i studien i veldig ulik grad godtar bruk av Wikipedia som kilde i skolearbeid, og at de i ulik grad inkluderer Wikipedia i undervisningen sin. Dette til tross for at det er elevenes foretrukne digitale kunnskapskilde. Som en konsekvens blir lærernes negative holdninger til Wikipedia den vesentligste ulempen for elevene, og ikke det at de regner den som en lite troverdig kilde. Et relevant spørsmål blir hvordan elevene da skal få utvikle literacy-praksisene sine rundt bruk av Wikipedia? Det kan også være relevant å spørre om en lærer kan velge å ikke forholde seg til Wikipedia i undervisningen sin.

---

¹ Referansene til Wikipedia er alfabetisert i samsvar med referanselisten

² Referansene til Wikimedia er alfabetisert i samsvar med referanselisten.

Stortingsmelding 28 beskriver skolens ambisjon som å gi en opplæring som utvikler elevenes evner til å reflektere og kritisk vurdere samfunnet rundt seg. Elevenes kritiske sans og evne til å se en sak fra flere sider skal oppnås ved å sette elevene i stand til «å tenke selv, søke kunnskap og reflektere over vedtatte sannheter, som ikke alltid er allmenngyldige» (Meld.St.28, 2015-2016, s. 21). De nye styringsdokumentene i LK20 innebærer nye krav til skolen. Elevene skal utvikle forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning, og de skal kunne vurdere ulike kilder til kunnskap og tenke kritisk om hvordan kunnskap utvikles (Utdanningsdirektoratet, 2019). I den sammenheng kan kunnskapen kan ta ulike former og fylle ulike funksjoner. I LK20 settes en kunnskap som fører til dybdelæring i kontrast til en kunnskap som fører til overflatelæring, samtidig som den også knyttes til intensjoner om å virke demokratiserende og utjevne. «De (elevene) skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet» (Utdanningsdirektoratet, 2019).

Intensjonene som beskrives i styringsdokumentene samsvarer med flere av de retningslinjene som Wikipedia bygger på. Wikipedia er som nevnt en åpen kunnskapsplattform med potensiale til å utfordre maktforhold i kunnskapskonstruksjonen, og med det utfordre de rådende og dominerende ideologier. Wikipedia har retningslinjer for hvordan ulike perspektiver skal få komme til orde med sin kunnskap i artiklene. Man vet imidlertid lite om hvordan de ulike perspektivene forhandles, det finnes lite forskning på hvordan denne kunnskapen konkret konstrueres. Gjennom å undersøke konstruksjonen kan man få et bilde av hva retningslinjene til Wikipedia betyr når de settes ut i praksis. I den sammenheng er det interessant å se nærmere på hvordan Wikipedias retningslinjer for verifiserbarhet, objektivitet og nøytralitet blir satt ut i livet når kunnskap om et ideologisk omstridt tema konstrueres, og hva som kjennetegner kunnskapens uttrykk.

Wikipedia presenteres som en encyklopedi. Encyklopedien har tradisjonelt blitt regnet som en sikker og troverdig kilde for «objektiv kunnskap». Wikipedia utfordrer det tradisjonelle synet på hvordan og hvilke prosesser som ligger bak kunnskapsdannelsen gjennom å være ikke-redaksjonell og brukerstyrt. I denne oppgaven søker jeg å undersøke og bidra til innsikt i hvordan kunnskapen dannes på Wikipedia når temaet er politisk og ideologisk kontroversielt, og hvordan skolen kan forholde seg til det. Å se på et tema som er ideologisk kontroversielt er spesielt interessant fordi man kan anta at det der vil være betydelig interesse med hensyn til å kjempe for å nå frem med sitt syn, og derigjennom at maktforhold kommer til syne i forhandlingene.

Problemstilling

Wikipedia er en av de mest populære nettbaserte kunnskapskildene for norske elever (Blikstad-Balas & Høgenes, 2014). Wikipedia som arena legger til rette for en åpen konstruksjon av kunnskapen som derigjennom har potensiale til å bidra til demokratisk utvikling i skolens kunnskapsgrunnlag. Med dette som bakgrunn vil denne oppgaven forsøke å:

- Undersøke hva som kjennetegner utviklingen av kunnskap innen et ideologisk kontroversielt tema på Wikipedia.
- Undersøke hva som kjennetegner kunnskapens kvaliteter med hensyn til Wikipedias retningslinjer for verifiserbarhet, nøytralitet og objektivitet.
- Med bakgrunn i kunnskapens form (hva som kjennetegner kunnskapens uttrykk) vil jeg diskutere hvordan denne kan spille en rolle med hensyn til skolens formål om å fremme kritisk kompetanse, dybdeløring og demokrati og medborgerskap.

Oppbygging av oppgaven

Jeg vil først presentere sentrale føringer for skolen, hvor literacy og LK20 ses nærmere på. Deretter presenteres et normativt utgangspunkt for å diskutere kunnskap for demokrati i skolen, Paolo Freires teori *De undertryktes pedagogikk*. Deretter presenterer jeg Wikipedia som arena og gjør rede for min forståelse av retningslinjene for verifiserbarhet, objektivitet og nøytralitet. Oppgaven benytter kritisk diskursanalyse både som teori og metode. Det er ikke bare tillatt, men også verdsatt, at man skaper sin egen «pakke» ved å kombinere ulike elementer fra ulike diskursanalytiske perspektiver (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 12). Jeg vil i den sammenheng kombinere perspektiver fra Fairclough og Freire. «Med lingvistiske midler avsløres, avdekkes og diagnostiseres problemet – og hos Fairclough er målet med analysene å skape mulighet for å bidra til mer demokrati, likhet og frigjørelse» (Skrede, 2018). Fairclough har et teoretisk og metodisk rammeverk for å analysere forhold mellom makt og språk, men mangler et normativt perspektiv for hva som vil være en god praksis om målet er kunnskap for demokrati i skolen. Freire kan tilby en normativ posisjon. Selve analysedelen presenteres i to deler, en tekstanalyse og en analyse av den diskursive praksisen. Til slutt knytter jeg funnene til spørsmål en og to og diskuterer de i lys av læreplanens formål og Freires teori.

Analysekapitlene *Tekstanalyse* og *Analyse av den diskursive praksisen* er tidvis ganske detaljerte, men for å kompensere er hovedkonklusjonene dratt ut samlet i slutten av hvert kapittel.

Literacy og LK20

«Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate and compute, using printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals, to develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and wider society» (UNESCO, 2004, s. 13).

Denne definisjonen forsøker legge flere dimensjoner til begrepet literacy. Det er en «ability», altså en evne, til å utføre forstå, tolke, skape, kommunisere og beregne. Alt dette skal en kunne gjøre med utgangspunkt i både trykt og skriftlig materiale knyttet til ulike kontekster. Literacy innebærer en type læring som gjør det mulig for enkeltpersoner å oppnå sine mål, å utvikle sin kunnskap og sitt potensial, og til å delta både i et lokalt og et globalt samfunn.

Literacy har gått fra grunnleggende lese- og skriveferdigheter til også å inneholde sosiale praksiser, om hvordan man orienterer seg i et stadig mer multimodalt samfunn.

Oppsummert kan en si at literacy er evnen til å lese og til å skrive i ulike sammenhenger og til ulike målgrupper. Literacy er en del av all læring gjennom å bidra til utvikling til kunnskap og forståelse. Lesing og skriving, sammen med muntlighet, lytting og kritisk tenkning er avgjørende ferdigheter i det moderne livet. (Wyatt-Smith, Claire Maree et al., 2007).

Det har vært en kamp om å definere innholdet i literacy-begrepet med aktører fra flere ulike hold helt fra 1950-tallet. Wyatt-Smith, Claire Maree et al. (2007) viser til en økende polarisering og til tre arenaer som har vært spesielt preget av motstridende syn. Det første motsetningsforholdet de setter opp er perspektivet «skill-based» mot perspektivet «whole-language». Kort beskrevet så omhandler denne særlig om hvordan man gjennomfører den tidlige skriveopplæringen. «Whole-language» representerer et sosiokulturelt syn der en helhet blir større enn summen av delene. Elevene ses på som aktive, og er med på å konstruere egen læring. Læreren tilrettelegger og veileder når det er nødvendig. «Skill-based» representerer en mer systematisk retning der elevene er mindre aktive i læringsprosessen, og læreren bedriver en mer målrettet opplæring. I denne retningen bygges helheten av dynamiske deler.

En nyere kamp for hva som skal defineres inn i literacy-begrepet er den analoge versus den digitale, eller en «trykkbasert literacy-praksis» versus en «multiliteracies-praksis». I multiliteracies ligger en forståelse av at en må beherske flere literacies, og at dette særlig aktualiseres gjennom utviklingen mot et samfunn der digitale ferdigheter blir mer og mer essensielt. Summen og variasjonen av tekster tilgjengeliggjort gjennom informasjons- og medieteknologier sammen med en stadig mer globalisering gjør at en må forholde seg til tekster i nye kontekster. Et tilleggsmoment er at utviklingen går så fort. En må forvente at dagens elever må lære seg å være fleksibel i forhold til nye fremtidige teknologier, og med det stadig nye lese- og skriveferdigheter.

Den tredje kampen om definisjon av begrepet literacy har stått mellom det som kalles «cultural heritage» og «critical literacy». «Cultural heritage» argumenterer for en litteraturkanon av tekster som gir tilgang til en kulturarv og et språk. Et slikt syn kritiseres for å være et verktøy for reproduksjon av en dominerende kultur og idéer da en kanon blir etablert ut i fra konservative verdier. I utvelgelsen av en kanon vil en velge verdsatte tekster, verdsatte forfattere og en verdsatt tematikk, noe som kan føre til et homogent utvalg. En homogen litteraturkanon vil med det stå i fare for å ikke representere marginaliserte grupper og andre perspektiver.

Fairclough (2015) skriver: «How can we recognise the shackles that tradition has placed upon us? For if we can recognise them, we are also able to break them».

Literacy i skolen

I den norske skolen fikk vi med LK06 (kunnskapsløftet) inn de grunnleggende ferdighetene å kunne uttrykke seg muntlig, å kunne uttrykke seg skriftlig, å kunne lese, å kunne regne og å

kunne bruke digitale ferdigheter. De grunnleggende ferdighetene går på tvers av alle fag i kunnskapsløftet, og er innarbeidet i kompetansemålene i fagene. Sammenhengen mellom literacy og grunnleggende ferdigheter blir først tydelig i Stortingsmelding 30 (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2003-2004, s. 33). De fem grunnleggende ferdighetene som tidligere er omtalt beskrives som «helt nødvendige forutsetninger for læring og utvikling både i skole, arbeid og samfunnsliv» og «disse grunnleggende ferdighetene tilsvarer det engelske begrepet *Literacy* som favner bredere enn bare det å kunne lese, som inkluderer ferdigheter som “to identify, to understand, to interpret, to create and to communicate”». Berge (2005) kaller kunnskapsløftet for en literacy-reform, en reform som presenterer et nytt kunnskapssyn. «For første gang i norsk skolehistorie var det slått fast at det å forstå, lære og utøve et fag ikke kan ses uavhengig av det å skape mening med språket (...). Reformen innebærer et gjennomslag for at fagenes grunnleggende mål er at elevene settes i stand til å utøve fagrelevant skriving, lesing og muntlighet» (Berge, 2005, s.2). Et viktig moment her er at de grunnleggende ferdighetene ikke bare eksisterer i fag, men også på tvers av fag. At det er et nytt kunnskapssyn vises også i hvordan det lærere kalte læringsmål i L97 blir til kompetansemål LK06. I L97 var et av målene:

«I opplæringen skal elevene få kunnskap om:

- jødernes historie i Norge».

I Kunnskapsløftet er et mål i tilsvarende emne:

«Elevene skal kunne:

- beskrive og reflektere over særtrekk ved kunst, arkitektur og musikk knyttet til jødedommen».

En viktig forskjell er at man går fra *elevene skal få kunnskap* om noe til at de skal først kunne beskrive og deretter reflektere om et emne.

Stortingsmelding 28, Fag – Fordypning – Forståelse varslet i 2015-2016 en fornyelse av LK06 Kunnskapsløftet (Det Kongelige kunnskapsdepartement, 2015-2016). LK20, eller fagfornyelsen som den gjerne kalles, trådte i kraft fra og med skoleåret 2020. Det er særlig tre endringer jeg vil fremheve.

Kompetansebegrepet

I LK20 presenteres vi for et nytt kompetansebegrep:

«Kompetanse er å tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning» (Det Kongelige kunnskapsdepartement, 2015-2016).

I informasjonsfilmen *Kompetansebegrepet* avklarer Utdanningsdirektoratet (2020) innholdet i noen av disse begrepene. Kompetanse består av kunnskaper og ferdigheter. Kunnskap eksemplifiseres i filmen med fagkunnskap og ferdigheter eksemplifiseres som å tegne i kunst og håndverk eller å vurdere og å drøfte i norskfaget. Målet for kompetansen er at en

skal kunne anvende eller bruke kunnskapene og ferdighetene til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Dette knyttes opp mot formålet med skolen, nemlig det å gjøre elevene i stand til å mestre livene sine. Dette setter krav til at elevene også blir i stand til å bruke kompetansen utenfor klasserommet. En annen del av kompetansen er at elevene forstår det de har lært, reflekterer over det de gjør, og å gjør kritiske og etiske vurderinger.

Det å tilegne seg nye kunnskaper og ferdigheter er også en del av kompetansen. Sammen med læringsstrategier, og lære å lære, blir de forberedt på å mestre livene sine.

«Mange kompetansemål er utformet slik at de gir skolene og lærerne handlingsrom til å tilpasse opplæringen til sin skole, til sitt lokalmiljø og til sine elever. Slik skal elevene få en tilpasset opplæring som oppleves relevant og som legger til rette for at de kan tilegne seg en slik anvendbar kompetanse» (Utdanningsdirektoratet, Kompetansebegrepet, 2020).

Dybdelæring

Dybdelæring har fått en helt sentral plass i de nye læreplanene i LK20. I informasjonfilmen *Dybdelæring* forklarer Utdanningsdirektoratet de ulike elementene i begrepet (Utdanningsdirektoratet, Dybdelæring, 2018). Begrepet dybdelæring defineres i filmen som: «Å gradvis utvikle kunnskap og varig forståelse av begreper, metoder og sammenhenger i fag og mellom fagområder. Det innebærer at vi reflekterer over egen læring og bruker det vi har lært på ulike måter i kjente og ukjente situasjoner, alene eller sammen med andre». Å reflektere over egen og andres læring utvikler bevissthet. «Elever og lærlinger som lærer å stille spørsmål, søke svar, og uttrykke forståelse på ulike måter vil gradvis kunne ta en mer aktiv rolle i egen læring». «Å bruke det vi har lært i ukjente situasjoner handler om å trene på å se relevans og sammenhenger, men også om å tenke nytt og å være kreativ».

Filmen hevder også at «opplæringens verdigrunnlag skal prege dybdelæringsprosesser slik at vi utvikler gode holdninger og dømmekraft, og evne til refleksjon og kritisk tenkning, og til å foreta etiske vurderinger». Dette kjenner vi igjen fra kapittel 1.3 Kritisk tenkning og etisk bevissthet i overordnet del (Utdanningsdirektoratet, 2019).

For denne oppgavens del er det også interessant å se hva dybdelæring ikke er. Begrepet overflatelæring blir lite benyttet i styringsdokumentene, men det dukker opp i Stortingsmelding 28. Overflatelæring settes som kontrast til dybdelæring, og kjennetegnes av innlæring, eller pugging, av faktastoff uten at kunnskapen settes inn i en større sammenheng. «Overflatelæring knyttes til et syn på undervisning som kunnskapsoverføring der den aktive eleven ikke står i sentrum for læringen» (Meld.St.28, 2015-2016, s. 33). I artikkelen «Dybdelæring – historisk bakgrunn og teoretiske tilnærminger» utdypes begrepet til også å både være et syn på kunnskap og en læringsstrategi, eller en tilnærming studenter har for å lære (Gilje, Ø., Flygt Landfald, Ø., & Ludvigsen, S., 2018). «Overflatelæring ble beskrevet som tilnærmingen studenter har når de ser for seg at fagkunnskap består av konkrete fakta, og at læring derfor handler om å memorere og gjenkalle faktakunnskap».

Demokrati og medborgerskap

I LK20 innføres det tre tverrfaglige temaer hvor *demokrati og medborgerskap* er et av dem. I læreplanens overordnede del defineres hvert av temaene, mens målene for hva elevene skal lære innenfor temaene uttrykkes i det enkelte fags kompetansemål. For å unngå å bli fagspesifikk forholder denne oppgaven seg først og fremst til hvordan temaet defineres i den overordnede delen. Her står det at «De (elevene) skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet» (Utdanningsdirektoratet, 2019). Dette må tolkes som en klar intensjon i LK20 om å forsterke det kritiske perspektivet. Stortingsmelding 28 påpeker også at evnen til kritisk tenkning er en sentral kompetanse for det 21. århundre (Meld.St.28, 2015-2016). Stortingsmelding 28 beskriver skolens ambisjon som å gi en opplæring som utvikler elevenes evner til å reflektere og kritisk vurdere samfunnet rundt seg. Elevenes kritiske sans og evne til å se en sak fra flere sider skal oppnås ved å sette elevene i stand til «å tenke selv, søke kunnskap og reflektere over vedtatte sannheter, som ikke alltid er allmenngyldige» (Meld.St. 28, 2015-2016, s. 21).

Kunnskap og makt i skolen

Freire og de undertryktes pedagogikk

Det kan virke som et langt steg fra Freires idéer om hvordan en underviser analfabeter og frigjør de undertrykte i Brasil, til pedagogikken i den norske skolen og Wikipedia som demokratisk prosjekt. Men, selv om Freires pedagogikk utvikles i en konkret situasjon vil jeg forsøke å sette hans grunnleggende og eksistensielle idéer inn i en norsk skolekontekst, slik den også tidligere har blitt brukt som et redskap for å overvinne tradisjonelle strukturer i den tredje verden. Det finnes, også i Norge, marginaliserte grupper som trenger å nå frem med sine ytringer. Også i Norge stiller vi oss spørsmål som: Får barna våre den opplæringen i skolen som kreves for å bli selvstendige, reflekterende, vurderende, deltakende, kritiske og skapende mennesker? Målet om frihet nås gjennom forening av refleksjon og handling (Freire, 2005, s. 51), og i denne oppgaven kan handling forstås som engasjement.

Freires budskap

De undertryktes pedagogikk må utformes i samarbeid med, og ikke for de undertrykte (Freire, 2005, s. 30). Budskapet til Freire er at mennesker selv må fri seg fra undertrykkende system. De må selv bryte ut av et mønster med taus lydighet mot autoriteter og slutte å tilpasse seg gamle roller. «Vanlige mennesker må selv forvandle bitterhet og gremmelse til handlekraft og omsorg for hverandre» (Freire, 2005, s. 9). Freire skriver videre at «den store menneskelige og historiske oppgave for de undertrykte: å frigjøre seg selv og sine undertrykkere» (2005, s. 25). I dette sitatet ligger det en forståelse av de som har makt ikke kan frigjøre hverken de undertrykte eller seg selv. Frihet er ikke noe man får, eller kan gi, det er noe man må kjempe for. «Bare makt som har sitt utspring i de undertryktes svakhet, vil være tilstrekkelig sterk til å frigjøre begge parter. Alle forsøk på å 'mildne' undertrykkernes

makt av hensyn til de undertryktes svakhet vil nesten alltid komme til uttrykk i form av falsk gavmildhet» (2005, s. 25).

De undertrykte må selv oppnå frihet og menneskeverd; det er ikke noe de kan få. I de eksemplene Freire benytter når han beskriver denne kampen er de undertrykte aktørene gjerne arbeidere eller bønder, mens de undertrykkende er de med kapital og politisk makt. Eksemplene han benytter er fra helt andre klassedelte samfunn enn det vi har her, men det grunnleggende tankegodset for hvordan man kan oppnå utjevning er overførbart.

Freires pedagogikk

Ifølge Freire finnes det to ulike systemer for læring. Det første systemet er et redskap som har til hensikt å integrere den yngre generasjonen inn i et bestående system, og til å lære dem å tilpasse seg dette systemet. Det andre systemet oppdrar til selvstendighet, til å bli kritiske og skapende og delta i omforming av et samfunn de etter hvert skal overta ansvaret for. Slik Freire ser det finnes det ikke en nøytral læringsprosess skriver Eva Nordland i forordet til «De undertryktes pedagogikk» (Freire, 2005, s. 16-17).

Freires to retninger for undervisning

Den første retningen kaller Freire bank-oppfatningen av undervisning. Den handler om at den aktiviteten elevene får holde på med ikke strekker seg lenger enn til det å motta, registrere og oppbevare innskuddene. Innskuddene da forstått som det faglige innholdet eller kunnskapen. Freire skriver om bank-oppfatningen at «kunnskap er en gave fra dem som betrakter seg som forståelsegivere, til dem de anser for helt uvitende» (2005, s. 55). I dette kunnskapssynet ligger det implisitt en forståelse av at kunnskapen er konservativ, at kunnskapen er med på reproducere maktforholdene. Det ligger et ideologisk mål bak bank-undervisningen, det er en maktutøvelse med formål om å indoktrinere elevene slik at de tilpasser seg en tilværelse med undertrykkelse. «Undervisning blir derved en handling som tar sikte på å oppbevare. Elevene er oppbevaringsstedet og læreren den som har noe å oppbevare» (Freire, 2005, s. 55).

Den andre retningen kaller Freire for en problemrettet undervisning. «I en problemrettet undervisning utvikler menneskene sin evne til å kritisk å oppfatte den måten de eksisterer på i verden, en verden som de er i og som de eksisterer samtidig med. De begynner å se verden som en virkelighet i utvikling, i forandring, ikke som en statisk virkelighet» (2005, s. 67). Der bank-undervisning har til hensikt å bevare, har den problemrettede undervisningen til formål å utvikle og forandre. «Mens bank-undervisning bedøver og hindrer skapende evner, inneholder en problemrettet undervisning en stadig avsløring av virkeligheten» (2005, s. 65).

Lærerens rolle i bank-undervisningen

I bank-undervisning beskriver Freire læreren som det fortellende subjekt som skal fylle elevene, som tålmodig lyttende objekt, med kunnskap. Freire beskriver læreren i

bank-undervisningen med disse ti punktene (Freire, 2005, s. 56):

- a. Læreren lærer bort, og elevene blir opplært.
- b. Læreren vet alt, og elevene vet ingenting.
- c. Læreren tenker, og elevene vies omtanke.
- d. Læreren snakker, og elevene lytter.
- e. Læreren skaper disiplin, og elevene blir disiplinerte.
- f. Læreren velger og tvinger gjennom sitt valg, og elevene bøyer seg.
- g. Læreren handler, og elevene har følelsen av å handle gjennom lærerens handling.
- h. Læreren velger pensum, og elevene (som ikke er spurt) tilpasser seg det.
- i. Læreren forveksler kunnskapens autoritet med sitt eget yrkes autoritet som han setter i motsetning til elevenes frihet.
- j. Læreren er *subjektet* i læringsprosessen, mens elevene bare er *objekter*.

«Bank-undervisningen motsetter seg dialog. Den problemrettede undervisningen anser dialog som helt nødvendig i den erkjennende handling som avslører virkeligheten. Bank-undervisningen behandler elevene som om de trenger hjelp. Den problemrettede undervisningen gjør dem til kritiske tenkere» (2005, s. 67).

For å kunne drive en problemrettet undervisning må et slikt forhold mellom lærer og elever opphøre, forholdet mellom lærer og elever må frigjøres, fordi sann dialog ikke kan finne sted om ikke de som deltar i dialogen også engasjerer seg i kritisk tenkning.

Læreren og elevenes rolle i en problemrettet undervisning

Freire skriver at en «Frigjørende undervisning består i virksomhet basert på erkjennende handling, ikke overføring av kunnskap». (2005, s. 63). Dialog er verktøyet, og erkjennelsen er målet man skal nå gjennom samarbeid. Elevens rolle som objekt i bank-undervisningen er å huske, eller memorere, det læreren underviser. De trenger ikke «vite» noe (Freire, 2005, s. 64). «Elevene praktiserer dessuten ingen form for erkjennelse, fordi det som skulle vært objekt for erkjennelsen er lærerens eiendom heller enn et middel skal vekke til kritisk refleksjon både hos lærer og elever» (Freire, 2005, s.64). Et viktig prinsipp for Freire er at forholdet mellom lærer og elever går bort fra å være lærer-til-elever og elever-til-lærer. Gjennom dialogen i en problemrettet undervisning opphører dette forholdet, og en ny relasjon etableres som lærer-elever og elever-lærer. Da vil ikke læreren bare være en som lærer bort, men en som også selv lærer i dialog med elevene. Elevene vil lære samtidig som de også lærer bort. Læreren og elevene blir gjensidig ansvarlige for læringsprosessen.

I den problemrettede undervisningen er ikke lagring av faktakunnskap et mål for undervisningen, elevene skal utvikles til å bevisste vesener. Bevisstheten må rettes mot en bevissthet mot tilværelsen, og særlig om menneskers problemer i forhold til tilværelsen (Freire, 2005, s. 63). Undertrykkelsen og årsakene til den, er det som gjøres til gjenstand for refleksjonen, og det er gjennom refleksjon engasjementet for frigjøringen oppstår (Freire, 2005, s. 30). Freire viser med dette at den problemrettede undervisningen ikke tjener undertrykkernes interesser, fordi et undertrykkende system ikke vil tillate at de undertrykte

begynne å reflektere og stille kritiske spørsmål om hvorfor (Freire, 2005, s. 70). Elevene må bli subjekter i egne liv, og subjekter er bevisstgjorte og handler aktivt. Objekter er ikke bevisstgjorte, og de utsettes for handling.

Freire og synet på kunnskap

For en anti-dialogisk bank-lærer er kunnskapen bare det som foreleses for elevene, og spørsmålene som stilles kan besvares fra et predefinert pensum. For å beskrive en fortellende undervisning benytter Freire eksemplene «fire ganger fire er seksten» og «hovedstaden i Pará er Belém» (2005, s. 54) for å beskrive typisk kunnskap som «fortelles». Dette er en type kunnskap som har mye til felles med overflatekunnskapen, og som jeg har kategorisert som faktakunnskap i mine kategoriseringer av data. Det er en kunnskap uten ideologisk innhold.

For den dialogiske og problemrettede lærer-eleven er undervisningens pensuminnhold hverken en gave eller tvang skriver Freire (2005, s. 78). Læring kan være det å bli bevisst egne erfaringer, lære å reflektere rundt og vurdere sitt eget liv. Kunnskapen er en utviklende «nyfremstilling» av ting som enkeltmennesker vil vite mer om. Dette er en kunnskap som har mye til felles dybdekunnskap.

Som i sosialkonstruktivismen mener Freire at den objektive og sosiale virkeligheten eksisterer som et produkt av menneskelig virksomhet. «Den sosiale virkeligheten er ikke blitt til ved en tilfeldighet, og den vil derfor heller ikke bli forandret ved en tilfeldighet» (2005, s. 33). Det som aktivt er skapt, krever aktiv endring.

Wikipedia og den encyklopediske tradisjon

Encyklopediens tre roller

Ifølge Det Norske Akademis ordbok (NAOB) har encyklopedi som grunnbetydning «alt det kretsen av viten inneholder», og fremstiller menneskelig viten i sin alminnelighet eller deler av den, ordnet ordboksmessig under oppslagsord. Store norske leksikon skriver at encyklopedi er det samme som leksikon (Store norske leksikon, encyklopedi).

Tradisjonelt har det ikke bare vært potensialet for økonomisk gevinst som har drevet utgiverne av encyklopediske verk. At en utgiver har et idealistisk syn på sitt verk er ikke noe nytt. Petter Henriksen skriver i sin artikkel «Encyklopediens rolle i samfunnet, og rollens betydning for encyklopediens utforming» (1994) at et idealistisk syn ofte er å tilstrebe en betydning i samfunnet. Den samfunnsnyttige rollen er betydelig, men hva denne rollen skal forstås som, kan være ulikt. Henriksen viser til tre typiske roller basert på følgende spørsmål: Hvem er mottakeren, det vil si publikum? Hvem er avsenderen, det vil si fagmiljøene som fører verket i pennen? Og til slutt, opptrer utgiveren på vegne av en institusjon eller en ideologi eller lignende?

Den første rollen Henriksen (1994, s. 64) beskriver er «*rollen som nasjonens eller ideologiens nedtegner*». Nasjonalencyklopedien spiller rollen som «nasjonal hukommelse», og Henriksen viser blant annet til eksempler fra Sverige og Danmark der det offentlige går inn og finansierer slike verk. «Vi aner myndighetenes kontur bakom nasjonalencyklopediens redaksjon» skriver Henriksen, og viser at vesentlige oppgaver for verkene blir å dokumentere de offisielle standpunktene og å bli normgivende. «Overgangen mellom nasjonalencyklopedi og ideologisk encyklopedi er flytende» skriver Henriksen (1994, s. 64). Et eksempel på et norsk idéologisk leksikon er det venstreorienterte PaxLeksikon, som i sitt forord var tydelige på at dette «... er et politisk leksikon, ikke et leksikon for konversasjon» (PaxLeksikon, 1983). Henriksen skriver at «nasjonalencyklopedien er selvfølgelig akkurat like ideologisk som en encyklopedi med en mindretallsideologi som rettesnor; den gir kun uttrykk for den rådende ideologi» (1994, s. 64). PaxLeksikon så seg selv i en tradisjon der «... leksika hittil nesten utelukkende har vært et borgerlig foretagende» (PaxLeksikon, 1983, Forord). Et herredømme over informasjon og kunnskapsformidling og makt over utviklingen avgjør også hvem som får definere hva som er god og hva som er dårlig kunnskap. Det var dette herredømmet PaxLeksikon ønsket å bryte, og bidra til en annen forestilling om virkeligheten. PaxLeksikon ønsket å fremme en stemme der den generelle målsettingen for arbeidet var «å finne innfallsvinkler til historien og samfunnet slik den ser ut nedenfra, fra de undertryktes perspektiv». Siktemålet for Pax Leksikon har vært praktisk og politisk, «et ønske om forandring» (PaxLeksikon, 1983, Forord).

Den andre er «rollen som fagmiljøenes talerør» (Henriksen, 1994, s. 65). Typisk for denne type leksikon er at eksperter inviteres inn som representanter for sine fagtradisjoner og disipliner, og beskriver det de selv ser som emnets viktigste sider. Tekstene vil bære preg av å være mer «akademiske», de vil være konstaterende og objektivt udiskutable, benytte kilder, være språklig presise og benytte fagterminologi. Tekststrukturen for denne typen leksikon tenderer gjerne mot en retorisk og resonnerende disposisjon, der en gjerne går inn og ut av innholdskategoriene for å underbygge hypotesene.

Den tredje rollen er «som formidler av informasjon til allmennheten» (Henriksen, 1994, s. 66). Denne rollen er nettopp det PaxLeksikon selv sier at det ikke har, nemlig et konversasjonsleksikon. Denne rollen bunner i en gammel forestilling der encyklopediens grunntanke er å opplyse allmennheten, dog med politiske overtoner ifølge Henriksen (1994, s. 66). En hovedoppgave blir å organisere og tilgjengeliggjøre en type informasjon som antas å dekke majoritetens behov. Denne typen leksikon søker gjerne en klar tekststruktur, med innhold fordelt under mellomtitler. Det er også et typisk trekk å fordele innholdet i slike artikler slik at den begynner med det mer allmenne for så å behandle tyngre stoff lengre nede i artikkelen, såkalt ingressteknikk. For lengre artikler kan det gjerne være med en innholdsfortegnelse. Språkbruken for denne typen leksikon regnes som lettlest og journalistisk, et grep for å tilgjengeliggjøre innholdet.

Wikipedia som encyclopedi

Wikipedia er et konversasjonsleksikon (Wikipedia (B)). «Wikipedia er en encyklopedi som behandler emner fra generelle encyklopedier, spesialiserte encyklopedier, leksika og almanakker» skriver Wikipedia (Wikipedia (C)). Videre så skriver de at de har som mål «å

skape en fri encyklopedi. Den største encyklopedi i historien både i bredden og i dybden. Vi ønsker også at Wikipedia blir en ressurs man kan stole på» (Wikipedia (D)). Dette målet er oversatt fra engelsk Wikipedia, der vi finner det som et sitat fra Lawrence Mark «Larry» Sanger: «Our goal with Wikipedia is to create a free encyclopedia; indeed, the largest encyclopedia in history, both in terms of breadth and in terms of depth. We also want Wikipedia to be a reliable resource» (Wikipedia (E)). Larry Sanger er en av Wikipedias grunnleggere og han som utformet Wikipedias første styringspolitikk (Wikipedia (F)). Også Wikipedias grunnlegger, Jimmy Wales, har uttrykt lignende: «Wikipedia is first and foremost an effort to create and distribute a free encyclopedia of the highest possible quality to every single person on the planet in their own language», i tillegg til sin visjonserklæring: «Imagine a world in which every single person on the planet is given free access to the sum of all human knowledge. That's what we're doing» (Wikipedia (E)). At en encyklopedi har et idealistisk syn om å være av betydning for samfunnet er et mål vi kjenner igjen fra Henriksens artikkel (Henriksen, 1994). Målet er som for konversasjonsleksikonet, «som formidler av informasjon til allmennheten» (Henriksen, 1994, s. 66), og fra Henriksens inndeling kjenner vi igjen Wikipedia først og fremst som et konversasjonsleksikon selv om vi også finner kjennetegn fra rollen som fagmiljøenes talerør.

For å nå målsettingen sin lister Wikipedia opp både noen retningslinjer og noen anbefalinger som baserer seg på de fem søylene. De fem søylene definerer Wikipedias karakter (Wikipedia (C)). Retningslinjene er på den ene siden med på å begrense omfanget av Wikipedia gjennom å definere hva Wikipedia ikke er. Retningslinjene sier noe om hva som er den encyklopediske genren og gir retningslinjer for hvordan kommunikasjonen mellom innholdsleverandørene skal foregå. Retningslinjene viser dermed at Wikipedia både er et leksikon og et online-samfunn.

Wikipedia opererer med tre primære retningslinjer for artikkelinnhold (Wikipedia (G)). Disse retningslinjene beskriver hvilke krav som settes til type innhold og krav til kvalitet på Wikipedias innhold. «Disse tre retningslinjene er ufravikelige og kan ikke settes til side ved henvisning til andre retningslinjer eller av konsensus blant skribenter» (Wikipedia (G)). Videre vil jeg nå punktvis kort referere til de retningslinjene jeg anser som mest vesentlig som bakgrunnsinformasjon for mitt prosjektet.

Wikipedias retningslinje for objektivitet

Søylen for Wikipedias nøytrale synsvinkel beskrives slik: Wikipedia har en nøytral synsvinkel, som innebærer at vi streber etter artikler som ikke forfekter ett enkelt standpunkt. Dette krever av og til at man presenterer mange synspunkter, og ikke presenterer noen av disse som «sannhet». Dette betyr at man skal sitere verifiserbare autoritative kilder i størst mulig grad, spesielt på kontroversielle områder (Wikipedia (C)).

Wikipedia skal ha et nøytralt ståsted. Dette innebærer at artiklene skal representere ulike synspunkt på en rettferdig, proporsjonal og upartisk måte (Wikipedia (H)). Med *nøytralt* så menes det at man rettferdig skal la alle sidene ved en sak komme til orde. Med *rettferdig* så menes at synets utbredelse skal samsvare med den spalteplassen det får. Her benyttes begreper som gir et utvidet tolkningsrom. Hva er rettferdig? Hva er upartisk? Hvor stort er

synets utbredelse? Videre så understrekes det at konsensus skal oppnås gjennom diskusjon (Wikipedia (I)). Slik jeg tolker denne retningslinjen, kan den omskrives slik: Alle syn har krav på å få spalteplass i artikkelen proporsjonalt med synets utbredelse. Det medfører at artikkelen forblir upartisk da alle syn kommer ordet. Det medfører også at artikkelen har et nøytralt ståsted da alle syn kommer til ordet, og det medfører at artikkelen er rettfærdig da alle syn kommer til ordet. Det er også verdt å legge merke til at Wikipedia fremmer et sosio-konstruktivistisk kunnskapssyn ved at de understreker at hva som regnes som kunnskap kan variere ut i fra hvilke briller man ser gjennom. «Wikipedia fungerer fordi det er et samarbeid, men mens vi samarbeider, hvordan kan vi løse problemene med ustoppelige “redigeringskriger” der hvor en person endrer en annen persons endringer for å følge sin «sannhet»? Løsningen er å følge Wikipedia et nøytralt ståsted.» (Wikipedia (H)). Samtidig understrekes det at Wikipedia ikke er et demokratisk eksperiment eller et flertallsdemokrati. Det er altså ikke avstemninger som skal ligge til grunn for beslutninger om hvordan kunnskapen utformes, men at man oppnår konsensus gjennom diskusjon (Wikipedia (I)).

Wikipedias retningslinjer for verifiserbarhet

Retningslinjene for verifiserbarhet sammenfattes av Wikipedia i tre punkt (Wikipedia (G)). Legg merke til at nettsiden om verifiserbarhet har status som et «utkast til en offisiell retningslinje» samtidig som den regnes som en av tre primære policy-dokumentene. Legg også merke til at verifiserbarhet sorteres under søylen for en «nøytral synsvinkel»

1. Artikler bør kun inneholde materiale som har blitt publisert av velrenommerede kilder.
2. Brukere som legger til nytt materiale i en artikkel bør sitere en velrenommeret kilde, hvis ikke kan det fjernes av enhver annen bruker.
3. Forpliktelsen til å frembringe en velrenommeret kilde påligger de som ønsker å inkludere materialet, ikke dem som ønsker å fjerne det.

Det første punktet slår fast at artikler «bør» inneholde materiale som har blitt publisert av velrenommerede kilder. Dette kan vanskelig tolkes til å være et absolutt krav. «Bør» åpner for et utvidet handlingsrom. Hvor stort dette rommet er blir det opp til aktørene å fortolke. Når det gjelder hva «velrenommerede kilder» er så finner jeg ikke at Wikipedia utdyper dette i sine retningslinjer. Når det gjelder «troverdige kilder», derimot, så viser Wikipedia til fire ulike medium for utgivelser. Uten at det fremkommer spesifikt i teksten tolker jeg at listen over troverdige kilder er satt i en prioritert rekkefølge, slik at fagfellevurderte tidsskrifter har høyest troverdighet, deretter fagbøker, så offentlige rapporter og statistikker og til slutt dybdeartikler i tidsskrift og aviser som en vet følger vanlige regler for kildekritikk (Wikipedia (J)). Jeg tolker det også slik at Wikipedia anser det som blir redaksjonelt godkjent for publisering i et fagfellevurdert tidsskrift holder en høyere kvalitativ grad av troverdighet enn det som blir publisert i en fagbok. At det som blir publisert i en fagbok har en høyere kvalitativ grad av troverdighet enn offisielle rapporter og statistikker, og at dybdeartikler i tidsskrift og aviser har den laveste kvalitative graden av troverdigheten på denne listen. Uten at det fremkommer eksplisitt i retningslinjen, forstår jeg dette også slik at det ikke bare er et syn på at ulike redaksjonelle organisasjonsformer som avgjør kildens troverdighet. Listen viser også noen genrekrav, der fagfellevurderte akademiske tekster rangeres høyest, deretter fagbok,

så rapporter og statistikker og til slutt dybdeartikler. Det er også et vesentlig moment at kunnskapen som ligger på Wikipedia allerede må ha vært publisert, og at publiseringen er i en velrenommert, eller pålitelig, kilde. Verifiserbarhet er også tydeligere definert. Verifiserbarhet er ikke å verifisere innholdet etter hvor godt det er eller hvor sant det er. «Terskelen for inkludering i Wikipedia er altså verifiserbarhet, ikke sannhet» (Wikipedia (G)).

I det andre punktet flyttes fokus fra hva artikkelen «bør» inneholde til hvem som «bør» se til at retningslinjen blir oppfylt. Det er den brukeren som legger til ny kunnskap som «bør» sitere en velrenommert kilde. Konsekvensen av å ikke etterkomme retningslinjen er at den nye kunnskapen kan fjernes av alle andre brukere. I tillegg til å ansvarliggjøre den som legger til ny kunnskap for siteringen til velrenommerede kilder, gir retningslinjen også andre brukere en slags *carte blanche* til å slette innhold som ikke oppfyller deres forventning om hva en velrenommert kilde er. Hvor stort handlingsrommet er for å slette kunnskap på bakgrunn av mangel på velrenommerede kilder, forblir uklart så lenge det ikke finnes en mer presis forklaring på hva en velrenommert kilde faktisk er.

Det tredje punktet er en slags omformulering av punkt to. Det som tidligere var et «bør» har nå blitt til en «forpliktelse», og det fremgår tydelig at det er den som ønsker å legge til kunnskap som står ansvarlig for å frembringe en velrenommert kilde til kunnskapen. Det som fortsatt er uklart er hva en velrenommert kilde faktisk er, slik at handlings- og tolkningsrommet for å kunne slette kunnskapen er stort.

Wikipedia har også en side hvor de ytterligere begrunner hvorfor de krever sitering av kilder. «Hovedgrunnene for å sitere kilder, det vil si dokumentere opprinnelsen til informasjon, er for å:

- «Sikre at artiklenes innhold er troverdig, og kan sjekkes av enhver leser eller skribent.
- Forbedre Wikipedias troverdighet og autoritet.
- Vise at din redigering ikke er original forskning.
- Hindre eventuelle uenighet om innholdet.
- Kreditere en kilde for informasjonen og for å unngå anklager om plagiat.» (Wikipedia (K))

Wikipedias retningslinjer for original forskning og troverdige kilder

Punktet om original forskning er også et utkast til retningslinjer, og må ses i sammenheng med punktet om verifiserbarhet. «Begrepet "original forskning" betyr i denne sammenheng materiale (fakta, antakelser, slutninger, tanker, historier) som ikke fra før er publisert i en *troverdig kilde*» (Wikipedia (J)). Som troverdige kilder viser Wikipedia til fire ulike typer medium. Den første er artikler i fagtidsskrifter, og da fortrinnsvis fagfellevurderte artikler. Den andre er fagbøker utgitt av universitetsforlag eller tilsvarende forlag med anerkjente prosesser for kvalitetssikring. Den tredje er offentlige rapporter og statistikker, mens den fjerde er det de kaller dybdeartikler i tidsskrifter og aviser som følger vanlige regler for

kildekritikk. Uten at det fremkommer spesifikt i teksten, anser jeg at listen over troverdige kilder er i prioritert rekkefølge.

Wikipedias tekststruktur

Skjelbred (2014) viser til to ulike tekstnivå, et overordnet nivå der en ser på tekstens makrostrukturer, og et mikronivå der en ser på tekstens mikrostruktur. På mikronivå ser en på ord, fraser, kommentarsetninger, sammenheng mellom setninger og setningsdeler. På makronivå ser en på temasetninger, grafiske strukturer og overordnede strukturingsprinsipp.

Wikipedia beskriver noen generelle trekk for hvordan en god artikkel skal se ut. Inngressen skal gi oversikt over artikkelen gjennom et kort sammendrag av artikkelen. Avsnitt må være lengre enn en setning, men samtidig ikke så lange at de blir tunge å lese. Det skilles også mellom en «nyhetsstil» og en «sammendragsstil». Nyhetsstilen kjennetegnes ved at viktig informasjon plasseres tidlig i teksten, for så å ha synkende betydning lengre ut i artikkelen. Sammendragsstilen skiller deg fra nyhetsstilen ved å presentere innledende avsnitt og ikke innledende setninger i starten. Gjennom bruk av gradvis lengre avsnitt ønsker man å ikke overlesse leseren med en gang. (Wikipedia (L)).

Forfatterveiledningen til Store norske leksikon beskriver en encyklopedisk tekststruktur mer detaljert (Store norske leksikon, Forfatterveiledning). Forfatterveiledningen understreker viktigheten av en lettlest ingress som fungerer som en oppsummerende kortversjon av artikkelen. Det er et poeng at hvis noen bare leser ingressen skal en fortsatt ha fått med seg det vesentlige.

Wikipedias språknorm

Jeg finner i liten grad retningslinjer for språkstil på Wikipedia. En artikkel skal «ha en formell, upersonlig tone og skrives med distanse til stoffet den handler om» (Wikipedia (L)).

Wikipedias malverk

Når man oppretter en ny artikkelside på Wikipedia så kan man legge innhold inn i et ferdig definert malverk. En mal kan forstås som et ferdig definert visuelt oppsett, slik at gjenbruk av en mal vil kunne fungere som en standardisering av et utseende. Maler har en avgjørende egenskap på Wikipedia (Wikipedia (M)). I tillegg til det visuelle oppsettet vil også en mal si noe om hvilken type innhold et spesifikt malverk forventer skal være med. Jeg kan ikke se at det finnes standardiserte malverk for ulike typer artikler, men de ulike komponentene artiklene består av kan ha en mal. Det finnes for eksempel en mal for hvordan en infoboks på en artikkel om en nyhetshendelse skal se ut (Wikipedia (N)).

En annen vanlig type mal er infoboksene. Disse malene ser imidlertid ikke like ut fra artikkel til artikkel. De definerer utseende og informasjon som skal inn i artiklene (Wikipedia (M)). Det brukes 26 maler på Krimkrisen 2014.

Populære artikler på Wikipedia

Av nysgjerrighet besøkte jeg statistikksidene til Wikipedia (Wikipedia (O)) for å se hvilke wikipedia-artikler som har vært de mest besøkte hver måned siden januar 2018. Uten å gjøre en dyptdykkende analyse så finner jeg noen klare tendenser. Av de topp tre mest leste artiklene hver måned er det noen gjengangere når det gjelder type artikkelinnhold.

Når kjente personer dør så skaper det masse trafikk. Eksempler på dette er artikkelen om Stephen Hawking i mars 2018, Avicii i april 2018, Vibeke Skofterud i juli 2018, Cameron Boyce i juli 2019, Anne Grete Preus i august 2018, Halvard Hanevold i september 2018 og nå nylig Jahn Teigen i februar 2020. En annen gjenganger er store idrettsarrangement. Eksempler på dette er håndball EM for menn i januar 2018, vinter-OL i februar 2018, VM i fotball i juni 2018, VM i sjakk i november 2018, EM i håndball for kvinner i desember 2018, VM i håndball for menn i januar 2019, ski-VM i februar 2019, VM i håndball for kvinner i desember 2017 og Em i håndball for menn i januar 2020. Jeg finner også at andre begivenheter på TV blir populære artikler på Wikipedia. Eksempler på dette er Eurovision Song Contest i mai 2018, Tsjernobyl-ulykken i forbindelse med lansering av TV-serien i mai 2019. Noe overraskende for meg er det at artikkelen om Allehelgensaften er blant de mest besøkte i oktober 2018, Sankthans er blant de mest besøkte i juni 2019 og Påske i april 2020. I mindre grad enn jeg hadde forventet preger nyheter av ikke-populærkulturell art besøksstatistikken, selv om det er noen tilfeller. Et eksempel er artikkelen om Per Sandberg i forbindelse med hans fratredelse som fiskeriminister i august 2018 og artikkelen om Tor Mikkell Wara i mars 2019 i forbindelse hans fratredelse som justisminister. Andre eksempler er artikkelen om Notre Dame i april 2019 i forbindelse med brannen i katedralen og artikkelen om spanskesyken i mars 2020 i forbindelse med utbruddet av COVID-19.

Oppsummert så ser en at artikler som er aktuelle i nyhetsbildet genererer mye trafikk, og at nyheter om kjendiser og idrett trumfer de mer samfunnsaktuelle nyhetene. At Wikipedia er en leverandør av nyheter er de også selv klar over, «Wikipedia tar vare på kunnskap for fremtiden. Når det skjer store hendelser som påvirker mange mennesker opprettes det ofte artikler her, og de kan ha et sterkt nyhetspreg; i enkelte tilfeller ligger de til og med forut for mange aviser, og kan gå grundigere til verks. Forskjellen er at Wikipedia-artiklene er skrevet først og fremst for at man senere skal kunne forstå hva som skjedde» (Wikipedia (I)). Et annet eksempel finner en på den norske Wikipedia sin forside der aktuelle saker får fremtredende plass (Wikipedia (P)).

Kritisk diskursanalyse

Jørgensen og Phillips (1999) problematiserer begrepet «diskurs», og viser til at begrepet kan ha et noe ulikt innhold innenfor ulike fagdisipliner. De skriver videre at diskursanalysen er en «række tværfaglige og multidisiplinære tilgange, som man kan anvende på mange forskellige sociale områder i mange typer undersøgelser». De viser til en vid definisjon av

begrepet, som kan være «en bestemt måte å tale om og forstå verden (eller et utsnitt av verden) på» (Jørgensen & Phillips, 1999, s.9).

Jørgensen og Phillips plasserer diskursanalysen innenfor et sosialkonstruktivistisk perspektiv. Den tar utgangspunkt i det strukturalistiske poenget om at diskurs beskriver/konstruerer den sosiale verden i mening, og at betydning aldri kan fastlåses på grunn av språkets grunnleggende ustabilitet (1999, s. 15). Videre beskriver Jørgensen og Phillips (1999, s. 13-14) noen nøkkelpremisser med utgangspunkt i Vivien Burrs karakteristikk av det de kaller sosialkonstruksjonisme. Ifølge Burr er det så mange sosialkonstruksjonistiske tilnærminger at det er vanskelig å gi bare én karakteristikk av den, men viser samtidig til disse fire nøkkelpremissene som hun mener de har til felles:

1. En kritisk innstilling overfor selvfølgelig kunnskap.
Diskursanalytiske tilnærminger har som strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi som utgangspunkt at vår forståelse av verden går gjennom språket. Gjennom språket skaper vi representasjoner av virkeligheten, samtidig som virkeligheten også skapes gjennom språket. Det betyr ikke at den fysiske verden ikke eksisterer, men den får bare mening gjennom «diskurs». I dette ligger det at vår kunnskap om verden ikke er objektiv kunnskap, men at kunnskap er et produkt av måten vi kategoriserer verden på.
2. Historisk og kulturelt spesifikt.
Vårt syn på kunnskap og verden er bestandig historisk og kulturelt forankret. Derfor vil vår forståelse og representasjon av verden, være historisk og kulturelt spesifikke og kontingente.
3. Sammenheng mellom kunnskap og sosiale prosesser.
Kunnskap skapes gjennom sosial interaksjon, vi skaper felles sannheter, og det vil være en kamp om å definere hva som er sant og falskt.
4. Sammenheng mellom kunnskap og sosial handling.
Ulike sosiale verdensbilder fører til ulike sosiale handlinger, den sosiale konstruksjon av kunnskap og sannhet får dermed konkrete sosiale konsekvenser.

Den kritiske diskursanalysen legger vekt på at diskursen er med på å skape den sosiale verden, den skiller altså mellom diskursive praksiser og andre sosiale praksiser. Alle tekster må leses i lys av alle andre tekster, og alle tekster bruker elementer og diskurser fra andre tekster, intertekstualitet (Jørgensen & Phillips, 1999). «En forskjell mellom diskursstudier i generell forstand, og kritisk diskursanalyse, er at sistnevnte er problemorientert» (Skrede, 2017, s. 27). I denne studien knyttes spørsmålet opp mot demokratiske utfordringer i skolens kunnskap og hvordan Wikipedia som en brukerorientert plattform kan bidra til å utfordre dominerende maktforhold gjennom å la ulike aktører komme til orde.

Fairclough og kritisk diskursanalyse

Sentrale elementer i den kritiske diskursanalysen er hvordan språklig utforming påvirker hvordan den sosiale og materialistiske verden utformes. Jeg tar utgangspunkt i at maktkampen utformes på et språklig plan. Jørgensen og Phillips (1999) presenterer ulike retninger innenfor diskursanalyse. Min analyse faller innenfor en kritisk retning ettersom jeg vil undersøke maktforholdene.

Med et fokus på språk benytter Fairclough begrepet «diskurs» på en mer snever måte enn normalt er innenfor samfunnsvitenskapene, der det refereres til muntlig og skriftlig språkbruk. Fairclough skriver at han benytter begrepet «diskurs» der lingvistene vanligvis ville benyttet «språkbruk», «parole» eller «performance». (Fairclough, 2008, s. 15). I den lingvistiske tradisjonen, som er inspirert av Ferdinand de Saussure, er synet at språkbruk (parole) ikke er egnet til systematiske studier da det først og fremst er en individuell aktivitet. Språket brukes på uforutsigbare måter alt etter intensjon og ønsker. Språket (langue) anses som å være systematisk og sosialt stabilt. (Fairclough, 2008, s. 16).

Dette synet kritiseres av sosiolingvistene som hevder at språkbruken skapes sosialt, og ikke individuelt. De argumenterer for at variasjon i språkbruk er systematisk, det er en korrelasjon mellom de sosiale variablene, og egner seg således for vitenskapelige studier. Fairclough siterer fra boken *Language and Society* av Downes (1984): «Sprog varierer efter arten af relationen mellem deltagerne i interaksjonen, typen af den sociale begivenhed, de sociale mål, folk søger at opnå i en interaksjon, og så videre (Fairclough 2008, s.16).

Men, det er noen utfordringer med det sosiolingvistiske synet ifølge Fairclough. For det første legger synet hovedvekt på hvordan språket varierer etter sosiale faktorer. Ved å vektlegge hvordan språket varierer med sosiale faktorer kan man få inntrykk av at sosiale subjekter, sosiale relasjoner og situasjoner eksisterer uavhengig av språkbruk. Synet tar derfor ikke høyde for at språkbruken kan bidra til å konstituere, reprodusere og forandre diskursen (Fairclough 2008, s. 16). For det andre mener Fairclough at korrelasjonen mellom de sosiale variablene som sosiolingvistene viser til er av overflatisk betydning ved sosiale språkbrukssituasjoner. Det mangler en forståelse for at egenskapene ved språkbruk på et mer overordnet nivå kan være determinert av sosiale strukturer på et underliggende nivå, som for eksempel sosiale relasjoner mellom klasser og andre grupper, og kan bidra til å reprodusere eller transformere de sosiale strukturene.

Når Fairclough benytter begrepet diskurs anser han språkbruk for å være en form for sosial praksis heller enn rent individuelle aktiviteter eller avspeilinger av situasjonsbestemte variabler. Dette får implikasjoner. «For det første impliserer det, at diskurs både er en måte å handle på, en form, hvori folk kan agere i forhold til verden og særlig i forhold til hinanden, og en måte at representere verden på» (Fairclough 2008, s. 17). «For det andet innebærer det, at der er et dialektisk forhold mellem diskurs og sociale strukturer og mere generelt mellem sociale praksisser og sociale strukturer». At det er et generelt forhold mellom sosiale praksiser og sosiale strukturer er både en betingelse for, og en konsekvens av, at det er et dialektisk forhold mellom diskurs og sosiale strukturer. Men, diskursen formes og begrenses

også av sosiale strukturer i den bredeste forstand, og på alle nivåer. «Diskurs er en praksis, som ikke bare representerer verden, men også giver verden betydning, konstituerer den og konstruerer den i mening» (Fairclough 2008, s. 18).

Videre hevder Fairclough at diskurs har konstruktive effekter på tre områder:

1. Diskurs bidrar til å konstruere «sosiale identiteter», «subjektsposisjoner» eller typer av «selv».
2. Diskurs bidrar til å konstruere sosiale relasjoner mellom mennesker.
3. Diskurs bidrar til å konstruere Kunnskaps- og meningssystemer.

Fairclough beskriver hvordan disse tre effektene svarer til de tre språkfunksjoner og betydningsdimensjoner, som sameksisterer og interagerer i all diskurs, det han kaller språkets:

- Identitetsfunksjon.
Hvordan sosiale identiteter bygges opp i diskurs.
- Relasjonsfunksjon.
Hvordan sosiale relasjoner mellom diskursdeltagerne iscenesettes og forhandles
- Ideasjonelle funksjon.
Hvordan tekster gir betydning til verden.

I tillegg beskriver Fairclough hvordan Halliday slår sammen identitets- og relasjonsfunksjonen, samtidig som han oppretter en tekstuell funksjon.

Diskursbegrepet og Foucaults kunnskapssyn

Et generelt sosialkonstruksjonistisk premiss er at kunnskap ikke bare er en gjenspeiling av virkeligheten. «Sandheden er en diskursiv konstruktion, og forskjellige vidensregimer udpeger, hvad der gælder for sandt og falskt» (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 22). Videre så skriver Jørgensen og Phillips (1999) at de fleste diskursanalytiske tilnærminger følger Foucaults idéer om at «sannheter» er noe som skapes diskursivt. Om makt sier Foucault at den ikke utøves av aktører som for eksempel individer eller staten eller bestemte grupper med bestemte interesser. Makten skal ikke utelukkende forstås som noe undertrykkende, men også som noe som konstituerer. Makt sees på som både konstruktiv og begrensende, den er både med på å skape vår sosiale omverden og hvordan den kan språkliggjøres på bestemte måter, men er også med på å utelukke andre muligheter. I følge Jørgensen og Phillips gir dette synet på makt og kunnskap konsekvenser for Foucaults syn på sannhet. «Foucault hævder, at det aldrig er muligt at nå frem til Sandheden, da man aldrig vil kunne tale fra en position uden for diskursene; der er ingen vej uden om repræsentationen» (1999, s. 23). Videre skriver de at sannhet må forstås som et system av prosedyrer for produksjon, regulering og utbredelse av utsagn. Koples dette sammen med Foucaults oppfatning av makt, så er sannheten innleiret i og produsert av maktsystemer. «Da man ikke kan nå frem til sandheden, skal man opgive at spørge, om noget er sandt eller falsk, og i stedet fokusere på, hvordan sandhetseffekter skabes inden for diskurser, som hverken er sanne eller falske» (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 24). Denne oppgaven ser derfor ikke på «graden av sannhet» som en encyklopedisk kvalitet det er verdt å undersøke, men heller hvordan

sannheten etableres i form av kunnskap i en wikipedia-artikkel om et kontroversielt politisk og ideologisk tema.

Denne oppgaven har en kritisk tilnærming for å se om det finnes et potensiale for politisk eller ideologisk vridning av innholdet i en retning på Wikipedia. Artikkelen som analyseres har en tematikk som er kontroversiell, slik at ulike aktører kan ønske å nå ut med sin kunnskap i artikkelen. Sentrale spørsmål blir hvordan kunnskap forhandles og etableres mellom aktører med ulike syn på sannheten. Hvordan oppstår eller stenges muligheter for å ytre ulike syn i artikkelen og hvordan håndteres uenigheter.

Hos Foucault er makt noe produktivt og skapende, og uunngåelig. Hos Fairclough er diskurser ideologiske hvis de bidrar til å opprettholde dominansrelasjoner. Disse diskursene skal bekjempes med motmakt. Han setter konflikten i høysete. Makt er kun positivt om det gavner den «svake».

Den tredimensjonelle diskursmodellen

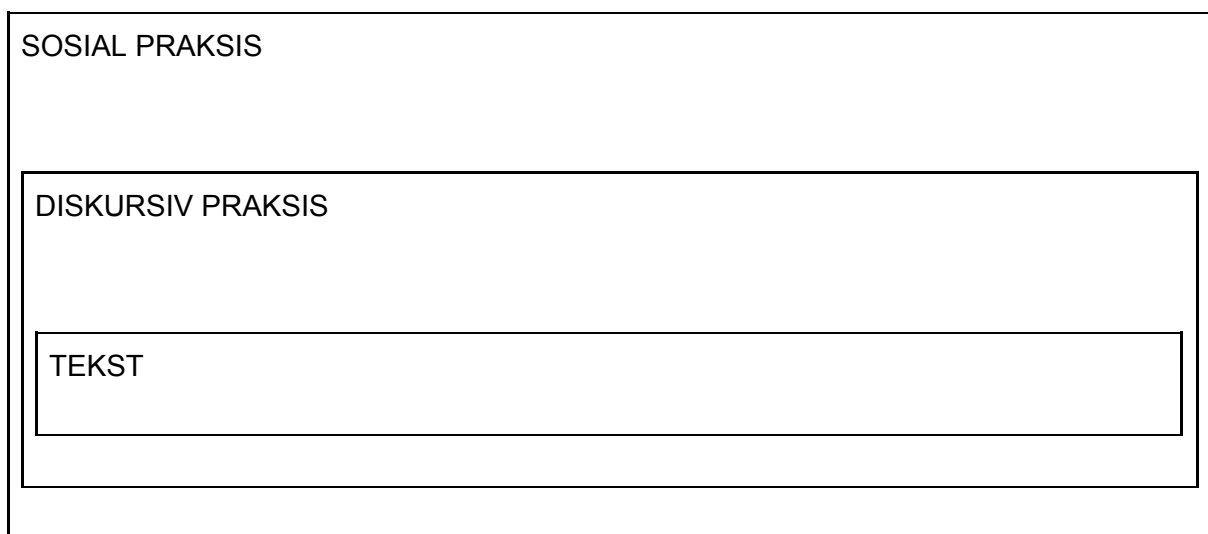
Norman Fairclough blir av Joar Skrede (2017, s. 25) beskrevet som en metodeutvikler, og det sentrale for diskursanalysen er analyse av tekst. «... Faircloughs tekstanalytiske begrepsapparat (er) hovedsakelig basert på Hallidays systemisk-funksjonelle lingvistikk» (Skrede, 2017, s. 47). «Et hovedpoeng innen SFL (systemisk-funksjonell lingvistikk) er at språket har tre funksjoner: en ideasjonell, en interpersonlig og en tekstuell funksjon» (Skrede, 2017, s.30). Den ideasjonelle handler om innholdet i teksten, det interpersonlige viser til at man ikke kan konstruere en semiotisk representasjon uten at man sier noe om seg selv og relasjonen til andre. Den tekstuelle funksjonen viser til at en ikke kan «representere noe, eller inngå i sosiale relasjoner, uten å kjede sammen et semiotisk budskap – den tekstuelle funksjonen» (Skrede, 2017, s. 30).

Skrede (2017, s. 31-33) viser til Faircloughs gamle modell fra 1992, en modell på tre nivå. Det innerste nivået er en grundig analyse av ord og setninger. Det andre nivået omhandler prosessen rundt tekstproduksjonen, den diskursive praksisen. Det tredje nivået i modellen – sosial praksis – ser på forholdet mellom diskurs, makt og ideologi. Modellen forener med det tre ulike analytiske tradisjoner: «(1) nærlesning av tekst, inkludert lingvistisk analyse, (2) den fortolkende tradisjonen, som ser sosial praksis som noe folk aktivt produserer, og (3) den makrososiologiske tradisjonen, hvor en analyserer sosial praksis i relasjon til sosiale strukturer» (Skrede 2017, s. 32).

Den tredimensjonelle diskursmodellen er et forsøk på å kombinere tre analytiske tradisjoner (Fairclough 2008, s. 28). Den lingvistiske tradisjonen for språk- og tekstanalyse, den makrososiologiske for å analysere sosial praksis i sammenheng med sosiale strukturer og den mikrososiale tradisjon hvor man ser på hvordan sosial praksis blir produsert og tilskrevet mening.

Som Fairclough selv beskriver (2008, s. 29) er det ingen skarpe skiller mellom de tre dimensjonene i modellen, noe den grafiske fremstillingen av modellen også forsøker å vise.

Det er, som Fairclough skriver, vanskelig å se på teksten isolert fra tekstproduksjonen og/eller fortolkningen av teksten.

Fairclough beskriver en rekke kategorier i analysemodellen, og påpeker at man må både se på form og mening.

Tekstanalyse

Tekstanalysen organiserer han i tre hovedpunkter: ordvalg/vokabular/språkbruk (vocabulary), grammatikk (grammar), og tekststruktur (textual structures) (Fairclough, 2015, s.129-130). Tekststruktur er i denne oppgaven tatt ut av tekstanalysen og satt inn som en del av den diskursive praksisen da den sees i lys av forhandlinger i diskusjonsloggen. Under hvert av disse hovedpunktene foreslår han flere hjelpespørsmål som man kan benytte i analysearbeidet, her er de spørsmålene som denne oppgaven har benyttet.

Ordvalg/vokabular/språkbruk

Ordvalg handler mest om individuelle ord.

Det som kan være interessant å se på er hvilke ordvalg som gjøres, hvilke alternativer kunne vært benyttet, og hva de politiske og ideologiske betydningene er.

- Hvilke teksttyper trekker teksten på?

- Benyttes det ord med omstridt ideologisk innhold?

Grammatikk

Grammatikk behandler ordenes sammensettinger.

- Benyttes det nominaliseringer?
- Benyttes det aktiv og passiv form?
- Hvilke tekstforbindere benyttes?

Diskursiv praksis

Den diskursive praksisen omhandler produksjonsprosesser, distribusjonsprosesser og konsumpsjonsprosesser (Fairclough, 2008, s. 35). Tekstproduksjonsprosessen på Wikipedia er på den ene siden veldig intrikat ved at det kan være så mange (også anonyme) bidragsyttere og at den er ikke-redaksjonell. På den andre siden er prosessen veldig transparent fordi alle revisjoner ligger tilgjengelig for alle interesserte i logger. Hva angår konsumpsjonsprosessen vil denne oppgaven være særlig interessert i sosio-kognitive dimensjoner rundt både tekstproduksjonen og fortolkningen av tekstene. For det Fairclough kaller «tekstprosesseringen» vil jeg se på diskursdeltakernes tilgjengelige ressurser og hvordan Wikipedias retningslinjer blir rekontekstualisert. Deretter vil jeg se om det kan finnes spor av tekstprosesseringen i teksten, og hvordan de kan påvirke en mottakers fortolkningsprosess. Det er også verdt å understreke at disse prosessene skjer på en ikke-bevisst og automatisk måte, noe som er viktig for å avgjøre den ideologiske effektiviteten som ligger i dem (Fairclough, 2008, s. 37).

Fairclough viser til at tekster konsumeres ulikt i ulike sosiale kontekster. For denne oppgaven er konteksten elever og skole. Det vil igjen bety at tekstene i liten grad er estetiske eller retoriske, som er eksemplene Fairclough benytter. Elevene er i en kontekst der de både skal lære, ofte skal de dokumentere hvilke kunnskaper de har tilegnet seg, og bruke denne kunnskapen til ny kunnskapsdannelse. Teksten som analyseres er leksikalsk, eller encyklopedisk, og forvalter en «sannhet». Denne type tekster benyttes både som frittstående tekster, men også som inngang til mer komplekse tekster.

Antagelser

Når vi kommuniserer med andre forventer vi en viss grad av felles forståelse av hvilken betydning som ligger i ulike begrep. For noen begrep er den felles forståelsen ganske lik, for andre begrep kan den variere ganske mye. Skrede (2018, s.55) kaller dette delte antakelser, og skriver at det vil være umulig å være et medlem av fellesskapet, og interagere med andre, uten en eller annen form for felles grunnforståelse. Fairclough skriver at selv om vi er avhengige av denne gjensidige forståelsen på den ene siden, åpner det på den andre siden for en maktkamp når det gjelder å definere hva som skal være den felles forståelsen av begrepet. «... the capacity to exercise social power, domination and hegemony includes the capacity to shape to some significant degree the nature and content of this 'common ground', which makes implicitness and assumptions an important issue with respect to ideology» (2003, s. 55). I en wikipedia-artikkel om et omstridt ideologisk tema kan det tenkes at det forekommer en maktkamp om redefinere eller stadfeste begrepers innhold, eller den felles antakelsen vi legger i et begrep. Hvis noen «... er i stand til å påvirke og forme

innholdet i den felles grunnforståelsen, i posisjon til å utøve makt og opparbeide hegemoniske oppfatninger (Skrede, 2017).

Tekststruktur

Tekststruktur handler om de overordnede organiserte egenskapene ved tekster. Fairclough beskriver det som å se på tekstens arkitektur, og særlig på tekstens makrotrekk.

For denne oppgaven vil det være spesielt aktuelt å se på hvordan tekstens ulike deler samspiller med hverandre, og da særlig hvordan artikkelens ingress utformes. Fairclough plasserer analyse av tekststruktur som en del av tekstanalysen i sin modell (2015, s. 130), men jeg har valgt å legge den til analysen av den diskursive praksisen da jeg knytter tekststrukturen til wikipedia-artikkelens kommentar-logg og diskusjons-logg, og de forhandlingene som ligger bak tekstens utforming. Som tidligere beskrevet om Wikipedias tekststruktur så skal en artikkels ingress gi oversikt over artikkelens innhold gjennom et kort sammendrag. Den encyklopediske nyhetsstilen kjennetegnes ved at viktig informasjon plasseres tidlig i teksten, det kan derfor forventes at ulike aktører kan ha interesse av å få plassert sin kunnskap så tidlig i artikkelen som mulig. Dette må også knyttes opp til genrekonvensjoner, og den forventningen leseren av en wikipedia-artikkel vil ha om å finne viktig informasjon i ingressen.

Rekontekstualisering

Ifølge Skrede (2018, s. 54) er rekontekstualisering et begrep Fairclough har hentet fra Basil Bernstein, og innarbeidet i kritisk diskursanalyse. Fairclough skriver at «'Operationalization' of discourse is a movement between discourse and other elements of social realities: discourses may, subject to certain conditions and contingencies, be operationalized, put into operation, put into practice, in wider social realities, ...» (2008, s.39). Når en type «idé», som verifiserbarhet eller objektivitet skal settes ut i live, så vil det åpnes et tolknings- og et handlingsrom. Bernstein kaller det for et diskursivt gap hvor ideologi kan spille inn (Bernstein, 2000). Det er derfor vanskelig å forutsi hvordan en «idé», som Wikipedias retningslinjer for verifiserbarhet eller objektivitet, vil realiseres fordi ulike aktører kan påvirke kunnskapen som kommer til uttrykk. «Å analysere forekomster av rekontekstualiseringer kan derfor bidra til å belyse hvilke maktforhold og ideologier som er rådende i samfunnet», skriver Skrede (2018, s. 55). I denne oppgaven regnes «samfunnet» som «wikipedia-samfunnet». Dette er spesielt interessant for Wikipedia der det ikke er noen filtrering av hvem som kan komme til ordet, der alle i prinsippet har tilgang. Det er også interessant å se hvordan administratorer tolker og utfører sitt oppdrag om å etterse at retningslinjene blir fulgt, og dermed påvirke uttrykket kunnskapen får. «Ofte vil det være slik at intertekstuelle og interdiskursive koblinger som blir reproduisert hyppig, kan ende med å rekontekstualisere en sosial praksis og underlegge den en ny logikk» (Skrede, 2018, s. 55). Det er idéer i form av Wikipedias egne retningslinjer denne oppgaven vil fokusere på. Det første er retningslinjen om verifiserbarhet. Det andre er retningslinjen om objektivitet.

Intertekstualitet

«Den intertekstuelle analyse fokuserer på grænsen mellom tekst og diskursiv praksis i analysemodellen» (Fairclough, 2008, s. 129). Fra et diskursivt praksis-perspektiv ser man

etter spor av den diskursive praksisen i teksten. Fairclough stiller spørsmålet «Hvilke genrer og diskurser blev der trukket på, da teksten blev produceret, og hvilke spor af dem er der i teksterne?» (Fairclough, 2008, s. 129).

Å analysere eksterne tekstrelasjoner er å analysere forholdet mellom en tekst og andre sosiale strukturer, sosiale praksiser og sosiale begivenheter (Fairclough, 2003, s. 21). Skrede skiller mellom det han kaller manifeste intertekstuelle relasjoner og de som er av en mer latent art (2018, s. 52). Latent intertekstualitet er en løs form for intertekstualitet, og trenger heller ikke å være intendert fra tekstforfatteren. Wikipedia ønsker i minst mulig grad denne formen for intertekstualitet, jamfør kravet til verifiserbarhet. Et eksempel på manifest intertekstualitet er å benytte referanser, nettopp for å vise at teksten forholder seg til andre tekster.

Sosial praksis

Kritisk diskursanalyse søker å forklare forholdet mellom diskursive prosesser og sosiale prosesser (Fairclough, 1995, s. 97). Denne delen av diskursanalysen utgjør en analyse av sosiokulturelle og samfunnsmessige forhold som den diskursive praksisen griper inn i (ibid. 98). Den sosiale praksisen inkluderer situasjonsmessige, institusjonelle og samfunnsmessige forhold. I denne oppgaven analyserer jeg sosial praksis på situasjonsnivå gjennom å undersøke kunnskapskampene i Wikipedia sine logger, på institusjonsnivå gjennom å vurdere hvordan denne diskursive praksisen kan sies å påvirke bruk av Wikipedia i skolen, og på samfunnsnivå gjennom å vurdere implikasjonene den diskursive praksisen har på kunnskap og kunnskapsformidling.

Framgangsmåte

Utvalg og utvalgskriterier

På bokmålsversjonen av Wikipedia var det pr. 14.05 2019 registrert i overkant av 520 000 artikler (Wikipedia (D), 2019). For å finne spor av det jeg ønsket å undersøke måtte jeg først redusere utvalget av artikler på Wikipedia ned til noen artikler der ulike aktører har interesse av å nå frem med sitt syn, sine standpunkt, eller sine definisjoner. Altså i artikler der det kan sies å være en kunnskapskamp. Den potensielle mengden data som kan trekkes ut av Wikipedia er enorm. En metode å gjøre store datamengder overkommelige på er å gjøre et utvalg som er representativt for hovedtendensene (Skrede, 2017). Den første strategien var å finne frem til et bredt utvalg wikipedia-artikler der flere ulike aktører hadde interesse av å påvirke kunnskapen.

Blant kandidat-artiklene som ble plukket ut var artikkelen om nynorsk for å se på kunnskapskampen rundt de to målformene i Norge, artikkelen om Krim for å se på kunnskapskamp mellom norske aktører i en artikkel om internasjonal storpolitikk, artikkelen om pelsdyroppdrett for å se på en kunnskapskamp som er mer verdibasert, i artikkelen om samenes historie for å se på en kunnskapskamp rundt urbefolkningstematikk og artikkelen om Fremskrittspartiet for å se på en kunnskapskamp i en artikkel om norsk politikk. Et annet

moment jeg var bevisst mens jeg fortsatt etablerte datamaterialet var å finne artikler helt fra Wikipedias tidlige fase og frem til i dag. Jeg hadde en intensjon om å se om jeg kunne finne spor etter mer etablerte og uskrevne praksiser etterhvert som skrivekulturen var blitt mer avklart, og som kanskje ikke var beskrevet i Wikipedias nedfelte retningslinjer for hvordan artiklene skal utformes.

Det er en første gang for alt, også for utvelgelse av datamateriale. Kun av tilfeldighet var diskusjonsloggen for artikkelen *Krimkrisen 2014* den første jeg leste av kandidat-artiklene, før jeg begynte å gjøre en tekstanalyse av den. Jeg var uforberedt på mengden data man kan hente ut av en enkelt artikkel, så det har snarere vært snakk om å ytterligere begrense omfanget i den ene artikkelen enn å utvide med flere artikler. Jeg fant det likevel naturlig å benytte hele artikkelen *Krimkrisen 2014* i tillegg til å supplere med data fra artikkelen om *Krim*. Årsaken til dette valget er at hendelsene på Krimhalvøya i 2014 først var en del artikkelen om *Krim*, før dette innholdet senere ble flyttet over i den nyopprettede artikkelen for *Krimkrisen 2014*.

Forskningsetikk og data

I følge Joar Skrede (2017) er det vanlig å foretrekke naturlig forekommende data når en arbeider med kritisk diskursanalyse. I retningslinjene til NESH, Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, står det at forskeren som hovedregel er ansvarlig for å innhente samtykker og informere forskningsdeltakere også når informasjonen ligger åpent tilgjengelig på nettet. NESH benytter begrepet forventet offentlighet for kunne avgjøre hvorvidt en ytring må sees som offentlig eller privat, og viser til noen kontrollspørsmål forskeren må stille seg. Hvor tilgjengelig er nettstedet? Hvordan er de tekniske innstillingene? Er det aldersgrense eller adgangsbegrensning? Hvor mange har tilgang? Hvor mye er gruppen eller nettstedet omtalt i tradisjonelle medier? (NESH, 2019).

Som en hovedregel viser NESH til at jo strengere adgangsbegrensningen er, desto større aktsomhet bør forskeren utvise. For diskusjonsforumene på Wikipedia er det ingen adgangsbegrensninger. Videre skriver de at jo større gruppen er, jo mer offentlig er informasjonen. Slik jeg leser Wikipedias egen statistikk er det over 478 000 brukere som har bidratt (Wikipedia (D)), noe jeg regner som en stor gruppe. Selv om ikke alle disse har deltatt i diskusjoner så har alle tilgang til dem. Jeg vurderer det derfor som forskningsetisk forsvarlig å benytte disse dataene uten å informere eller innhente samtykke, selv om jeg ikke kan garantere full anonymitet for alle forskningsdeltakerne.

Min posisjonering

Målet med diskursanalysen er ikke å finne ut hvordan virkeligheten egentlig er, eller hvilke utsagn som er riktige eller falske. I diskursanalysen er det diskursen som skal analyseres, og man forsøker å se om man kan finne noen mønstre i utsagnene. Et sosialkonstruksjonistisk premiss er at det finnes flere representasjoner av verden, og forskeren vil ha en posisjonering i forhold til den diskursen som det forskes på. I følge Jørgensen og Phillips (1999) vil det være en fordel om forskeren ikke er veldig tett på, og har meninger om, den diskursen det forskes på. Hvis forskeren selv er en del av den kulturen han undersøker er

det også lett at man deler de selvfølgeligheter som ligger i materialet, og det er nettopp selvfølgelighetene man er ute etter å avdekke. Man er interessert i hvordan noen utsagn «automatisk» regnes som sanne eller gyldige, mens andre ikke blir det. Forskeren må forsøke å distansere seg fra materialet og sette en parentes rundt seg selv. «Det er ved at se verden gjennom en bestemt teori at man kan fremmedgøre sig fra nogle af sine selvfølgeligheder og stille andre spørgsmål til materialet, end man kan gøre ud fra sin hverdagsforståelse» (Jørgensen & Phillips, 1999, s. 33).

Min egen erfaring med innholdsproduksjon på Wikipedia begrenser seg til noen få endringer i en artikkel, først og fremst for å se hvordan brukervennligheten og -opplevelsen er. Jeg kan derfor ikke si at jeg er en del av denne diskursen. I etableringen av datautvalget har jeg funnet frem til artikler som ikke omhandler tema som jeg personlig har særlig kjennskap til eller interesse av, dermed står jeg utenfor disse diskursene så langt det lar seg gjøre.

Først presenterer jeg de fire ulike kildene til data som denne oppgaven benytter i analysene. Deretter har jeg valgt å organisere beskrivelsen av oppgavens fremgangsmåte i den rekkefølgen dataene presenteres, og som igjen er i samsvar med Faircloughs tredimensjonale modell. Det er altså ikke nødvendigvis en kronologisk fremstilling.

Datainnsamling

Jeg vil først presentere de fire ulike kildene jeg har benyttet for innsamling av data.

Wikipedia-artiklene i den revisjonen som foreligger når de blir lest

Det er wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* som danner hovedgrunnlaget for mine data. I tillegg vil jeg supplere med data fra wikipedia-artikkelen *Krim*, fordi *Krimkrisen 2014* ble påbegynt som en del av denne, og ble siden gjort om til en selvstendig artikkel.

Wikipedias artikkel *Krimkrisen 2014* er på rett i underkant av tre tusen ord. Under tittelen kommer to innledende avsnitt uten noen ny mellomtittel. Disse tre avsnittene vil jeg heretter referere til som tekstens ingress. Deretter kommer en informasjonsboks med en innholdsfortegnelse som viser artikkelens struktur. Under innholdsfortegnelsen kommer mellomtittelen «Bakgrunn», som etterfølges av tre avsnitt. Den neste mellomtittelen er «Tidslinje over hendelser». Tidslinjen over hendelser er igjen delt inn i mellomtitler på et lavere nivå i månedene «Februar», «Mars» og «April». Under hver måned er det en ny inndeling av tidsperioder som for eksempel «1.-10. mars» og «21.-31. mars». «Tidslinje over hendelser» etterfølges av en ny mellomtittel, «Se også», som inneholder en punktliste med lenker til andre wikipedia-artikler. Etter punktlisten kommer «Referanser» som ny mellomtittel før det til slutt er en punktliste i «Eksterne lenker».

Artikkelen kan fremstilles visuelt slik:

- 1 Tittel
- 1.2 Ingress
- 2 Innholdsfortegnelse

- 3 Bakgrunn
- 4 Tidslinje over hendelser
  - 4.1 Februar
  - 4.2 Mars
    - 4.2.1 1.-10. mars
    - 4.2.2 11.-20. mars
    - 4.2.3 21.-31. mars
  - 4.3 April
    - 4.3.1 1.-10 april
    - 4.3.2 11.-20. april
    - 4.3.3 21.-30. april
- 5 Se også
- 6 Referanser
- 7 Eksterne lenker.

I den høyre margin ligger det en omfattende faktaboks. Denne presenterer først noen fakta som «Dato», «Sted» og «Resultat». Deretter listes det opp en oversikt over «Stridende parter» i to kolonner. I den venstre kolonnen er det først parter fra Krim, deretter fra Russland. Den høyre kolonnen viser parter fra Ukraina og de som støtter Ukraina. Under denne kommer en oversikt over «Kommandanter og ledere» som følger samme struktur som den forrige. Kommandanter og ledere fra Krim og Russland listes opp i venstre kolonne, kommandanter fra Ukraina og krimtatarene i den høyre. Neste mellomtittel er «Styrker» og den siste er «Tap». Beskrivelsen av artikkelen slik er slik den fremsto 01.02 2020, og det er denne versjonen er gjenstand for analysen.

Forskjell mellom revisjoner

Wikipedia arkiverer alle de ulike revisjonene av artiklene etter dato og klokkeslett. I den horisontale toppmenyen øverst på wikipedia-artiklene ligger det en fane med flere lenker. På en av disse står det «Vis historikk».

The screenshot shows the Wikipedia interface for the article 'Krimkrisen 2014'. At the top right, there are links for 'Ikke logget inn', 'Brukerdiskusjon', 'Bidrag', 'Opprett konto', and 'Logg inn'. Below these is a search bar with the text 'Søk i Wikipedia'. The main navigation bar includes 'Artikkel', 'Diskusjon', 'Les', 'Rediger', 'Rediger kilde', and 'Vis historikk', with 'Vis historikk' being the active tab. The article title 'Krimkrisen 2014' is displayed prominently, with the Wikipedia logo and 'Den frie encyklopedi' on the left.

Ved å klikke på denne får man en komplett logg som gir tilgang til hvordan en artikkel ble revidert på et gitt tidspunkt. I tillegg til å se hvordan artikkelen var på dette bestemte tidspunktet kan man hente frem den foregående revisjonen, eventuelt den etterfølgende, og sammenligne de to for å se hvilke revideringer som ble gjort på artikkelen. I loggen får man tilgang til dato og klokkeslett for redigeringen, hvem som sto bak redigeringen med enten brukernavn eller IP-adresse og hvor stor endringen var i kilobyte.

Kommentar i revisjonshistorikken

Den som foretar en revidering som beskrevet i forrige punkt blir anmodet om å legge igjen en beskrivelse av hva som er endret som en kommentar. Disse kommentarene kan være beskrivelser av hva som faktisk er endret, men i tillegg kan det også inneholde begrunnelser for hvorfor noen har valgt å revidere artikkelen. Dette gjelder særlig for revideringer som innebærer at kunnskap enten er lagt til eller fjernet fra artikkelen.

Diskusjonslogg

Diskusjonsloggen er også tilgjengelig fra den horisontale toppmenyen. Ved å klikke på «Diskusjon» får du en oversikt over redigeringsforhandlinger i et trådsystem.

Diskusjonsdelen er inndelt i tematiske seksjoner med en beskrivende mellomtittel. For hvert innlegg i diskusjonsloggen kan man se hvem som har ytret seg via et brukernavn eller en IP-adresse, hva som er ytret og når ytringen ble publisert. At diskusjonsloggen vises som et trådsystem gjør at man kan se om en ytring er en kommentar til en tidligere ytring.

Fremgangsmåte for tekstanalyse

Tekstanalyse av artikkelen i den revisjonen som foreligger

Gjennom tekstanalyse av wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* har jeg først sett på vokabular og deretter ulike grammatiske relasjoner med utgangspunkt i støttespørsmålene som Fairclough beskriver (Fairclough, 2015, s. 129-130). I Faircloughs modell er også tekststruktur en del av tekstanalysen, men denne har jeg valgt å flytte til den diskursive praksisen.

Vokabular / ordvalg

Fairclough viser til at kontrasten mellom *terrorist* og *frihetskjemper* kan være sosialt motivert (2008, s. 31). I artikkelen *Krimkrisen 2014* er det en hel rekke med aktører. Disse har jeg kategorisert i fire ulike kategorier. I den første kategorien har jeg samlet de ordvalgene som tydelig beskriver ukrainske eller russiske aktører som representerer en av de to offisielle sidene. I den neste kategorien har jeg samlet de ordene som beskriver de aktørene som ikke representerer de offisielle sidene, men som samtidig har en tydelig militær tilknytning i ordvalg. I den tredje kategorien har jeg samlet ord som beskriver sivile. Den fjerde kategorien er resten, og det er typisk de som er representert med en tittel eller navn. Kategori fire er ikke analysert.

Deretter har jeg forsøkt å se om begrepene er valgt av den bidragsyteren som har skrevet det inn i wikipedia-artikkelen, eller om begrepet stammer fra den kilden det refereres til. Hvis begrepet stammer fra kilden kan jeg utelukke at bidragsyteren har valgt begrepet utelukkende ut fra ideologisk motivasjon. Ut fra datamaterialet ga denne fremgangsmåten seks nye kategorier.

- *Lik referanse* betyr at det samme begrepet benyttes både på i wikipedia-artikkelen og i kilden det henvises til.
- *Unøyaktig bruk av referanse* betyr at det ikke er samsvar mellom det begrepet wikipedia-artikkelen benytter og det referansen benytter, men at det benyttes et synonym.
- *Feil i referansen* betyr at wikipedia-artikkelen henviser til et begrep jeg ikke finner spor av i referansen.
- *Uten referanse* betyr at det ikke er oppgitt noen referanse i wikipedia-artikkelen.
- *Oversatt* betyr at referansen opprinnelig er på et annet språk enn norsk, og at begrepet er oversatt.
- *Død referanse* betyr at lenken til referansen i artikkelens referanseliste ikke fungerer. For disse har jeg benyttet interne søk på den nettsiden det refereres til. Hvis jeg ikke fikk treff der forsøkte jeg søk på Google med utgangspunkt i referansens tittel. Dette gjorde at jeg kunne benytte de samme kategoriene som underkategorier for denne kategorien.
  - Død referanse, men likt ordvalg i artikkelen jeg finner.
  - Død referanse, men unøyaktig bruk av ordvalg i artikkelen jeg finner.
  - Død referanse, men det henvises til feil begrep i referansen jeg finner.
  - Død referanse, og jeg finner den hverken gjennom interne søk eller søk via Google.

Siden begrepene «døde referanser» og «døde lenker» benyttes hyppig i oppgaven ønsker jeg å være tydelig på hvordan dette skal forstås. Med «døde lenker / referanser» mener jeg at lenken ikke tar meg til den kunnskapen som blir oppgitt. Det er ikke dermed sagt at den ikke finnes, men hyperkoblingen tar meg ikke dit som kunnskapen påstås å være hentet fra.

Grammatikk

Det første fenomenet jeg gikk på jakt etter i wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* var nominaliseringer, som kan være å fremstille prosesser som ting eller enheter. Det er to former for nominalisering som er typiske, det ene er verb omgjort til substantiv, det andre er adjektiv omgjort til substantiv. Disse ble markert i teksten som hver sin kategori.

Deretter så jeg på forholdet mellom passiv og aktiv verbform. Aktive verbformer ble markert med en farge i teksten, og passive verbformer i en annen. Når subjektet utfører handlingen har vi en aktiv verbform. Det finnes to måter å lage en passiv verbform på. Den første er gjennom å legge til hjelpeverbet *å bli*, den andre er å legge til *s* etter verbet. En passiv-konstruksjon kan skapes ved at den som utfører handlingen gjøres om fra subjekt til objekt i setningen. Et eksempel fra artikkelen om Krim kan være «De facto har Krim vært kontrollert av separatister og russiske militære siden slutten av februar 2014».

Fremgangsmåte for analyse av diskursiv praksis

Forskjell mellom revisjoner

Revisjonsloggen er benyttet til å se hvilke endringer som ble gjort i artikkelen *Krim* fra 28. feb. 2014 kl. 07:05 og frem til den siste versjonen som forelå, i tillegg til revisjonsloggen til artikkelen *Krimkrisen 2014*. Med dette utvalget har jeg med den siste revideringen før konflikten på Krim ble etablert. Det første jeg gjorde var å kategorisere de ulike revideringene for å prøve og skille de fra hverandre, og for å bli i stand til å redusere data-omfanget ytterligere. De syv kategoriene jeg utformet springer ut av materialet.

1. *BOT-oppdateringer*, det vil si automatisk utført vedlikeholdsarbeid. Dette kan være alt fra kosmetiske endringer som å fjerne linjeskift til sjekk av lenker til eksternt innhold.
2. *Typografiske endringer*, dette kan være å skrive om tall til bokstaver, eller å skrive ut forkortelser.
3. Endringer som kan kategoriseres som *vandalisme*. Dette fører til at artikkelen tilbakestilles til slik den var opprinnelig.
4. *Strukturelle endringer* er formmessige endringer i teksten, slik som å dele et langt avsnitt inn i to, eller flytte innhold fra en plass i artikkelen til en annen.
5. *Lingvistiske endringer*, eller språklige omformuleringer uten endring av kunnskapsinnholdet.
6. *Aktualitetsendringer* eller oppdateringer. Det kan være å erstatte gamle data fra for eksempel Statistisk sentralbyrå med nyere.
7. *Innholdsmessige endringer* som innebærer at mening eller kunnskap legges til, fjernes eller endres.

Punkt fire, de strukturelle endringene, ble analysert med tanke på intern intertekstualitet. Det jeg spesielt var på jakt etter var om innhold ble flyttet lengre opp eller lengre ned i teksten, og hvordan ingressen ble utformet.

Punkt fem, de lingvistiske endringene, ble analysert med tanke på endringer i nominaliseringer og aktiv eller passiv verbform. Det jeg ønsket å avdekke var om det som skrives for første gang forblir slik, eller om det er revideringer som innebærer en omskriving mellom verbformene og nominaliseringene. De ble også analysert med utgangspunkt i ordvalg for å se om det kunne være ideologiske grunner til å endre ordvalget.

Punkt syv, de innholdsmessige endringene, ble det etter hvert vanskelig å skille fra punkt seks, aktualitetsendringer. Dette gjelder spesielt for artikkelen *Krimkrisen 2014* der det i en lang periode ble lagt til ny kunnskap etter hvert som konflikten på Krim-halvøya utviklet seg. De revideringene artikkelen gjennomgikk i denne perioden var altså både innholdsmessige og aktuelle.

Gjennom å skille ut revideringene fra punkt seks og syv fra artikkelen *Krim* reduserte jeg datamaterialet fra 236 revideringer til 142. For artikkelen *Krimkrisen 2014* ble antallet revideringer redusert fra 208 til 129 gjennom å sortere ut punkt seks og syv. De 142

revideringene fra artikkelen *Krim* og de 129 revideringene fra artikkelen *Krimkrisen 2014* ble ytterligere kategorisert i fire nye underkategorier.

1. Forslag til endringer om *faktabasert kunnskap* (faktakunnskap).
2. Forslag til endringer om *ideologisk kunnskap* (kunnskap som kan forhandles).
3. Forslag til endringer der *Wikipedias retningslinjer* brukes som argument.
4. Forslag til endringer der innleggsforfatter henviser til *personlige meninger*.

Av de 142 redigeringene i artikkelen *Krim* som ble kategorisert som innholdsmessige endringer finner jeg 69 redigeringer der redigeringen er av typen ideologisk kunnskap. Av disse 69 revideringene er det 26 revideringer som er på pluss/minus 150 bytes. Disse revideringene ønsket jeg å se litt ekstra nøye på da dette er revideringer med en størrelse på omtrent én linje, altså revideringer der det enten legges til mer enn en linje, eventuelt at det slettes mer enn en linje. For artikkelen *Krimkrisen 2014* satt jeg igjen med 81 redigeringer av ideologisk innhold, og 56 av disse revideringer på pluss/minus 150 bytes.

Kommentarer i revisjonshistorikk

Den tredje kilden til data er de kommentarene Wikipedia oppfordrer til å legge igjen i forbindelse med en revisjon. Disse kommentarene kan være rent objektive beskrivelser om hva som er gjort, til mer begrunnede argument for å forsvare redigeringen. Disse er det ikke gjort en egen analyse av, men de inngår i analysene om kunnskapsforhandlinger i den diskursive praksisen.

Diskusjonslogg

Alle innleggene i diskusjonsloggene er merket med blant annet dato og klokkeslett. Dette gjorde at jeg kunne flette innleggene fra diskusjonsloggen inn i kronologien for revisjonshistorikken. På denne måten kunne jeg se om jeg fant tegn på at innleggene i diskusjonsloggen påvirket de neste revideringene, eller om revideringene førte til en mer overordnet forhandling i diskusjonsloggen som for eksempel hvilket innhold som skal være med, eller hvordan innholdet skulle utformes. I denne oppgaven vil diskusjonsloggen fungere som inngang til å analysere artikkelens tekststruktur, med et særlig fokus på ingressen. Den benyttes også for å se hvordan forhandlingene forholder seg til Wikipedias egne retningslinjer om objektivitet, nøytralitet og verifiserbarhet.

Referanselisten

For å kunne analysere intertekstualitet i artiklene laget jeg noen kategorier for hvilke eksterne kilder jeg forventet at teksten bygget på, i tillegg til kategorier som materialet ga meg. Referansene ble kategorisert innenfor følgende kategorier:

1. Public Broadcaster. Eksempler kan være NRK og BBC.
2. Kommersiell mediekanal. Eksempel kan være VG og Aftenposten.
3. Uavhengig mediekanal.
4. Nyhetsbyrå. Eksempel kan være NTB eller Reuters.
5. Populærvitenskapelige artikler.

6. Fagfellevurderte artikler.
7. Bok utgitt på forlag.
8. Offisielle kilder, som UD, UE eller OECD.

Referanselisten i artikkelen blir benyttet for å se hvordan artikkelen forholder seg til Wikipedias retningslinje for verifiserbarhet. Dette gjøres ved å kontrollere om den kunnskapen som hevdes å ligge i eksterne kilder faktisk ligger der. Referanselisten benyttes også til å vurdere artikkelens troverdighet ut i fra Wikipedias egne retningslinjer for dette.

Tekstanalyse

Vokabular / ordvalg

Benyttes det ord med omstridt ideologisk innhold?

For å unngå veldig mange referanser i den løpende teksten har jeg valgt å legge ved to fotnoter til alle de eksterne referansene som benyttes i wikipedia-artikkelen. Den første fotnoten er i klammer og henviser til referanselisten på wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014*. Den andre fotnoten referer til den eksterne URL'en, altså den reelle kilden det henvises til, som legges i bunnmargen på siden.

Det jeg ønsker å finne ut er om de ordvalgene som velges for å beskrive aktørene er de samme som de som blir benyttet i kildene det refereres til, eller om ordvalgene er gjort av en bidragsyter til artikkelen. Hvis det er det samme ordvalget i både artikkelen og i kilden det refereres til kan det tolkes som at artikkelen forholder seg til en kilde. Hvis det benyttes et annet ordvalg i artikkelen enn det som benyttes i kilden det refereres til kan en ikke utelukke at dette ordvalget er sosialt motivert.

I den første kategorien har jeg sett på de ordene som beskriver militære aktører som representerer det offisielle, altså at de beskrives som en del av en nasjons militære styrker.

Eksempler på slike ord kan være:

Ukrainsk	Russisk
Ukrainske militærenheter	Regulære russiske styrker
Ukrainske militærstyrker	Russiske styrker
Ukrainske myndighetsstyrker	Russiske tropper
Ukrainske antiterrorsoldater	Russiske spesialstyrker

Til sammen er det 27 ord av denne kategorien; åtte som beskriver ukrainske styrker og 19 som beskriver russiske. De 12 ordvalgene som er like både i wikipedia-artikkelen og i kilden er, som kategorien krever, 100 prosent identiske.

Det er et unøyaktig ordvalg for det jeg har kalt «militære uttrykk» på ukrainsk side. Jeg siterer fra wikipedia-artikkelen, og det er min kursivering: «Senere 13. april ble det kjent at Ukraina planla å sette inn *regulære militære styrker* i en fullskala antiterroroperasjon mot det den ukrainske presidenten kalte for “russisk krigføring øst i landet”»^[80] 3. I wikipedia-artikkelen beskrives de ukrainske styrkene som skal settes inn som regulære, men i kilden som er en nyhetsartikkel på nettsiden til NRK benyttes ikke begrepet «regulære» i det hele tatt. I sitatet over benyttes også begrepet «antiterroroperasjon». I kilden det refereres til benyttes ikke denne beskrivelsen, der beskrives operasjonen både som en «militæraksjon» og som en «aksjon». I sitatet er «russisk krigføring øst i landet» satt i anførselstegn, noe som antyder at dette er et sitat hentet fra kilden. I den eksterne artikkelen finner jeg ikke spor av dette ordvalget i noen av de tre sitatene fra den ukrainske presidenten som er gjengitt i artikkelen.

Det er fire unøyaktige ordvalg for det jeg har kalt «militære uttrykk» på russiske side. For ett av disse gjelder det samme for den ukrainske unøyaktigheten fra forrige avsnitt; wikipedia-artikkelen bruker beskrivelsen «regulære russiske styrker». Jeg siterer fra wikipedia-artikkelen, og det er min kursivering: «Ukrainske myndigheter hevdet 16. april at det befant seg *regulære russiske styrker* inne på ukrainsk område. Men det var ukrainske soldater som har byttet side og kjørt sine pansrede kjøretøy med russiske flagg mot byen Slavjansk»^[86] 4. I nyhetsartikkelen fra nettsiden til NRK⁵ kan man lese i ingressen at «Ukrainas visestatsminister hevder Russland har soldater i Ukraina». Wikipedia-artikkelen ser på Ukrainas visestatsminister sin uttalelse som et utsagn fra de Ukrainske myndighetene, men den hevder at russiske soldater er det samme som regulære russiske styrker.

To av de fire unøyaktige beskrivelsene er såpass like at jeg kun nevner dem. Den første er wikipedia-artikkelens beskrivelse «russiske tropper» som i kilden er beskrevet som «russiske styrker»^[74] 6. Den andre er wikipedia-artikkelens beskrivelse «landets militære styrker», som i kilden er beskrevet som «landets militære»^[27] 7. Den fjerde, og siste, unøyaktigheten inneholder både unøyaktigheter og feil. Jeg siterer fra wikipedia-artikkelen: «NATOs avtroppende generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen, hevdet 10. april at Russland har store kampklare styrker på grensen til Ukraina»^[77] 8. Dette er i strid med det jeg finner i nyhetsartikkelen på nettsiden til VG som er kilden. Der står det at det er NATOs øverstkommanderende, og ikke generalsekretæren, som sier dette. Nyhetsartikkelen bekrefter at det er store kampklare styrker langs grensen, samtidig fremgår det av

---

³ https://www.nrk.no/urix/_-anti-terroraksjon-i-gang-1.11666906

⁴ <https://www.nrk.no/urix/ukrainske-soldater-bytter-side-1.11670543>

⁵ <https://www.nrk.no/urix/ukrainske-soldater-bytter-side-1.11670543>

⁶ <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/w1p6A/bbc-russiske-styrker-har-overtatt-ny-marinebase>

⁷ <https://www.nrk.no/urix/putin-fikk-lov-til-a-bruke-makt-1.11577247>

⁸ <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/3yKeq/nato-viser-satellittbilder-av-russiske-styrker>

nyhetsartikkelen at det er ulike oppfatninger om denne styrken er mer kampklar enn vanlig, eller om den er større enn vanlig.

Det er også tre beskrivelser i teksten som kommer uten referanse. De to første er en bestemt og en ubestemt form av «russiske tropper / troppene». Den tredje er på to setninger og består av flere militære beskrivelser. Jeg siterer fra wikipedia-artikkelen (mine kursiveringer): «Ifølge Putin var de *uniformerte og bevæpnede mennene* på Krim ikke *russiske tropper*, men *lokale, prorussiske selvforsvarsgrupper*. Flere uavhengige journalister rapporterte imidlertid at det dreide seg om *russiske spesialstyrker*».

Den siste kategorien er de døde referansene. Av disse er det én jeg ikke finner, hverken på nettsidene til Frankfurter Allgemeine eller etter søk i Google. De tre andre døde lenkene har jeg funnet igjen. De to første benytter samme referanse, en nettside på www.nrk.no, og denne referansen legger jeg som fotnote⁹. Jeg siterer wikipedia-artikkelen (min kursivering): «Senere på dagen ble det meldt om at en *ukrainsk militærstyrke* på bl.a. 10 tanks og 10 pansrede kjøretøy dro østover mot Slavjansk, og disse styrkene tok tilbake politihuset i Kramatorsk uten stridigheter.»^[83] og «15. april brøt det ut regulære kamper mellom pro-russiske demonstranter og *ukrainske myndighetsstyrker* i Slavjansk»^[83]. Både «ukrainsk militærstyrke» og «myndighetsstyrker» benyttes i nyhetsartikkelen. At myndighetsstyrkene er ukrainske ser man av konteksten.

Kategori 1. Militære uttrykk		
Kategori	Ukrainsk	Russisk
Lik referanse	4	8
Unøyaktig referanse	1	4
Feil referanse	0	0
Uten referanse	0	3
Oversatt referanse	0	3
Død referanse	0	1
Lik referanse	3	0
Unøyaktig	0	0
Feil	0	0
Oversatt	0	0
Sum	8	19

⁹ https://www.nrk.no/urix/_-militaeraksjonen-er-i-gang-1.11668758

I den andre kategorien har jeg samlet begrep som beskriver former for paramilitære styrker. Med dette menes ulike militære styrker som ikke offisielt er en del av, eller underlagt, en nasjons militære styrker. På ukrainske side finner jeg bare ett, mens det er hele tolv russiske.

Eksempler på slike ord kan være:

Ukrainskvennlig	Russiskvennlig
Ukrainske nasjonalister	Russland-sympatisører
	Pro-russiske separatister
	Pro-russiske aktivister
	Pro-russiske selvforsvarsgrupper

Til sammen finnes 14 ord av denne kategorien, kun ett beskriver ukrainske para-militære mens 13 beskriver russiske. De tre ordvalgene som er like både i wikipedia-artikkelen og i kilden er, som kategorien krever, 100 prosent identiske.

Det er med andre ord et unøyaktig ordvalg i wikipedia-artikkelen. Jeg siterer wikipedia-artikkelen (min kursivering): «Den ukrainske militære flybasen Novofedorovka på Krim ble stormet av *ukjente styrker*, noe som førte til at en ukrainsk offiser ble skadet og en soldat døde»^[19]¹⁰. I nyhetsartikkelen på nettsiden til NRK står det imidlertid at «ukjente og maskerte menn stormet basen».

Det er tre beskrivelser som ikke følges opp av referanser. Jeg siterer wikipedia-artikkelen (mine kursiveringer): «12. april tok væpna *menn i kamuflasjeuniform* kontroll over ...», «*Militærkledd folk med automatvåpen* ...» og «...okkuperte et antall *maskerte menn* en rekke ...».

Det er to oversatte begrep, begge med den samme referansen til en nyhetsartikkel på BBC sin nettside. Jeg siterer wikipedia-artikkelen (min kursivering): «Russlands president Vladimir Putin uttalte 4. mars at maktbruk i Ukraina kun var siste utvei. Ifølge Putin var de *uniformerte og bevæpnede mennene* på Krim ikke russiske tropper, men lokale, *prorussiske selvforsvarsgrupper*»^[29]¹¹. I nyhetsartikkelen fra BBC står det ikke noe om at mennene var uniformerte, men at de var bevæpnede. Begrepet «prorussiske selvforsvarsgrupper» er oversatt fra det engelske begrepet «pro-Russian self-defence groups». Bergrepet «selvforsvarsgrupper», gjør i ett ord Ukraina til den angripende part.

Det er fem ordvalg som har døde lenker som referanse. Den første referansen går til nettsiden til tyske Frankfurter Allgemeine, og peker til det som ser ut som en samleside/lenkesamling som ikke lenger er i bruk. To av de andre «døde lenkene» har jeg

¹⁰ <https://www.nrk.no/urix/ukrainsk-soldat-drept-pa-krim-1.11614415>

¹¹ <https://www.bbc.com/news/world-europe-26433309>

funnet igjen på nettsidene til NRK, og begge disse benytter de begrepene som er gjengitt i wikipedia-artikkelen. Det første av sitatene fra wikipedia-artikkelen, med mine kursiveringer og fotnoter til gjeldende nyhetsartikler, er «14. april stormet *pro-russiske aktivister* også en politistasjon i byen Horlivkam»¹². Den andre er: «Tre av de døde var *prorussiske separatister*, mens de to andre tilhørte en gruppe som angrep en kontrollpost bemannet av separatister»¹³. Som sagt så henter wikipedia-artikkelen begge disse ordvalgene fra kilden. De to siste referansene som er døde peker begge til nettsidene til NRK. Ved å se på hvilke artikler som er publisert samme dato som kilden er lest har jeg funnet frem til to artikler som handler om de samme hendelsene wikipedia-artikkelen beskriver. I disse finner jeg ikke igjen ordvalgene fra wikipedia-artikkelen, og heller ikke noe som ligner. Først vil jeg sitere fra wikipedia-artikkelen (min kursivering): «20. april ble fem personer drept i en skuddveksling ved byen Slavjansk øst i Ukraina. Tre av de døde var prorussiske separatister, mens de to andre tilhørte en gruppe som angrep en kontrollpost bemannet av *separatister*»¹⁴. Det er flere faktafeil i denne påstanden hvis man tar utgangspunkt i denne kilden. Kilden skriver at ni ble drept de siste 24 timene, og ytterligere tre samme natt. Det står ikke noe om hvem de drepte var, altså om de drepte var separatister. Sitat to fra wikipedia-artikkelen (min kursivering): «15. april brøt det ut regulære kamper mellom *pro-russiske demonstranter* og ukrainske myndighetsstyrker i Slavjansk»¹⁵. I nyhetsartikkelen fra www.nrk.no kalles de *regulære kampene* for trefninger, og de *pro-russiske demonstrantene* for separatister.

Kategori 2. Para-militære uttrykk		
Kategori	Ukrainsk	Russisk
Lik referanse	1	2
Unøyaktig referanse		1
Feil referanse		
Uten referanse		3
Oversatt referanse		2
Død referanse		1
Lik referanse		2
Unøyaktig		
Feil		2
Oversatt		
Sum	1	13

¹² <https://www.nrk.no/urix/stormet-politibygge-i-horlivka-1.11667209>

¹³ <https://www.nrk.no/urix/angrep-sykehus-midt-under-fredssamtalene-1.12204743>

¹⁴ <https://www.nrk.no/urix/angrep-sykehus-midt-under-fredssamtalene-1.12204743>

¹⁵ https://www.nrk.no/urix/_-militaeraksjonen-er-i-gang-1.11668758

I den tredje og siste kategorien har jeg samlet de ordene som beskriver ikke-militære uttrykk, altså aktører som er sivile. Jeg finner til sammen fem slike, tre på ukrainsk side og to på russisk.

Eksempler på slike ord er:

Ukrainsk	Russisk
Mennesker	Russiske statsborgere
	Demonstranter

Alle de tre ordvalgene på ukrainske side benyttes i wikipedia-artikkelen slik de er beskrevet i kildene. Det samme gjelder for en av beskrivelsene av russiske sivile.

I tillegg er det en unøyaktig gjengivelse av en beskrivelse på russisk side. Jeg siterer fra wikipedia-artikkelen (min kursivering): «To personer ble drept da ukrainske nasjonalister 15. mars åpnet ild mot en gruppe *demonstranter* som forsøkte å trenge seg inn i nasjonalistenes hovedkvarter i Kharkiv»^[60]¹⁶. Her er det flere unøyaktigheter, samtidig som det må bemerkes at nyhetsartikkelen på nettsiden til NRK også er unøyaktig. I nyhetsartikkelen står det at «– En prorussisk demonstrant og en tilfeldig forbipasserende ble drept da ukrainske nasjonalister åpnet ild mot en gruppe menn som forsøkte å storme nasjonalistenes hovedkvarter ...»

Kategori 3. Ikke-militære uttrykk		
Kategori	Ukrainsk	Russisk
Lik referanse	3	1
Unøyaktig referanse		1
Feil referanse		
Uten referanse		
Oversatt referanse		
Død referanse		
Lik referanse		
Unøyaktig		
Feil		

¹⁶ <https://www.nrk.no/urix/to-drept-i-sammenstot-i-ukraina-1.11607966>

Oversatt		
Sum	3	2

Et annet trekk jeg finner i artikkelen er hvordan begrepet «regulære» benyttes for å dempe, eller flytte fokus gjennom å gjøre noe tilsynelatende mindre alvorlig.

Senere 13. april ble det kjent at Ukraina planla å sette inn regulære militære styrker i en fullskala antiterroroperasjon mot det den ukrainske presidenten kalte for «russisk krigføring øst i landet».^[80]

→ Begrepet benyttes ikke i kilden. Setter man inn regulære styrker så er det ikke spesialsoldater som antiterror-personell, marinejegere eller fallskjermtropper

15. april brøt det ut regulære kamper mellom pro-russiske demonstranter og ukrainske myndighetsstyrker i Slavjansk.^[83] → kilde er død, og begrepet er ikke i den nye kilden jeg fant¹⁷. Hva er regulære kamper? Det er ikke en aksjon, en operasjon eller et angrep.

Ukrainske myndigheter hevdet 16. april at det befant seg regulære russiske styrker inne på ukrainsk område. ?? [86] → Regulære er ikke i kilden. Hvilke styrker kan det være da? De er i hvert fall der som representanter for Russland, og er således ikke paramilitære.

17. april innrømmet den russiske presidenten Putin at det hadde vært regulære russiske styrker på Krim før og under folkeavstemningen, noe som tidligere har vært avvist av russiske myndigheter.^[87] → er i kilden, men også her kan det være et retorisk spill. Det var ikke spesialstyrker.

Grammatikk

Nominalisering

Nominalisering skjer gjennom å gjøre om verb eller adjektiv til substantiv. Bruk av passiv form og nominalisering blir innenfor kritisk diskursanalyse tolket som at det kan være ideologier involvert (Skrede, 2018). Fra wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* har jeg opprettet fire kategorier av nominaliseringer. Jeg finner 41 nominaliseringer av verb i wikipedia-artikkelen og fem nominaliseringer av adjektiv. Under viser jeg noen eksempler:

Verb med -ing-endelse	Verb med -else-endelse	Verb med -sjon-endelse	Adjektiv
Beleiring Tilbaketrekning Markering Krigføring Skuddveksling	Maktvertakelse Godkjennelse Forberedelse Tillatelse Forbindelse	Demonstrasjon Sanksjon Okkupasjon Reaksjon Operasjon	Uavhengighet Selvstendighet Urolighet Lovmessighet Stridighet

¹⁷ https://www.nrk.no/urix/_-militaeraksjonen-er-i-gang-1.11668758

I dette eksempelet fra wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* gjøres verbet å *trekke* (tilbake) om til et substantiv, *en tilbaketrekking*:

«De var enige om at å kreve tilbaketrekking av russiske tropper på Krim».

En mer aktiv form kan formuleres slik:

De var enige om å kreve at de russiske troppene på Krim måtte trekkes tilbake.

I dette eksemplet er det både en nominalisering og en passiv konstruksjon:

«Samme dag ble det formidlet observasjoner av kolonner med opptil 50-60 militære kjøretøy med russiske soldater».

En mer aktiv form kan formuleres slik:

«Samme dag ble det observert kolonner med opptil 50-60 militære kjøretøy med russiske soldater». Subjektet, altså hvem som gjorde denne observasjonen, forblir skjult.

Aktivkonstruksjon

Det benyttes mange aktive konstruksjoner i wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014*. Subjektet er ofte navngitt, hendelsen er detaljert beskrevet og tidfestet, slik det gjøres i mange av avsnittene under *Tidslinje over hendelser*. Gjennom disse virkemidlene blir det rettet et tydelig fokus mot den som er aktiv. På samme måte som forfatteren av en tekst kan ha til hensikt å skjule aktøren, kan det like gjerne være en hensikt å tydeliggjøre, eller ansvarliggjøre, aktøren. Noen typiske eksempler fra wikipedia-artikkelen kan være:

- «President Barack Obama kunngjorde 20. mars nye sanksjoner mot Russland ...».
- «Julia Timosjenko og Vitalij Klitsjko deltok 6. mars i Europeisk Folkepartis møte i Dublin».
- «Russlands president Vladimir Putin uttalte 4. mars at maktbruk i Ukraina kun var siste utvei».

Det samme gjøres ofte der organisasjoner er aktører eller subjekt. Noen eksempler:

- «Krim parlament vedtok 6. mars å innkalle til folkeavstemning 16. mars om sammenslåing med Russland».
- «G7-landene understrekte at folkeavstemningen ikke ville ha noen juridisk virkning».
- «Ukraina og EU signerte 21. mars avtalen om det østlige partnerskap, ...».

Og til slutt, noen eksempler der militære styrker er subjekter:

- «23. mars tok russiske tropper kontroll over marinebasen Feodosia på Krim».
- «22. mars angrep russiske styrker flere ukrainske militærleirer på Krim, og overtok dem».
- «14. april stormet pro-russiske aktivister også en politistasjon i byen Horlivkam».

Passivkonstruksjon

I wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* konstrueres / brukes passiv form 33 ganger ved å benytte preteritumform av hjelpeverbet «å bli», altså «ble». I tillegg finnes det tre

konstruksjoner som benytter perfektum, *har blitt*. Gjennom passiv-konstruksjon kan deltakere eller aktører skjules. Passiv form kan også brukes når man er usikker på hvem som egentlig handlet, eller når det regnes som uviktig hvem som handlet. Noen eksempler fra wikipedia-artikkelen kan være:

- «De russiske troppene som er stasjonert på Krim under en bilateral avtale ble forsterket, og ...».
- «Representanter fra OSSE ble 6. mars avvist ved grensen til Krim».
- «Tolv F-16 jagerfly ble også varslet utplassert i Polen og 300 amerikanske soldater skulle delta i øvelser i landet».
- «20. april ble fem personer drept i en skuddveksling ved byen Slavjansk øst i Ukraina».

Felles for disse er setningskonstruksjonene er at de alle er i passiv form, og det er uklart hvem som handler. Fra første kulepunkt, hvem er det som forsterker? Fra kulepunkt to, hvem er det som avviser? Fra kulepunkt tre, hvem er det som varsler om utplassering? Og fra fjerde kulepunkt, hvem var involvert i skuddvekslingen?

Det kan også se ut som jo mer «alvorlig» eller «kritisk» det som beskrives er, desto mer sannsynlig er det at det beskrives i passiv form. Ordvalget *drept* går igjen ni ganger i wikipedia-artikkelen, og for hele seks av disse benyttet det en passiv konstruksjon.

- Etter operasjonen var i gang, ble det 13. april meldt om *drepte* og sårede på begge sider.
- Ubekreftede påstander hevdet at så mange som fire ble *drept*.
- 22. april ble det også kjent at flere brutalt torturerte mennesker funnet *drept* nær Slavjansk, ...
- Det ble meldt om *drepte*, ...
- 20. april ble fem personer *drept* i en skuddveksling ved byen Slavjansk øst i Ukraina.
- To personer ble *drept* da ukrainske nasjonalister 15. mars åpnet ild mot en gruppe demonstranter som forsøkte å trenge seg inn i nasjonalistenes hovedkvarter i Kharkiv.

I det siste kulepunktet er det også en interessant benyttelse av en metafor, det å «åpne ild» mot en gruppe demonstranter er mye mildere beskrivelse enn for eksempel «To personer ble drept da ukrainske nasjonalister 15. mars *skjøt med automatvåpen* mot en gruppe demonstranter ...». Også denne bruken av metafor er med på å dempe alvorligheten i handlingen.

Her er noen andre eksempler fra wikipedia-artikkelen:

- En ukrainsk soldat ble såret under stormingen av basen Belbek.
- Et fly fra det ukrainske forsvaret ble beskyttet da det fløy et rekognoseringsoppdrag over den prorussisk-kontrollerte byen Slavjansk 22. april.
- ... etter å ha blitt truet av væpnede, uidentifiserte personer.

Kohesjon

Kohesjon handler om hvordan leddsetninger kjedes sammen til setninger, og setninger kjedes sammen slik at de former lengre tekstsekvenser (Fairclough, 2008, s. 34). Jeg har sett etter to ulike forbindere, de kausale og de temporale.

Ved å benytte kausale forbindere som *for*, *så*, *fordi*, *slik at*, *derfor*, *altså*, *dermed*, *således* og *av den grunn* kan man hevde kausale årsakssammenhenger. Ved å benytte temporale forbindere som *da*, *når*, *mens siden*, *endelig*, *senere*, *tidligere* eller *samtidig* kan man hevde at det ene fører til det andre samtidig som man fjerner subjektet.

De kausale forbinderne kan benyttes til å hevde at det er kausale årsakssammenhenger mellom to hendelser. Et teoretisk eksempel kan være «*dette har skjedd, derfor skjedde også dette*» eller «*dette skjedde, slik at dette også kunne skje*».

Et eksempel fra wikipedia-artikkelen er (min kursivering): «... Russlands bruk av militærmakt *for* å endre landegrenser er uakseptabel». Det er mange «for» i artikkelen, men bare fem tilfeller der de benyttes som sideordnet konjunksjon *for* å vise grunn eller årsak. Jeg finner et tilfelle av *så*, et tilfelle av *slik at*, et tilfelle av *dermed* og to tilfeller av *på grunn av*. Jeg finner ingen tilfeller av *fordi*, *derfor*, *altså* eller *således*.

Ved å benytte temporale forbinderne kan man hevde at det er temporale sammenhenger mellom to hendelser. Et teoretisk eksempel kan være «*da dette skjedde, kunne endelig dette skje*» eller «*fordi dette skjedde, så kunne også dette skje*». Et eksempel fra wikipedia-artikkelen er: «To personer ble drept *da* ukrainske nasjonalister 15. mars åpnet ild mot en gruppe demonstranter ...». Jeg finner fire tilfeller av *da* og fire tilfeller av *senere*, tre tilfeller av *samtidig* og to tilfeller av *mens*. Jeg finner ingen tilfeller av *når*, *siden* eller *tidligere*.

Konklusjoner etter tekstanalyse

Konklusjon om vokabular / ordvalg

Jeg har tatt for meg totalt 47 ulike ordvalg og sett på om disse kan være ideologisk motiverte. 19 av ordvalgene samsvarer med de ordvalgene som benyttes i kildene. Åtte av begrepene som benyttes i wikipedia-artikkelen er unøyaktige, og her benyttes det synonymmer. Seks av begrepene kommer uten kildehenvisning i wikipedia-artikkelen, mens fem av begrepene er oversatt til norsk fra utenlandske kilder. Det er ni referanser til sider som ikke lenger er aktive, av disse ni finner jeg igjen fem av artiklene gjennom søk på Google, og det er samsvar mellom begrepet i wikipedia-artikkelen og kilden. To andre finner jeg også gjennom søk på Google, men i disse finner jeg hverken begrepene eller noen lignende i kilden. De siste to refererer til kilder jeg ikke har klart å finne igjen. I en av referansene til wikipedia-artikkelen hevdes det noe det ikke er belegg for i kilden.

De ordvalgene som benyttes til å beskrive de offisielle militære styrkene er for det meste nøyaktige gjengivelser av de begrepene jeg finner i kildene det refereres til. Det er imidlertid

en tendens til at wikipedia-artikkelen beskriver styrker som regulære uten at det finnes dekning for det i kildene. Det vil jeg komme tilbake til.

Det er særlig de ordvalgene som beskriver det jeg har kalt paramilitære som åpner for spekulasjoner rundt ideologisk motivasjon. Ikke bare er det lite samsvar mellom ordvalg i wikipedia-artikkelen sammenlignet med det man finner i kildene, men begrep som «separatister», «sympatisører», «aktivister» og «selvforvarsgrupper» er utydelige. Hva ligger i disse beskrivelsene? Hva skiller dem fra hverandre? En åpenbar årsak til at disse er vanskeligere å beskrive enn offisielle styrker med et ordvalg er at de er mer tilfeldig organisert. Det forklarer derimot ikke hvorfor samsvaret mellom artikkelen og kildene er lavt. Hvorfor blir begrepet *pro-russiske demonstranter* «oversatt» fra kilden til *separatister* i wikipedia-artikkelen?

Som en oppsummering av ordvalg så opplever jeg at det er vanskelig å se at det er noen tendenser som utpeker seg når det kommer til ideologisk motiverte endringer fra kilden til artikkelen. At bare 19 av de 47 ordvalgene jeg har sett på er korrekte er forbausende lavt, en må kunne si at det liten grad av etterrettelighet i teksten i relasjon til kildene. Dette kan skyldes flere faktorer. Den første er at mange av referansene er skjult bak døde lenker. En annen er at kildene for det meste er nyhetsartikler som beskriver kaotiske forhold. En kan ikke se bort fra at det er gjort oppdateringer i kildene etter at innholdet er lagt til i wikipedia-artikkelen.

Bruken av *regulære* er interessant da jeg opplever at den er med på å «utydeliggjøre» meningen. Hvorfor legger man til dette begrepet? I to av eksemplene kan det se ut som det benyttes for å hevde at det er helt vanlige militære styrker, men uten at det er noe belegg for dette i kilden. Det siste eksempelet er hentet fra et sitat av russlands president Vladimir Putin. Her er også konteksten viktig. Først blir Russland beskyldt for å ha militære styrker på Krim, altså det som da er ukrainsk territorium. Dette benektes av russiske myndigheter. Senere innrømmer president Putin at så var tilfelle, men sier samtidig at dette var regulære russiske styrker. Jeg tolker også her bruken av «regulære» til å ha en dempende effekt, å ta bort noe av alvorligheten ved dette, da andre hevder at dette var spesialstyrker.

Oppsummert vil jeg peke på to forhold som sentrale. For det første er det en tendens til ideologisk forskyvning i oversettelsen av begreper mellom kildene og wikipedia-artikkelen. Disse forskyvningene peker i flere retninger, men det er tydelig at dette er et virkemiddel som er tilgjengelig for de som ønsker å påvirke artikkelen. For de andre er det en tendens til å legge inn dempende eller nøytraliserende adjektiv, som eksempelet *regulære*, som også medfører en ideologisk forskyvning av meningen. Begge disse funnene peker på betydningen av å forstå forholdet mellom kilden og den representasjonen som foreligger. Senere i analysen vil jeg diskutere implikasjonen denne innsikten har for kritisk literacy og demokratisk medborgerskap i skolen.

Konklusjon om grammatikk

Konklusjon om nominalisering

Det er mange forekomster av nominalisering i artikkelen. Nominaliseringer kan bidra til å fjerne aktørskap gjennom å flytte fokus fra et subjekt til en prosess, eller til å fremstille prosesser som ting eller enheter. I analysen viste jeg eksempler på hvordan nominaliseringer benyttes til å fjerne et handlende subjekt fra setningen, og beskrive noe som en hendelse. Jeg finner også eksempler på at det benyttes både nominalisering og passiv verbkonstruksjon i samme setning, som for eksempel «Samme dag ble det formidlet observasjoner av kolonner med opptil 50-60 militære kjøretøy med russiske soldater». Det som er problematisk med slike setninger er at ingen stilles til ansvar. Hvis det er gjort observasjoner så vil en gjerne vite hvem det er som har gjort dem, det er noe av det som regnes som vesentlig informasjon i en leksikonartikkel. Det vil også være vanskelig å få verifisert en slik påstand da subjektet mangler. Gjennom å fjerne aktørene kan handlingsperspektivet bli dempet, og teksten fremstår som mer upersonlig.

Konklusjon om aktiv- og passiv verbform

Det benyttes mange aktive konstruksjoner i wikipedia-artikkelen. Generelt sett så beskriver disse setningene en handling, og peker på subjektet som utøvde disse handlingene. Slike setningskonstruksjoner finner en særlig i *Tidslinjen over hendelser*, og det fremstår som en effektiv måte å liste opp mange hendelser som ikke nødvendigvis har så mye med hverandre å gjøre på. En effekt en oppnår gjennom bruken av aktiv verbform er at aktøren knyttes til handlingen. Jeg finner ingen tendenser til skjevhet i bruken av aktiv verbform for å ansvarliggjøre spesifikke aktører, eller det aktøren representerer, fremfor andre.

Det burde ikke være noen grunn til å foretrekke å skjule subjektet, eller aktøren, gjennom passive konstruksjoner i en wikipedia-artikkel. Passive konstruksjoner har også andre bivirkninger, som at teksten blir tyngre å lese, og at man gjerne må ty til flere preposisjonsuttrykk. Som vist i analysen er det mange forekomster av passive konstruksjoner, og det er en tendens til at jo mer alvorlig hendelsen kan sies å være, jo mer sannsynlig er det at det benyttes en passiv konstruksjon. Et eksempel som tydelig viser dette er ordet *drept* som går igjen ni ganger i artikkelen, og for hele seks av dem benyttes det passive konstruksjoner.

Konklusjon om kohesjon

Fairclough benytter begrepet «logical connectors» (2015, s. 146) som jeg har valgt å oversette til logiske forbindere. De logiske forbinderne kan ifølge Fairclough indikere ideologiske antagelser. Det man skal være oppmerksom på er at det som kan virke som en logisk konsekvens av noe ut i fra en allmenn forståelse, også kan være en ideologisk konstruert konsekvens. Her vil jeg benytte eksemplet som viser den kausale forbindingen

(min kursivering): «... Russlands bruk av militærmakt *for* å endre landegrenser er uakseptabel». Her legger teksten opp til at det er en forbindelse mellom Russlands bruk av militærmakt og at de gjør dette for å endre landegrensene. Gjennom å benytte andre forbindere kunne setningen sett slik ut: «Landegrensene flyttes når Russland benytter militærmakt», eller «Landegrensene flyttes fordi Russland benytter militærmakt». I begge disse eksemplene ligger det en antagelse om at når Russland ønsker å endre landegrenser så benytter de militærmakt. I det andre eksempelet, den temporale forbindelsen, så hevdes det at «To personer ble drept *da* ukrainske nasjonalister 15. mars åpnet ild mot en gruppe demonstranter ...». Det er rimelig å anta, eller allment gyldig å anta, at det er en logisk forbindelse mellom det at når noen åpner ild mot en gruppe demonstranter, så kan to av demonstrantene bli drept.

På den ene side kan tekstbinderne benyttes til å hevde at en prosess leder til en annen ved at subjekter fjernes. På den andre siden kan setningen konstrueres med aktive former, og benyttes som konkretiserende faktorer og bidra til å synliggjøre aktørskap, ansvar og årsakssammenhenger. Det er ikke mange forekomster av kausale eller temporale forbindere i teksten, noe som kan underbygge tidligere funn om at aktørskap skjules når noe er uklart eller kontroversielt. Jeg finner et tyvetalls tilfeller av kausale- og temporale forbindere wikipedia-artikkelen, og i bare at et fåtall av disse igjen kan jeg finne spor av logiske forbindere med ideologisk potensial.

Funnene knyttet til bruk av nominalisering, aktiv og passiv verbform og kohesjon peker mot en tendens til usynliggjøring av aktøren i deler av teksten der det står mye på spill. I disse tilfellene kan vi se hvordan språket brukes til å minimere den diskursive praksisen sin inngripen i sosiale forhold ved å unngå å utpeke noen som ansvarlige for handlingen. I diskusjonen av sosial praksis vil jeg knytte dette funnet til kritisk literacy og demokratisk medborgerskap gjennom å diskutere lesing av tekster som omhandler alvorlige og kontroversielle tema.

Analyse av den diskursive praksisen

Fairclough skriver at den lingvistiske analysen er beskrivende, mens den intertekstuelle analysen er mer fortolkende. De lingvistiske trekkene benyttes som dokumentasjon for den intertekstuelle analysen, som gjerne er på et abstraksjonsnivå lenger ut. Dette medfører at analytikeren er avhengig av sosial og kulturell forståelse for å knytte den lingvistiske analysen til en intertekstuell analyse slik at man kan se sammenhengen mellom språk og tekst på den ene side, og samfunn og kultur på den andre (Fairclough, 2008, s. 130).

Tekststruktur

Tidligere har jeg gitt en denotativ beskrivelse av wikipedia-artikkelen, men for å oppsummere kort, så består artikkelen av en tittel, en innledning, en innholdsfortegnelse og mellomtitlene

Bakgrunn, Tidslinje over hendelsene, Se også, Referanser og Eksterne lenker. I den høyre margin er det en omfattende faktaboks knyttet til artikkelen, i den venstre margin ligger et generelt malverk med en rekke lenker til andre wikipedia-sider. Den venstre margin fungerer som en slags meny der man kan navigere seg videre til andre wikipedia-sider.

Diskursanalyse av tekster har fokus på både form og innhold. Fairclough skriver at det kan være vanskelig å skille form fra innhold (2008, s.125). Artikkelens innhold realiseres gjennom form, men artikkelens form kan også påvirke hvordan innholdet oppfattes. Gjennom dette kan man anta at der formen er forskjellig, vil også oppfatningen av innholdet kunne være forskjellig. Jeg vil forsøke å skille mellom form og innhold analytisk, her vil jeg se på de formmessige forholdene, og under *Intertekstualitet* vil jeg se nærmere på innholdet.

Wikipedia-artikkelen henter genretrekk fra flere ulike genrer. Det er et selvsagt mål for Wikipedia er å bli oppfattet som troverdig, og det kan være en av grunnene til at artiklene trekker på en del av kjennetegnene vi finner i akademiske tekster, og kanskje særlig i populærvitenskapelige tekster. Språkbruken er fri for en avsenders tilstedeværelse, språket er kortfattet og nøytralt. Et annet trekk vi kjenner fra akademiske tekster er bruk av fotnoter, et grep denne artikkelen er full av da fotnotene peker videre til referanselisten. Referansene er i tråd med Wikipedia sin retningslinje for verifiserbarhet, også dette idealer vi kjenner fra akademiske tekster. Bruk av fotnoter oppfyller også en annen av Wikipedias retningslinjer om at kunnskapen på Wikipedia allerede skal være publisert og kunne verifiseres.

Nyhetsartikkelen som journalistisk genre kjennetegnes også ved et fravær av en jeg-person eller en reporter. Også nyhetsartikler fører et språk som kortfattet og nøytralt typisk beskriver en hendelse. Et annet genretrekk jeg finner er det vi kjenner fra nyhetsartikler med en struktur bestående av overskrift, ingress, brødtekst inndelt i avsnitt og faktabokser i margene. Overskriften er kortfattet, men beskrivende for artikkelens innhold. Ingressen gir et kort, kanskje litt for kort, sammendrag av utviklingen av konflikten frem til et visst tidspunkt. Jeg opplever at ingressen i dette tilfellet ikke gir et godt bilde av hva artikkelen inneholder, og den forsøker heller ikke å vekke interesse til videre lesing, slik en nyhetsartikkel gjerne forsøker.

Innholdet i artikkelen er det Fairclough kaller «transformationer av kildetekster» (2008, s. 139), og kildetekstene er da i særdeleshet nyhetsartikler publisert på nett. Unntaket er de tre avsnittene som fyller *Bakgrunn*, der to av avsnittene er hentet fra historiske kilder. Hele wikipedia-artikkelen er på rett i underkant av 3 000 ord, mens avsnittene om *Bakgrunn* er på 130 ord. Det er altså en marginal del av artikkelen som ikke bygger på nyhetsartikler. Mesteparten av artikkelen er korte beskrivelser av et hendelsesforløp, beskrevet i kronologisk rekkefølge. Å beskrive nyhetene i kronologisk rekkefølge er ikke uvanlig, men for nettpublikasjoner er det ikke gitt at det er den eneste løsningen. Gjennom å strukturere innholdet på denne måten vil det som har den høyeste nyhetsverdien, altså det som skjedde sist, også være plassert sist. En vel så vanlig måte å gjøre dette på innenfor nyhetsjournalistikken ville være å ha siste nytt plassert øverst, altså å beskrive hendelsene i en omvendt kronologi. Uavhengig av hvilken kronologi som velges så vil begge disse strukturingsmåtene signalisere orden og gjøre teksten lett for leseren å manøvrere i. I tillegg har de fleste avsnittene gode temasetninger som også oppgir dato, også dette

forenkler en søkelesing av teksten. En svakhet med å formidle innholdet som en tidslinje av hendelser er at det blir veldig oppramsende, og den interne intertekstualiteten lider av at hendelsene i liten grad peker til hverandre. Det oppleves også som noe tilfeldig hvilket innhold som er «kuratert», eller valgt ut. Hendelsen som beskrives spenner over et vidt spekter, både hva angår tematikk og alvorlighetsgrad. Gjennom den oppramsende stilen og mangelen på intern intertekstualisering trekkes assosiasjonen mine mot en lenkesamling. Med det mener jeg at artikkelen fremstår som en samling av lenker til andre dokumenter som man igjen kan oppsøke for å lese mer.

Når en ønsker å lese en artikkel med et kritisk blikk kan man spørre seg om det er noe som mangler. Jeg finner at det to vesentlige mangler som både er innholdsmessige og strukturelle, og en mangel som først og fremst er innholdsmessig. Den første mangelen jeg vil påpeke er innholdsmessig, og dreier seg om kontekstualisering av hele konflikten. Det er, etter mitt syn, nødvendig med en forhåndskunnskap om hvordan og hvorfor denne konflikten utviklet seg for å kunne forstå hva denne artikkelen «egentlig» dreier seg om. Under mellomtittelen *Bakgrunn* burde de historiske linjene blitt trukket opp, og det burde blitt pekt på hvorfor konflikten tilspisset seg slik at det til slutt ble en væpnet konflikt i 2014. Slik avsnittene som skal gi bakgrunnsinformasjon fungerer nå så er det lite, om noe, kunnskap der som er knyttet til Krimkrisen 2014, og tre fjerdedeler handler om historiske forhold fra før 1954. Man må cirka tre fjerdedeler ned i artikkelen for å finne spor av bakgrunnskunnskap for å forstå en av årsakene til konflikten. Jeg siterer fra artikkelen: «Ukraina og EU signerte 21. mars avtalen om det østlige partnerskap, som opprinnelig hadde forårsaket opprøret mot den tidligere presidenten». Artikkelen avsluttes brått, og det er ikke lagt til innhold om hvordan konflikten utviklet seg etter den 30. april 2014. Siden den tid har mye skjedd, og en avtale fra 11. februar 2015 bidro til å sette en stopper for den mest akutte krisen (Holm-Hansen & Paulsen, 2018). Mangelen på en historisk kontekstualisering, og mangelen på en oppsummering eller avslutning, eventuelt en beskrivelse av nåsituasjonen, fører igjen til en ingress med vesentlige mangler da den skal oppsummere artikkelens innhold.

Intertekstualitet

Som jeg beskrev i *Tekststruktur* så har diskursanalyse av tekster fokus på både form og innhold. Her vil jeg se mere på det innholdsmessige, og særlig forhandlingene om innholdet, mens det formmessige ble plasserte under *Tekststruktur*.

Manifeste intertekstuelle relasjoner i form av referanser

Det er 90 fotnoter i artikkelen, og hver av dem peker til en ekstern referanse. De eksterne referansene er samlet under mellomtittelen *Referanser*. Alle disse 90 referansene er lenket opp til eksterne nettsider, det er altså ingen trykte medier i referanselisten.

Jeg finner at:

- Det er 47 referanser til kommersielle mediekanaler.
- Det er 30 referanser til europeiske allmennkringkastere.
- Det er 8 referanser til offisielle kilder.
- Det er 3 referanser til nyhetsbyrå.
- Det er 1 referanse til en (selverklært) uavhengig mediekanal.

- Det er 1 referanse til et populærvitenskapelig tidsskrift.

Kommersielle mediekanaler

Godt over halvparten av referansene går til nyhetsartikler fra kommersielle innholdsleverandører av nyheter. Det mest oppsiktsvekkende her er fraværet av ukrainske og russiske kilder, samtidig som tyske kilder er foretrukket tett innpå halvparten av gangene. At det er så mange tyske kilder kan forklares av at de fleste kommer fra noen få ivrige innholdsleverandører. Noen hevder at den frie pressen tenderer mot den borgerlige siden, og at en vesentlig del av årsaken er en høyreorientert eiermakt som utnevner sjefredaktøren (Dagsavisen, 2020). Det betyr ikke nødvendigvis at kildegrunnlaget som kunnskapen i artikkelen dannes på er ideologisk ladet, men det betyr også at den ikke trenger å være ideologisk nøytral.

Det er også et annet interessant moment rundt en overrepresentasjon av tyske kilder i teksten. Det er flere som peker på Tysklands rolle i Europa og i EU, som denne konflikten er nært knyttet til. Ifølge Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) er Tyskland Europas politiske, økonomiske og kulturelle kraftsentrum. Men, Tyskland er også den av de europeiske stormaktene som ligger tettest geografisk på Russland, og det var tyske diplomater som tok føringen i arbeidet med å få russerne til å stanse innblanding på Krimhalvøya (NUPI, 2015).

Det er 47 referanser til kommersielle mediekanaler.								
Tysk	Norsk	Engelsk	US	Russisk	Ukrainsk	Tyrkisk	Østerriksk	Europeisk ¹⁸
20	11	6	3	1	1	1	1	1

Allmennkringkastere

Det er 30 referanser til europeiske allmennkringkastere, og de har et noe annet formål enn de kommersielle. NRK kan brukes som eksempel på dette. Jeg vil jeg peke til §13, §28 og §44 fra NRK-plakaten. Disse paragrafene viser at NRK skal være redaksjonelt uavhengig og balanserte over tid, de skal verne om sin integritet og troverdighet, og opptre fritt og uavhengig av grupper som ønsker å øve innflytelse på redaksjonelt innhold. De redaksjonelle avgjørelsene skal ikke være styrt av kommersielle hensyn (NRK, 2015). Det betyr ikke at NRK nødvendigvis fyller disse verdiene i alle publiseringer, men, det betyr at de er bevisste på at ideologisk vridning er et potensielt problem, og at det derfor er sannsynlig at det finnes kontrollmekanismer som jobber i mot det.

¹⁸ Euronews er et europeisk flerspråklig kringkastingsselskap, og er delvis eid av av en gruppe på ti europeiske allmennkringkastere, NBCUniversal (et amerikansk media- og underholdningsselskap) og Media Globe Networks (et selskap kontrollert av den egyptiske forretningsmannen Naguib Sawiris). (Digital TV Europe, 2015).

Det er 30 referanser til europeiske allmennkringkastere (public broadcasters).			
NRK	BBC	RTE	Euronews
24	3 (+ 1) ¹⁹	1	1

Offisielle kilder

Det er åtte referanser til offisiell kilder:

- To går til OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe.
- En går til US Department of State.
- En går til Krim's parlament.
- En går til den offisielle nettsiden til Canadas statsminister.
- En går til OECD – Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling.
- En går til Norges Utenriksdepartement.
- En går til EU / European Union External Action.

På den ene siden så kan man anta at nettsteder som publiserer offisielle uttalelser på vegne av stater og interstatlige organ er ideologisk nøytrale, men disse er selvsagt også en del av et større politisk bilde. Når det gjelder konflikten mellom Ukraina og Russland angående Krim, så står mange interesser på spill. Mye av konflikten beror på at Ukraina var splittet, der en del ønsket tilnærming mot vesten og et partnerskap med EU (Regjeringen, 2009), mens andre ønsket en orientering østover mot Russland. I denne konflikten er derfor de vesteuropeiske statene implisitt involverte parter, og har en interesse i saken. Det kan derfor hevdes at det er skjevhet i fordelingen mellom østeuropeisk og vesteuropeisk kildegrunnlag, og dermed kunnskapsgrunnlag, for denne artikkelen. Hvis vi forutsetter at konflikten på Krim i 2014 var mellom Ukraina og Russland, og at Ukraina hadde sympati og støtte fra vest-europa og USA, så er det oppsiktsvekkende at det kun er tre av 90 referanser som peker til russiske kilder. Gjennom en voldsom skjevhet i hvem sine sannheter, og hvem sine kunnskaper, wikipedia-artikkelen bygger på, kan man hevde at artikkelen presenterer en vesteuropeisk forståelse av konflikten, og lar i liten grad russiske perspektiver slippe til. Russlands forhold til vesten har spisset seg til den siste tiårsperioden, og det tør være kjent at det nettopp er veldig ulike synspunkter på sannhet og kunnskap mellom øst og vest. Denne artikkelen burde i større grad ha variasjon i det utvalget av kilder artikkelen bygger på for å oppfylle Wikipedias retningslinje om en nøytral fremstilling.

Nyhetsbyrå

Det er tre referanser som går til nyhetsbyrå. Interfax-Ukraine kaller seg selv et ukrainsk nyhetsbyrå, men det vanskelig å ikke se det i sammenheng med Interfax Ltd som er et privateid uavhengig russisk nyhetsbyrå med hovedkontor i Moskva. Sputnik er et statlig russisk nyhetsbyrå, og beskyldes jevnlig både for å spre russisk propaganda, falske nyheter og desinformasjon (CEPA, 2016). Den tredje er Ukrinform, det statlig nasjonale nyhetsbyrået i Ukraina.

¹⁹ Det er en artikkel på www.vg.no som er direkte klippet fra en artikkel på BBC.

Populærvitenskapelig tidsskrift

Den eneste referansen som ikke kan kalles en nyhetsartikkel er det som tilsynelatende er en populærvitenskapelig artikkel publisert på <http://www.istpravda.com.ua>. Gjennom å oversette deler av den ukrainske teksten i Google oversetter så finner jeg at dette er et datterselskap av «Ukrainsk sannhet», og at de publiserer sosiohistoriske og populærvitenskapelige publikasjoner. Dette er, slik jeg kan tolke det, en ukrainsk kilde. I tillegg er det syv andre referanser som går noe utover det å være rene nyhetsartikler, de bærer mer preg av å nærme seg dybdeartikler, men jeg har valgt å kategorisere dem som nyhetsartikler.

Av de 90 referansene er det 26 kilder som har døde lenker. Disse 26 kildene refereres det til 39 ganger i artikkelen. Det er tre referanser som ligger bak betalingsmur.

Bruk av direkte sitat i artikkelen

Det direkte sitatet skiller seg fra referansen gjennom å signalisere at et tekstfragment er ordrett hentet fra en ekstern kilde, det er altså ikke snakk om et sammendrag eller en parafrasering (Dysthe, O., et al., 2010). I wikipedia-artikkelen markeres et direkte sitat ved at det er omsluttet av anførselstegn («»), og er således lett å skille ut.

Det er seks direkte sitat i artikkelen. Fire av disse er korrekt gjengitt fra kilden:

- Børge Brende sa i en uttalelse: «Norge fordømmer Russlands folkerettsstridige annektering av den ukrainske autonome republikken Krim. Russlands bruk av militærmakt for å endre landegrenser er uakseptabel».
- Ukrainas statsminister Arsenij Jatsenjuk uttalte etter episoden at «Konflikten på Krim har gått fra et politisk til et militært stadium». Russland svarte på anklagene fra NATO ved å uttale at «de gjentatte beskyldningene mot oss fra generalsekretær Fogh Rasmussen har overbevist oss om at forsvarsalliansen bruker krisen i Ukraina til å samle sine tropper for en imaginær trussel utenfra mot NATOs medlemmer og dermed styrke etterspørselen etter alliansen i det 21. århundret».
- Det ble meldt om drepte, og Russland reagerte skarpt og anklaget Ukraina for å «begått en alvorlig kriminell handling», og at dette ville få konsekvenser.
- Russland svarte på anklagene fra NATO ved å uttale at «de gjentatte beskyldningene mot oss fra generalsekretær Fogh Rasmussen har overbevist oss om at forsvarsalliansen bruker krisen i Ukraina til å samle sine tropper for en imaginær trussel utenfra mot NATOs medlemmer og dermed styrke etterspørselen etter alliansen i det 21. århundret».

Det er et sitat som ikke eksisterer i den teksten det refereres til:

- Ukraina planla å sette inn regulære militære styrker i en fullskala antiterroroperasjon mot det den ukrainske presidenten kalte for «russisk krigføring øst i landet».

Det er et sitat som refererer til en nettsiden som ikke eksisterer:

- USAs FN-ambassadør Samantha Power uttalte i sikkerhetsrådet at USA mener uroen er skrevet og koreografert av Russland og at «Ingen andre enn Russland står bak uroen».

Wikipedia-artikkelen opererer ofte i gråsonen når det gjelder å skille mellom direkte og indirekte sitat. Et indirekte sitat er en lett omskriving av noen få setninger (Dysthe, O., et al., 2010). Å endre *signerte avtalen* til *skrev under avtalen*, som vist i eksempelet under, regnes vanligvis ikke som en lett omskriving. Dette fører til mange umerkede sitater i artikkelen. Jeg viser til to eksempler:

- «Ukrainas midlertidige president Oleksandr Turtshynov meddelte 12. mars at landet ikke ville bruke militærmakt for å hindre at Krim løsrev seg».

Kilden for denne påstanden er en nyhetsartikkel publisert på aftenposten.no ²⁰:

- «Ukrainas fungerende president sier han ikke vil bruke militærmakt for å hindre at Krim løsriver seg».
- «Russlands president Putin signerte 18. mars avtalen om at Krim-halvøya skal annekteres som russisk territorium i Moskva».

Kilden for denne påstanden er en nyhetsartikkel på nrk.no ²¹, som skriver:

- «Russlands president Vladimir Putin skrev under avtalen om at Krim-halvøya skal bli russisk territorium i Moskva i dag».

Rekontekstualisering

Skrede skriver: «Generelt kan en skille mellom eksterne og interne tekstrelasjoner» (2018, s. 51). I wikipedia-artikkelen er det 133 interne referanser til andre wikipedia-artikler i den løpende teksten, og 28 interne lenker i faktaboksen i høyre marg. I denne oppgaven gjøres det ikke noen analyse av de interne tekstrelasjonene mellom denne wikipedia-artikkelen og andre wikipedia-artikler. Blant de 133 interne lenkene er ikke de «røde lenkene» regnet med. De røde lenkene signaliserer at det ikke er en egen artikkel om dette emnet, men at det fra Wikipedia sin side er ønskelig å få opprettet en.

Retningslinjen av verifiserbarhet

I tekstanalysen av *Ordvalg* viste det seg at det var tilfeller der wikipedia-artikkelen kom med påstander som det ikke var dekning for i kildene. I analysen av intertekstualitet fant jeg at wikipedia-artikkelen oversatte kunnskap fra en diskurs til en annen og at det var utydelig når artikkelen siterte, parafraserte eller ga sammendrag fra kilden.

Analysen av de manifeste intertekstuelle relasjonene i wikipedia-artikkelen viste at det i all hovedsak var nyhetsartikler fra kommersielle mediekanaler som dannet grunnlaget for kunnskapen i artikkelen. Hvis vi skal følge Wikipedias egne retningslinjer så kan man si at de kildene som benyttes er representanter for velrenomerte eller troverdige avsendere ut i fra

²⁰ <https://www.aftenposten.no/verden/i/5ValX/ukraina-vil-ikke-gripe-inn-militaert-paa-krim>

²¹ https://www.nrk.no/urix/_-dette-er-en-ren-annektering-1.11613610

en «allmenn forståelse». Det som er spesielt for kildegrunnlaget for wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* er at alle kildene, muligens med unntak av én, faller utenfor Wikipedias egne retningslinjer om hva som er troverdige kilder. Det er ingen referanser til fagfellevurderte artikler, ingen referanser til fagbøker, og det er heller ingen referanser til offisielle rapporter eller statistikk. Det er én referanse til det som tilsynelatende er en populærvitenskapelig artikkel, men den er skrevet på ukrainsk, og ikke lett å forholde seg til for de fleste nordmenn. Det må kunne sies å være et stort sprik mellom retningslinjen Wikipedia har for troverdige kilder og hvordan denne retningslinjen blir realisert.

I analysen av de manifeste intertekstuelle relasjonene fant jeg også at det var flere tilfeller der kilden til kunnskapen ikke inneholdt det det ble påstått at den skulle inneholde. Jeg fant også at for 26 av de 90 referansene som benyttes i artikkelen så fører lenken til en ikke-eksisterende side. Disse 26 referansene blir det henvist til hele 39 ganger i artikkelen, og i tillegg er det tre referanser som ligger bak betalingsmur. I wikipedia-artikkelen er det to markeringer, eller meta-kommentarer, som signaliserer at en påstand [trenger referanse] og seks markeringer som viser at påstand [ikke i angitt kilde]. Dette gir til sammen åtte meta-kommentarer i teksten som viser at noen har sett en åpenbar mangel, og således et åpenbart brudd med retningslinjene, men som likevel har valgt å ikke benytte seg av retten til å slette dette innholdet. Det er problematisk for Wikipedia sin troverdighet at åpenbare brudd på deres egne retningslinjer tillates ved at ingen benytter handlingsrommet som ligger der for å fjerne et innhold som det ikke finnes referanser til. I en tenkt situasjon så kan en bidragsyter hevde noe i en artikkel, deretter markere kunnskapen med [trenger referanse], og forvente at kunnskapen får fortsette å stå.

I en gjennomgang av redigeringsloggen for wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014* finner jeg at det er én revisjon som er slettet på grunn av manglende kildehenvisning, og at det til sammen er lagt inn ni meta-kommentarer i artikkelen som viser [trenger referanse] eller [ikke i angitt kilde]. Det er imidlertid mange redigeringer i artikkelen der innhold er lagt til uten å vise til noen form for referanse, men i de aller fleste tilfellene blir referansene lagt til i en senere revisjon. Dette viser at det er visst handlingsrom for legge til referansene etter at kunnskapen er lagt inn i artikkelen. Dette kan kanskje forklares med «først med det siste-problematikken», som går ut på at at det går sport i å være den første til å publisere noe (Carlsen, A. & J. Martinsen, 2017), og så kan man legge inn referansene senere. I tillegg kan det også sees på som en naturlig effekt av hvordan tekstproduksjonen foregår på Wikipedia, der artiklene ligger åpent tilgjengelig mens de fortsatt er under mer eller mindre konstant utvikling og revidering.

Retningslinjen for objektivitet

Analyse av revisjonslogg

Som tidligere beskrevet så har disse wikipedia-artiklene fremstått i en rekke ulike versjoner. I artikkelen *Krim* har det blitt gjennomført 237 større og mindre revideringer i den tidsperioden som inngår i oppgavens datamateriale. Artikkelen *Krimkrisen 2014* har fremstått i 208 ulike versjoner. I tekstanalysen har jeg sett på særtrekk ved artiklene i sin nåværende form. Gjennom revisjonsloggen og diskusjonsloggen kan jeg avdekke prosesser som ledet frem til

revideringene. I eksemplene er det brukt gul markering for å vise den opprinnelige teksten, og blå markering for å markere endringene revideringene innebærer.

Det første eksemplet jeg vil vise er fra en revisjon av ingressen:

«Krimkrisen 2014 er en pågående okkupasjon av Ukrainas halvøya Krim med Russlands militære styrker. Russland klarte å annektere Krim fordi Ukraina vr svak militært og fikk ingen støtte fra Vesten. Okkupasjon startet etter at den russiskvennlige president Viktor Janukovytsj ble avsatt som president som resultat av den Ukrainske revolusjon».

Dette er en tekst med en kunnskap som er tungt ideologisk preget, men som samtidig fremstiller et perspektiv mange vil være enige i. Denne ingressen blir senere tilbakestillt til en tidligere revisjon som lyder slik:

«Krimkrisen 2014 er en pågående konflikt på halvøya Krim om dens nasjonale status. Konflikten eskalerte i slutten av februar 2014, fordi den russiskvennlige president Viktor Janukovitsj ble avsatt etter demonstrasjoner og blodige opprør der en rekke mennesker mistet livet i Ukrainas hovedstad Kiev. Etter at Viktor Janukovitsj ble avsatt som president, iverksatte Vladimir Putin en øyeblikkelig militærøvelse i det vestlige Russland for å teste beredskapen. Det russisktalende befolkningsflertall på Krim, som i stor grad hadde vært lojalt til den daværende avsatte president Viktor Janukovitsj, gjorde deretter politisk opprør og fikk militær hjelp fra Russland».

Den nye versjonen av ingressen erstatter «okkupasjon» med «pågående konflikt». Den fjerner en påstand med et ideologisk innhold som sier at Krim er en halvøy i Ukraina, og erstatter det med at det er en konflikt om Krims nasjonale status. Begge disse påstandene i den opprinnelige revisjonen (den gule) er riktige på det tidspunktet de blir skrevet. Krimhalvøya er en del av Ukraina, og konflikten dreier seg blant annet om halvøyas nasjonale status. En annen vesentlig forskjell mellom revisjonene er at den første beskriver at okkupasjonen startet etter at den russiskvennlige presidenten ble avsatt på bakgrunn av en revolusjon. Den andre revisjonen omskriver, og kaller revolusjonen for demonstrasjoner og blodige opprør. I den påfølgende setningen gjør teksten et tydelig ideologisk skifte, det russisktalende befolkningsflertall, som i stor grad hadde vært lojale, gjorde politisk opprør og fikk militær hjelp. Teksten ber her om sympati for det som tross alt er befolkningsflertallet, og som samtidig for det meste er lojale, som er en positiv egenskap. Det lojale befolkningsflertallet har gjort et politisk opprør, altså ikke et blodig et, og de har passivt fått militær hjelp. De to revisjonene har et ulikt syn på hvem det er som er offeret i denne situasjonen. Den ideologiske ladningen har gått fra pro-ukrainsk perspektiv til et pro-russisk perspektiv, samtidig som den nye revisjonen har en mer moderert språkbruk i forhold til den gamle revisjonen.

Her vil jeg gjøre et poeng av å vise frem den siste revisjonen slik den er lest 6. juni 2020:

Krimkrisen 2014, også kjent som Krim-konflikten i 2014, er en konflikt om halvøya Krims nasjonale status som eskalerte mot slutten av februar 2014, da den russiskvennlige president Viktor Janukovitsj ble avsatt etter demonstrasjoner og blodige opprør der en rekke

mennesker mistet livet i Ukrainas hovedstad Kiev. Etter at Viktor Janukovitsj ble avsatt som president, iverksatte Vladimir Putin en militærøvelse i det vestlige Russland for å teste beredskapen.

Det russisktalende befolkningsflertallet på Krim, som i stor grad hadde vært lojale til den daværende avsatte president Viktor Janukovitsj, gjorde deretter politisk opprør og fikk ifølge vestlige kilder militær hjelp fra Russland, som imidlertid tilbakeviste å ha gitt slik støtte.

I de påfølgende revisjonene har ingressen gjennomgått minimale endringer, men her hevdes det nå at Russland tilbakeviste å ha gitt slik støtte. Samtidig står det under 17. april i tidslinjen at den russiske presidenten Putin innrømmet at det hadde vært regulære russiske styrker på Krim før og under folkeavstemningen, noe som tidligere har vært avvist av russiske myndigheter.

Det er mange eksempler som viser en tendens til at et ideologisk innhold modereres gjennom språkbruk. Et eksempel kan være «... ble Krim invadert av russiske soldater» som revideres til «russiske styrker kontroll over Krim». Ordvalget «invadert» virker å være for omstridt, eller ideologisk ladet, slik at det omskrives til «tar kontroll» over området. Det samme gjøres gjennom å fjerne adjektiv og adverb, slik at «Tungt bevæpnede soldater uten kjennetegn på Krim 2. mars 2014 ...» revideres til «Bevæpnede soldater uten kjennetegn på Krim 2. mars 2014 ...». Den samme tendensen ser man i eksempelet «Det kom til uroligheter og en meget spent situasjon i mars ...» som revideres til «Det kom til uroligheter og en spent situasjon i mars ...». Til slutt vil jeg vise to eksempler som viser hvordan forhandlinger skjer i teksten. Begge disse eksemplene foregår i «tre akter»: først blir det lagt til kunnskap som er omstridt, den revideres en gang, og ender til slutt opp som et kompromiss det later til å være konsensus om.

1. Både denne erklæringen og den senere innlemmelsen i Russland er av så og si hele verdenssamfunnet ansett som ulovlig og det er ingen andre land enn Russland som har anerkjent denne innlemmingen.
2. Verken denne avstemningen eller Russlands innlemmelse av Krim er anerkjent av verdenssamfunnet.
3. Verken denne avstemningen eller Russlands innlemmelse av Krim er anerkjent av hele verdenssamfunnet.

Også dette eksempelet er i tre akter:

1. Avstemningen foregikk fredelig.
2. Det var flere uregelmessigheter i tilknytning til valget.
3. Det oppsto internasjonal kritikk om lovmessigheten til folkeavstemningen.

I tekstanalysen fant jeg at det er mange passive konstruksjoner og nominaliseringer i wikipedia-artikkelen *Krimkrisen 2014*. Det jeg finner i analysen av revisjonsloggene er at aktører aktivt går inn og reviderer tidligere innlegg, og lager slike konstruksjoner i teksten etter at den er publisert for første gang. I dette eksemplet benyttes det allerede en passiv konstruksjon, men den skrives om med en nominalisering. I den opprinnelige versjonen står det: «USAs President Barack Obama og Tysklands kansler Angela Merkel avholdt 8. mars

en telefonsamtale i forbindelse med krisen. De var enige om å kreve at de russiske soldatene på Krim ble trukket tilbake». Teksten revideres til: «President Barack Obama og Tysklands kansler Angela Merkel avholdt 8. mars en telefonsamtale i forbindelse med krisen. De var enige om å kreve tilbaketrekning av russiske tropper på Krim». Et annet eksempel er: «Fra 1995 til 2014 ble Krim styrt politisk av en representasjon direkte oppnevnt fra Kiev». Denne gjøres om til passiv form:

«Fra 1995 til 2014 ble Krim styrt politisk av en representasjon som var blitt oppnevnt direkte fra Kiev».

Et tidligere funn i oppgaven er at jo mer «alvorlig» eller «kritisk» det som beskrives er, desto mer sannsynlig er det at det beskrives i passiv form. Gjennom analysen av revideringene finner jeg flere eksempler på at samme skjer i revideringene. I dette eksempelet blir den opprinnelige setningen «Samme dag ble den russiske opprustningen på Krim kraftig opptrappet hvor det ble observert kolonner med opptil 50–60 militære kjøretøy med russiske soldater» revidert til «Samme dag ble det formidlet observasjoner av kolonner med opptil 50–60 militære kjøretøy med russiske soldater». Begge setningene er passive, men revisjonen nominaliserer i tillegg «observert» til «observasjoner». At det er en «kraftig russisk opprustning» fjernes fra teksten.

Et spørsmål en kan stille seg er om disse revisjonene er en del av det å «wikifisere» artikkelen. Solvoll (2009) finner i sin forskning på administratorrollen på Wikipedia at i praksis har administratorene en redaktørlignende rolle som følge av at de behersker det semantiske aspektet ved Wikipedia, og denne rollen blant annet «...å "wikifisere artikler" og til å gi artiklene et visst "leksikalsk format"» (Solvoll, 2009, s.267). Denne oppgaven kan ikke si noe om hvorfor dette skjer. Det kan være semantiske årsaker eller det kan ideologiske årsaker, men ut i fra funnene i revisjonsloggen kan man fastslå at dette skjer systematisk og således virker å være intendert. Denne praksisen er, slik jeg tolker det, i strid med retningslinjen for objektivitet.

Analyse av diskusjonslogg

Felles for de to wikipedia-artiklene jeg har analysert er man kan dele bidragsyterne inn i tre ulike kategorier. Det er en pro-russisk gruppering, det er en pro-ukrainsk gruppering og man kan si det er pro-wikipedianisk (også kalt wikipedianere) gruppering. Den pro-russiske og den pro-ukrainske er opptatt av å fremme sine perspektiver i artiklene. Den pro-wikipedianiske grupperingen er også interessert i kunnskapen, men de er i tillegg interessert i at prosessene og kunnskapsdannelsen skal skje innenfor de retningslinjene som gjelder for Wikipedia. Jeg eksemplifiserer med noen utdrag fra diskusjonsloggen:

- En som fremmer pro-russisk kunnskap skriver:
«Det er en ting å tilbakeføre når det er snakk om "falske påstander", "personlige meninger", "propaganda" osv osv, men å ha en artikkel om Krim der den er beskrevet som en del av Ukraina skal aldri godtas uansett hvordan noen av dere prøver å snu på det».
- En som fremmer pro-ukrainsk kunnskap skriver:
«Det er pinlig å se at norsk wikipedia har lagt seg flate for russisk terror. Krim tilhører selvsagt Ukraina inntil de folkevalgte i Ukraina sier noe annet».

- En «wikipedianer» skriver:
«Wikipedia skal beskrive verden som den er, ikke verden sånn man ønsker at den skulle være».

Eksemplene viser at det er sterke, og ikke minst motsetningsfulle, syn på sannheter og kunnskap blant bidragsyterne til artikkelen. Diskusjonsloggen viser også at det er aktører med engasjement og et ønske om å nå ut med sin kunnskap. Det er diskusjoner om særlig to forhold jeg har valgt å forfølge i denne delen av oppgaven. Den første er kampen om innholdet i ingressen på artikkelen, og det andre er kampen om å definere innhold i begrepet «Krimhalvøya», som også blir en viktig del av ingressen.

Analyse av begrepsinnhold

Det er flere kamper om definisjonsmakt av ulike begrep i artiklene, men i denne delen av oppgaven er det den sosiale praksisen slik jeg finner den i diskusjonsloggen jeg ser på. I diskusjonsloggen for artikkelen *Krim* begynner det raskt etter opptrappingen av konflikten på Krim en diskusjon rundt den nasjonale statusen til Krimhalvøya både i artikkelens diskusjonsforum og i kommentarene som følger artikkelredigeringene. Tilhører Krim fortsatt Ukraina? Er Krim en uavhengig stat? Eller er den russisk? Det oppstår en rekke revideringer der ulike interesser forsøker å «redefinere» Krim fra å være en ukrainsk halvøy til «Republikken Krim» eller «Den autonome republikken Krim». Disse revideringene tilbakestilles raskt til tidligere revisjoner. Dette kalles for en redigeringskrig på Wikipedia, og bare i løpet av 11. mars 2014 blir artikkelen tilbakestilt til tidligere revisjoner ti ganger. Den tidlige fasen av redigeringskrigen preges av steile fronter, der de som ønsker å redefinere innholdet i begrepet stadig kommer med nye argumenter i diskusjonsforumet. De som forholder seg til den etablerte oppfatningen om at Krimhalvøya fortsatt er en del av Ukraina argumenterer i liten i grad, men et gjentagende argument er at så lenge situasjonen er uavklart så endres heller ikke artikkelen. Etter et par-tre dager, rundt den 13. og 14. mars, kan det se ut som diskusjonen går inn i en ny fase der det vises større vilje til å komme til en slags enighet, eller til å finne noen kompromisser. Diskusjonens ytterpunkter om hvorvidt «Krim er en halvøy i Ukraina» eller om «Krim er en autonom republikk» får løsningsforslag som tilsynelatende modifierer, et eksempel er «Krim er en halvøy i Svartehavet». Når jeg skriver tilsynelatende, så er det fordi jeg finner at denne bidragsyteren også gjennomfører andre små, tilsynelatende uviktige revideringer, som i sum fjerner ordet «Ukraina» fra store deler av artikkelen. Legger man sammen disse revideringene så ser en at forbindelsen mellom Ukraina og Krimhalvøya blir forsøkt gjemt.

Analyse av innlegg på diskusjonsloggen om kunnskap

Samtidig foregår det en mer prinsipiell debatt i diskusjonsforumet om hvordan wikipedia-artikkelen skal forholde seg til gyldigheten av uavhengighetserklæringen, og hvilke konsekvenser dette skal få for artikkelinnholdet. I artikkelen kommer dette særlig til syne i ingressen. Etter flere revisjoner, og tilbakestillinger av disse, blir setningen «Den autonome republikken Krims Parlament vedtok uavhengighetserklæring fra Ukraina» erstattet med «På grunn av Krim-krisen er situasjonen på halvøya urolig, og dens fremtidige status er uavklart». Foranledningen for dette er et innlegg i debattforumet:

Nå er det mye fram og tilbake rundt hvorvidt det skal omtales som selverklært uavhengig i ingressen. Krims skjebne er for tiden helt uavklart. Først når alt har lagt seg litt kommer det til å bli klart om ingressen må omtale Krim som en selverklært stat med de facto selvstendighet, eller et omstridt område som de facto er underlagt av Russland, eller fortsatt en autonom republikk i Ukraina.

Jeg har hentet ut noen innlegg fra diskusjonsloggen. Disse ytringene forsøker jeg å knytte til rekontekstualisering av Wikipedia sine retningslinjer.

Dette er et utdrag fra et innlegg den 11. mars. 2014 kl. 21:41: «Wikipedia må beskrive verden som den er, ikke verden sånn man ønsker at den skulle være». Her er vi inne i kjernen av problemstillingen rundt ideologisk kontroversielle temaer i et sosialkonstruktivistisk perspektiv. Hvordan er egentlig verden? Hvor går grensen mellom hva man ønsker og for eksempel religiøs overbevisning? Hvordan er det riktig å «forstå» verden? Påstanden om at Wikipedia må beskrive verden som den er imøtegått av Wikipedia sin retningslinje for objektivitet. Retningslinjen tar høyde for at det eksisterer ulike oppfatninger om hvordan verden er, noe som innebærer at «vi [Wikipedia] streber etter artikler som ikke forfekter ett enkelt standpunkt. Dette krever av og til at man presenterer mange synspunkter, og ikke presenterer noen av disse som "sannhet"» (Wikipedia (C)). Da det finnes ulike oppfatninger om hvordan «verden er», og ettersom alle disse perspektivene har krav på å bli presentert, innebærer denne påstanden et brudd med retningslinjen.

Dette er et utdrag fra et innlegg den 17. mars. 2014 kl. 20:09: «Det er en ting å tilbake stille når det er snakk om "falske påstander", "personlige meninger", "propaganda" osv osv,». Dette er et frustrert innlegg fra en som stadig får sine revideringer tilbake stillt der han ønsker å selvstendig gjøre Krim fra Ukraina. I forbindelse med dette innlegget får han ikke vite den eksakte grunnen for tilbake stillingen, men også her kommer vi til et dilemma når man aksepterer tilbake stillinger som hevder personlige meninger. Gir en ytring av en personlig mening automatisk grunn til sletting, eventuelt en tilbake stilling? Ifølge retningslinjen for verifiserbarhet så kan en bruker tilbake stille artikkelen, eventuelt slette, en påstand som ikke tidligere er publisert av en velrenommert kilde. Denne retningslinjen tar derfor ikke hensyn til validiteten til det som ytres, om ytringen er sann eller falsk, det avgjørende er om den allerede er publisert. Praksis som her foreslås vil være et brudd med Wikipedia sin retningslinje.

Dette er et innlegg fra 18. mar. 2014 kl. 15:52:

Såklart skal det ikke stå om hver eneste ting som blir gjort og sagt i Krim som det er på nyheter,, men det er ingen som har kommet med det heller, så hva er det du overdriver for noe, "først med det siste" hahaha, så unødvendig. Det er viktig å få med de store linjene. Alle andre wikipediaene på alle andre språk har det med, og da skal ikke norskwiki være et unntak på grunn av sånne som deg. :)

Dette innlegget inneholder flere ulike ytringer som er interessante. Den første handler om graden av detaljert kunnskap som skal være med i en artikkel, hvilke hendelser kvalifiserer for tilstedeværelse under artikkelens *Tidslinje over hendelser*? Gjennom analyser av revisjonsloggen finner jeg ikke at noen revisjoner slettes eller tilbake stilles fordi det blir for

detaljert eller fordi hendelsene er *for* ubetydelige. Jeg kan heller ikke finne noe i retningslinjene rundt dette, bortsett fra retningslinjen om nøytralt ståsted som sier «at artiklene skal representere ulike synspunkt på en rettferdig, proporsjonal og en upartisk måte» (Wikipedia (H)). Det kan virke som at så lenge kunnskapen kan verifiseres så er den også berettiget til å være med. Det er også interessant at denne bidragsyteren legger vekt på å få med de store linjene. Dette er et interessant perspektiv både med tanke på retningslinjene, men også den type kunnskap artikkelen reduseres til gjennom revideringene. Mangelen på «de store linjene» er en vesentlig svakhet ved artikkelen, den er full av detaljert faktakunnskap uten noen form for kontekst. Det andre jeg vil påpeke motsvaret på en kontrovers der han ønsker å legge til kunnskap før det er tilstrekkelig verifisert, altså å være «først med det siste». Når dette innlegget tilbakestilles så henviser han til at det allerede er publisert på andre språkversjoner av Wikipedia. At man ikke kan benytte Wikipedia selv som referanse til kunnskap på Wikipedia finner jeg ikke noe om i retningslinjene. Dette sannsynligvis fordi det ikke oppfattes som problematisk, men regnes som selvsagt. Dette innlegget indikerer at retningslinjen for verifiserbarhet er lettere å rekontekstualisere til en praksis enn retningslinjen for et nøytralt ståsted.

Dette er et utdrag fra et innlegg den 19. mar. 2014 kl. 13:22: «En såpass rund formulering bør kunne bidra til at vi slipper å omskrive ingressen et par ganger i døgnet, så får de som føler seg kallet heller oppdatere seksjoner i selve artikkelen».

Dette er et innlegg som søker å finne løsning på en redigeringskrig om innholdet i ingressen. Bidragsyteren foreslår en ingress med så høy grad av konsensus at det ikke lenger er noe behov for å revidere den. Her er vi inne på noe av det jeg finner som kjernen når det gjelder forhandlinger om kunnskap i et kontroversielt emne: det gjelder å finne formuleringer som gir konsensus, eller formuleringer ingen er direkte uenige i. Dette fører til at de ideologiske perspektivene og meningsbrytingen forsvinner ut av artikkelen. Når retningslinjen for nøytralt ståsted rekontekstualiseres forsvinner målet om at «at artiklene skal representere ulike synspunkt på en rettferdig, proporsjonal og en upartisk måte» (Wikipedia (H)) til fordel for en kunnskap ingen er uenige i.

Konklusjoner på analyse av diskursiv praksis

Konklusjon om tekststruktur

Wikipedia-artikkelen er i en kompleks diskursiv praksis ved at vi finner trekk fra mange diskurser. En av dem er kildediskursen, som for det meste er nyhetsjournalistikk. En annen er en politisk diskurs bestående av sitater fra statsledere og politikere. Det er en offisiell diskurs gjennom referanser til offisielle nettsider. Wikipedia-artikkelen er innenfor en leksikalsk diskurs, og for denne oppgaven vil konsumpsjonsdiskursen være lærere og elever i en skole og utdanningsdiskurs.

Wikipedia-artikkelen henter genretrekk fra både en encyklopedisk genre, fra en akademisk genre og fra nyhetsjournalistikken. Vi kjenner igjen den akademiske genren i språkbruken, bruk av fotnoter og mange eksterne referanser. Den journalistiske nyhetsreportasjegenren benytter en tilsvarende språkbruk, og artikkelens strukturering har flere sammenfallende

trekk med reportasjen. Mesteparten av artikkelen er strukturert som en tidslinje der hendelser sorteres etter en kronologi. Det er lite intern tekstrelasjon da hendelsene i liten grad peker til hverandre. Tidslinjen oppleves som veldig oppramsende, og bærer preg av å være en lenkesamling.

Jeg finner at artikkelen har to vesentlige mangler som både er strukturelle og innholdsmessige. I avsnittet *Bakgrunn* er det ingen bakgrunnskunnskap som gjør at man kan sette resten av artikkelen inn i en historisk kontekst. Artikkelen tilbyr heller ikke en avslutning på konflikten eller en beskrivelse av nåsituasjonen. Dette bærer igjen ingressen preg av da en av dens oppgaver er å sammendra artikkelens viktigste momenter.

Konklusjon om intertekstualitet

Min analyse av de manifeste intertekstuelle relasjonene i form av referanser, avdekker at artikkelen først og fremst henter kunnskapsgrunnlaget sitt fra nyhetsartikler fra kommersielle mediekanaler med 47 referanser. De kommersielle mediekanalene har som navnet tilsier kommersielle interesser. Dette betyr ikke nødvendigvis at det kunnskapsgrunnlaget kommersielle mediekanaler tilbyr er ideologisk ladet, men det betyr heller ikke at det ikke er det.

Et annet oppsiktsvekkende funn er fraværet av russiske og ukrainske kilder, noe som fører til at artikkelen mangler perspektivene til de partene som direkte er innblandet i konflikten. Det kan sies å være en overrepresentasjon av tyske kilder, 20 i tallet. Tysklands rolle i Europa og EU som politisk, økonomisk og kulturelt kraftsentrum, i tillegg til den geografiske plasseringen i forhold til Russland, kan rettferdiggjøre dette. Det er også et moment at Tyskland var aktive med diplomati.

Det er 30 referanser til europeiske allmennkringkastere. Allmennkringkasterne har et noe annet formål enn de kommersielle når det gjelder redaksjonell uavhengighet og balanserte fremstillinger av innhold. Det betyr ikke at allmennkringkasterne nødvendigvis oppnår denne målsettingen i alle publiseringer, men, det betyr at de er bevisste på at ideologisk vridning er et potensielt problem, og at det derfor er sannsynlig at det finnes kontrollmekanismer som jobber i mot det.

Det benyttes åtte offisielle kilder, som for eksempel OECD og Norges Utenriksdepartement. Som for utvalget av de kommersielle mediekanalene er det oppsiktsvekkende at det heller ikke her er noen referanser til det offisielle Russland eller det offisielle Ukraina. Det som umiddelbart slår en som problematisk er at en vesentlig grunn for opptrappingen av konflikten handler om Ukrainas tilnærming til EU og Vest-Europa, og da burde det også være andre enn vest-europeiske kilder.

I artikkelen er det markert seks direkte sitat, men bare fire av disse finner jeg igjen i kildene det refereres til. Et av sitatene finner jeg ikke spor av i kilden i det hele tatt. For det siste sitatet er lenken til kilden død, så det lar seg heller ikke verifisere. I tillegg finner jeg at det er mange umerkede sitater i artikkelen og det er mange indirekte sitater.

Ifølge Fairclough (2008, s. 41) er det spesielt at det benyttes så mye «indirekte tale», eller gjengivelser av skriftlige kildedokument. Deler av wikipedia-artikkelen er oppsummeringer av kildetekster, noe er parafraseringer og artikkelen inneholder flere sitater. Det kan virke uklart for leseren når man leser et direkte sitat fra kildetekstene foruten de seks sitatene som er markerte i artikkelen. Av de seks direkte sitatene som er markert i artikkelen, er bare fire av dem sitater som jeg finner igjen i den oppgitte kilden. Samtidig er det flere sitater som er så og si identiske med kildetekstene som ikke er markert som sitater. I tillegg er det «oversettelser» fra kilden (en journalistisk diskurs) til et mer leksikalsk språk (leksikalsk diskurs) i wikipedia-artikkelen, noe jeg fant mange eksempler på når jeg tidligere analyserte ordvalg. At bare to tredjedeler av sitatene lar seg verifisere er problematisk for Wikipedia ut i fra et troverdighetsperspektiv, og det er også et brudd med Wikipedia sine retningslinjer for verifiserbarhet.

En av forklaringene på hvorfor artikkelen fremstår som fragmentert og uten kontekst er at den utelukkende bygger på nyhetsartikler, som igjen er fragmenterte, og for det meste beskriver enkelthendelser. Nyhetsartiklene er som regel heller ikke er satt inn i en større kontekst. Kildene beskriver hendelsesforløp, men de hendelsene som beskrives er veldig lokale og av kort varighet. Wikipedia-artikkelen mangler både en introduserende forhistorie og en avsluttende oppsummering på konflikten. Med andre ord blir den encyclopediske diskursive praksisen, som igjen lener seg på akademisk autoritet, brukt til å sammenstille nyhetsjournalistikk på wikipedia. Denne innsikten er potensielt viktig for lærere sin bruk av wikipedia i skolen, som jeg skal diskutere under *Sosiale praksiser*.

Konklusjon om rekontekstualisering

Jeg har analysert rekontekstualisering av Wikipedia sin retningslinje for verifiserbarhet og rekontekstualisering av Wikipedia sin retningslinje for objektivitet med funnene fra *Tekstanalysen*, data fra artikkelens revisjonslogg og artikkelens diskusjonslogg.

Konklusjon om verifiserbarhet

Wikipedia sammenfatter sine retningslinjer for verifiserbarhet i tre punkter:

1. Artikler bør kun inneholde materiale som har blitt publisert av velrenommerte kilder.
2. Brukere som legger til nytt materiale i en artikkel bør sitere en velrenommert kilde, hvis ikke kan det fjernes av enhver annen bruker.
3. Forpliktelsen til å frembringe en velrenommert kilde påligger de som ønsker å inkludere materialet, ikke dem som ønsker å fjerne det.

Dårlig etterrettelighet i omgang med kildene kan potensielt åpne for en ideologisk vridning av kunnskapen. I tekstanalysen av *Ordvalg* viste det seg at det var flere tilfeller der wikipedia-artikkelen kom med påstander som det ikke var dekning for i kildene. I analysen av *Intertekstualitet* fant jeg at wikipedia-artikkelen oversatte kunnskap fra en diskurs til en annen og at det var utydelig når artikkelen siterte, parafraserte eller ga sammendrag fra kilden. Denne artikkelen får et troverdighetsproblem når 26 av de 90 referansene som benyttes i artikkelen har døde lenker, og således fører til ikke-eksisterende nettsider. Disse 26 ikke-eksisterende kildene blir det henvist til 39 ganger i artikkelen. Min analyse av

redigeringsloggen viser at det ofte legges til ny kunnskap i artikkelen uten at det føres referanse, men jeg finner også at det legges til referanser i senere revisjoner. Denne praksisen kan forstås ut i fra minst to forhold. Det første er at det går sport i være den første som legger ut noe. Det andre kan sees på som en naturlig effekt av hvordan tekstproduksjonen foregår på Wikipedia, der artiklene ligger åpent tilgjengelige mens de fortsatt er under utvikling og redigering. Når Wikipedia sine retningslinjer for verifiserbarhet rekontekstualiseres så viser analysene at det er et godt stykke mellom teori og praksis. Dette inntrykket forsterkes av funn i revisjonsloggen som viser at brukere går inn og merker innhold med [trenger referanse] og [ikke i angitt kilde]. Det er på den ene siden redelig å informere leseren om dette, på den andre siden er det problematisk at ingen benytter handlingsrommet til å fjerne kunnskap som ikke er verifisert.

Analysen av de *Manifeste intertekstuelle relasjonene* i artikkelen viste at det i all hovedsak var nyhetsartikler fra kommersielle mediekkanaler som dannet kunnskapsgrunnlaget. Wikipedia lister selv opp fire ulike medium som de regner som troverdige kilder. Den første er artikler i fagtidsskrifter, og da fortrinnsvis fagfelleverderte artikler. Den andre er fagbøker utgitt av universitetsforlag eller tilsvarende forlag med anerkjente prosesser for kvalitetssikring. Den tredje er offentlige rapporter og statistikker, mens den fjerde er det de kaller dybdeartikler i tidsskrifter og aviser som følger vanlige regler for kildekritikk. Av de 90 kildene artikkelen benytter er det kun én som delvis faller innenfor retningslinjen. Det er en kilde som kan se ut som en populærvitenskapelig artikkel, men den er på ukrainsk, og ikke så lett å forholde seg til. Analysen viser også her at det er et godt stykke mellom teori og praksis når denne retningslinjen rekontekstualiseres.

Konklusjon om objektivitet

Når retningslinjen «objektivitet» rekontekstualiseres kan det virke som den får en ny betydning. Her viser det seg å være et stort diskursivt gap; praksisen er veldig annerledes enn idéen. I *Tekstanalysen* og gjennom eksempler på revisjoner viser jeg at det er mange tilfeller av revideringer der teksten gjøres mer uklar og fattigere på mening gjennom nominaliseringer, passivkonstruksjoner og fjerning av adverb og adjektiver. Samtidig viser revisjonsloggen at kunnskap som kommer med en tydelig ideologisk ladning, eller med et tydelig ideologisk perspektiv, som regel blir gjenstand for en av tre ulike revideringer. Den første er at den blir helt fjernet. Den andre muligheten er at det ideologiske perspektivet blir moderert gjennom ordvalg eller grammatiske konstruksjoner. Den tredje muligheten er at det ideologiske perspektivet i praksis forsvinner gjennom omformuleringer som oppnår konsensus. I analysen viser jeg også til et eksempel hvor ideologisk ladet innhold fortsatt finnes i ingressen i artikkelen.

Tendensen er at konsensus om kunnskapen demper eller fjerner ideologisk ladning og perspektiver. Wikipedia sin retningslinje ber om en objektiv fremstilling av kunnskapen. Dette innebærer at artiklene skal «representere alle synspunkt på en rettferdig, proporsjonal og en upartisk måte». Når retningslinjen rekontekstualiseres til praksis viser analysen at artikkelen får et «objektivt» og «nøytralt» språk gjennom grammatiske konstruksjoner. I tillegg viser analysen at ideologisk ladet kunnskap og ideologiske perspektiver har en sterk tendens til å revideres bort. Denne Wikipedia-artikkelen bærer preg av at den ideologiske kampen foregår gjennom å revidere andres innlegg, i stedet for å skrive motsvar eller vise til andre

perspektiver. På denne måten blir innholdet av-ideologisert gjennom rekontekstualiseringen av retningslinjene for nøytralt ståsted, der det fra Wikipedias side er retningslinjer for at kunnskapen skal fremstilles på en proporsjonal måte ved å la aktørene komme til ordet med sine perspektiver. Revisjonsloggene viser også at denne praksisen er intendert fra bidragsyternes side. Diskusjonsloggen viser at mange bidragsytere mangler en forståelse for hva retningslinjen for objektivitet innebærer, eventuelt at de ikke har kjennskap til den. Det samme gjelder til en viss grad retningslinjen for verifiserbarhet. Diskusjonsforumet preges av personlige meninger, og jeg finner ingen tilfeller der det henvises til Wikipedias retningslinjer i argumentasjonen.

I det neste kapitlet skal jeg diskutere noen av implikasjonene disse innsiktene i kunnskapsproduksjonen av ideologisk kontroversielt kunnskap på Wikipedia kan ha for læreres arbeid i skolen.

Diskusjon av den sosiale praksisen

Det tredje nivået i Faircloughs modell er sosial praksis. Skrede (2018, s. 31) skriver at sosial praksis handler om det dialektiske forhold mellom diskurs og den bredere sosiokulturelle praksis. I denne oppgaven er det skolen som representerer den bredere sosiokulturelle praksis. Når man skal diskutere den sosiale praksisen så er det forholdet mellom diskurs, makt og ideologi som står sentralt.

Analysen av artikkelen *Krimkrisen 2014* viser at det aller meste av den ideologisk kontroversielle kunnskapen revideres bort. Dette skjer både gjennom grammatiske konstruksjoner og gjennom en prosess der kunnskapsinnholdet revideres slik at det oppnås konsensus blant bidragsyterne. Det som kjennetegner artikkelen i sin nåværende form er at kunnskapen er veldig fragmentert, innholdet presenteres på en oppramsende måte og artikkelen er ikke satt inn i en større kontekst. En elev vil i sitt møte med denne teksten ikke bli særlig klokere på hva denne konflikten dreide seg om.

Funnene fra *tekstanalysen* er interessante å se i forhold til hva som blir kjennetegn på selve kunnskapen og den rollen den kan spille i forhold til mål om kritisk tenkning og demokrati. Hvis en ser på kunnskapens kjennetegn er dens karakteristikk som vist manglende ideologisk innhold og manglende aktørskap. Den blir refererende uten at perspektiver eller mening kommer til syne i særlig grad. Om en ser på Freires kunnskapskritikk for skolen er den knyttet til at kunnskapen og pedagogikken bygger på reproduksjon, å fylle på. Kunnskapens form slik den kommer til uttrykk i analysen kan først og fremst knyttes til bank-metaforen, gjennom at den ikke innbyr til hverken meningsdanning, perspektivtaking eller til å utfordre etablerte sannheter. Det kan også være vanskelig for elevene å relatere teksten til egne liv, da aktørskap og subjekter fjernes, og kunnskapen er fragmentert. Det kan gjøre det vanskelig å mobilisere empati, sympati, forståelse eller i det hele tatt å ta stilling.

Det betyr ikke nødvendigvis at wikipedia-artikkelens kvaliteter ikke kan være hensiktsmessige med tanke på et kunnskapsformål. Den kan imidlertid først og fremst

knyttet til en overflatekunnskap der den kan tilby en rask orientering over en hendelse med hensyn til tid, sted og hvilke aktører som var til stede. Blikstad-Balas viser at klasserommet ofte preges av bank-undervisning og bank-kunnskap (2016). Formen kunnskapen tar på Wikipedia, slik den kommer frem i denne analysen, vil ikke utfordre denne, selv om elevene er aktive i kunnskapsinnhenting. Overflatekunnskap og overflatelæring må heller ikke ses på som generelt uønsket i skolen. Skal eleven utvikle dybdekunnskap må han/hun besitte forkunnskap. Wikipedias intensjon om å la ulike stemmer komme til orde rekontekstualiseres med andre ord ikke på en måte som gjør at de ulike stemmene får et meningsbærende uttrykk, og derfor holder den seg på et nivå som svarer til overflate-, heller enn dybdekunnskap.

Om kunnskapen skal ha et frigjørende eller demokratisk potensial, er nettopp kvalitetene teksten får med hensyn til hvordan retningslinjen for nøytralitet rekontekstualiseres på Wikipedia et problem. Hvis bidragsyterne ikke får komme til uttrykk med sine forklaringer, perspektiver eller meninger knyttet til et tema, vil artikkelen heller ikke kunne bidra til kritisk forståelse eller til å bygge opp under et formål om demokratisk oppdragelse. For at en wikipedia-artikkel skal ha dette potensialet trenger en nettopp at bidragsyterne og deres motiver, meninger og ideologier blir en del av kunnskapen som fremlegges. Som i Freires problemrettede undervisning så er dialogen verktøyet, en dialog som viser meningsbryting og lar argumentene komme frem. Det står egentlig ikke noe i veien for at en slik form for kunnskap skulle kunne konstrueres på Wikipedia, og det er også slik jeg oppfatter at de ønsker det med retningslinjene sine. Utfordringen er hvordan retningslinjene for objektivitet og nøytralitet har blitt rekontekstualisert til å tømme kunnskapen for mening i jakten på konsensus. Knyttet til Freires teori, er det nettopp ulik perspektivtaking, å lese verden på nye måter, som står sentralt for å skape ny mening og kunne utfordre etablerte maktforhold.

Et sentralt spørsmål for lærere er hvordan de skal forholde seg til Wikipedia, og om de kan stole på kunnskapen som ligger der. Som vist i innledningen bruker elevene Wikipedia mye til tross for læreres skepsis, eller til og med forbud mot å bruke det. Analysen av denne artikkelen viser at kunnskapen både er etterrettelig på mange områder, men at kildegrunnet samtidig bygger på problematisk kvalitet i forhold til retningslinjene. At kunnskap kan bygge på problematiske fremstillinger er imidlertid ikke noe som gjelder spesielt for Wikipedia. Det kan like godt være et problem i lærebøker. Imidlertid er ikke Wikipedia underlagt en pedagogisk faglig vurdering, eller tilrettelegging, på samme måte som lærebøkene er. Det er derfor nødvendig med et større engasjement fra læreren når elevene selv velger sine kilder (Blikstad-Balas, 2016). Om læreren skal bygge en pedagogisk dialog med et demokratisk potensial holder det med andre ord ikke at elevene selv skal kunne velge sin kunnskap. Spesielt ikke hvis kunnskapen har den formen som analysen avdekker. Selv om Freire vektlegger aktive elever som legger premisser og fremmer egne, nye, og andres perspektiver, er det fortsatt nødvendig med en aktiv lærer som sikrer at kunnskapen som fremlegges kan bidra til å bygge ny mening gjennom å utfordre etablerte sannheter. Her ligger et dilemma med hensyn til hvor mye læreren skal kontrollere og legge premisser for kunnskapsgrunnet om denne skal innhentes av elevene selv. Samtidig er det en del av opplæringens mål at elevene på sikt skal kunne beherske dette selv, de må lære å orientere seg i et krevende tekstunivers.

At Wikipedia (og andre kilder fra internett) brukes i økende grad i skolen krever at elevene oppøves i kildekritikk, men de må også gis innsikt i hvordan kunnskapen konstrueres. At Wikipedia er en encyklopedi og utgir seg for å være nøytral og under grundig kildevurdering aktualiserer dette som et viktig tema. Det betyr at det vil være problematisk om lærere ikke forholder seg til Wikipedia som fenomen gjennom å ignorere eller nekte elever å bruke det. Undervisningen må gjøre elevene i stand til å undersøke og være oppmerksomme på ulike kvaliteter og problemer knyttet til kunnskapsproduksjonen. Samtidig presenterer ikke Wikipedia én form for kunnskap. Det finnes temaer og felt som sannsynligvis ikke er så ideologisk ladede, der det er en høy grad av konsensus. Innenfor slike tema kan kunnskapsproduksjonen være mindre problematiske. I min analyse har jeg som vist vært spesielt opptatt av et ideologisk kontroversielt tema.

Tradisjonelt så har en kritisk tilnærming til andre enn lærebokas tekster enn på internett vært opptatt av troverdigheten til avsenderen av teksten, og i mindre grad oppfordret til kritisk lesing av *selve* teksten. Gjennom kritiske perspektiv, og teknikker, kan denne type tekster være godt egnet til å til å finne de gode spørsmålene:

Hva er det teksten ikke sier noe om?

Hvilke grunner kan det være til det?

Hvem kan ha interesse av å ha det sånn?

Hvem sin sannhet presenteres vi for?

Er alle aktører presentert i teksten?

Hvilke perspektiver mangler?

Hvordan er forholdet mellom der teksten er publisert og hvem som har skrevet teksten?

Hva trenger vi å vite mer om?

Hvordan kan vi finne ut dette?

Hvem er de involverte?

Avslutning

Til slutt vil jeg understreke at analysen i denne oppgaven bare knyttes til ett kontroversielt tema. Det er derfor vanskelig å vite om artikkelen som jeg har analysert representerer et typisk uttrykk for hvordan kunnskapen formes på Wikipedia. Samtidig har det å gå så detaljert til verks for å undersøke hvordan kunnskap konstrueres vært en tidkrevende oppgave som medfører at det innen studiens tidsramme ikke har vært mulig å undersøke flere artikler. Å undersøke om andre artikler bygger på lignende trekk kunne derfor være et interessant tema å forfølge i videre forskning.

Referanser

- Balmforth, T. (2019, 2. desember). Russia to upgrade homegrown encyclopedia after Putins Wikipedia. Reuters. Hentet fra:
<https://www.reuters.com/article/us-russia-wikipedia/russia-to-upgrade-homegrown-encyclopedia-after-putin-pans-wikipedia-idUSKBN1Y61DA>.
- Berge, K. L. (2005). Skrivning som grunnleggende ferdighet og som nasjonal prøve – ideologi og strategier. I Aasen, A. J. & Nome, S. (Red). *Det nye norskfaget*. Bergen, Fagbokforlaget: 161-187.
- Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control and identity*. Maryland. Rowman & Littlefield publishers, Inc.
- Blikstad-Balas, M. (2016). *Literacy i skolen*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Blikstad-Balas, M. & Høgenes, T. (2014). Wikipedias inntog på kildelista – holdninger blant lærere og elever til Wikipedia i en skolekontekst. *Acta Didactica Norge*.
<https://www.journals.uio.no/index.php/adno/article/view/1094/973>.
- Carlsen, A. og J. Martinsen (2017, 6. oktober). *Kunnskapens infrastruktur. Klassekampen*. Også tilgjengelig på:
<http://www.wikimedia.no/2017/10/10/fri-kunnskap/>
- CEPA – Center for European Policy Analysis. (2016). *Propaganda in a New Orbit – Information Warfare Initiative Paper No. 2*. Hentet fra:
http://infowar.cepa.org/files/?id_plik=2083.

- Dagsavisen. (2020, 8. januar). Borgerlig presse. Hentet fra:
<https://www.dagsavisen.no/debatt/leder/borgerlig-presse-1.1643728>.
- Digital TV Europe. (2015, 10. juli). Sawiris takes majority stake in Euronews. Hentet fra:
<https://www.digitaltveurope.com/tag/media-globe-networks/>.
- Dysthe, O., Hertzberg, F., & Løkensgard Hoel, T. (2010). *Å skrive for å lære – Skrivning i høyere utdanning* (2. utgave ed.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. London, Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Critical Discourse for Social Research*. London. Routledge. Kapittel 2 & 3 er hentet fra:
https://www.researchgate.net/publication/31763834_Analysing_Discourse_Textual_Analysis_for_Social_Research_N_Fairclough.
- Fairclough, N. (2008). *Kritisk diskursanalyse*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power* (Tredje opplag ed.). New York: Routledge.
- Freire, P. (2005). *De undertryktes pedagogikk* (2. utgave, 4. opplag ed.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Gilje, Ø., Flygt Landfald, Ø., & Ludvigsen, S. (2018). Dybdelæring – historisk bakgrunn og teoretiske tilnærminger. Hentet fra: <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-forskning-pedagogikk/dybdelaering--historisk-bakgrunn-og-teoretiske-tilnaerminger/171562>
- Hagen, A. (2012, 23. april). Wikipedias demokratiske problem. Dagbladet. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/wikipedias-demokratiske-problem/63316150>.
- Henriksen, P. (1994). Encyklopediens rolle i samfunnet, og rollens betydning for encyklopediens utforming. *LexicoNordica*, 1, 63-75. Hentet fra <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>
- Holm-Hansen, J.; Paulsen, M. (2018). *Ukraina-krisen* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 2. juni 2020 fra <https://snl.no/Ukraina-krisen>.
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. (4. opplag, 2005). Roskilde. Roskilde Universitetsforlag.

- Kallelid, M. (2019). Erdogan tapte kampen mot Wikipedia. Men kampen om sannheten utspilles i flere land. Aftenposten. Lest 30.12 2019.
Hentet fra: <https://www.aftenposten.no/kultur/i/qLr7nE/erdogan-tapte-kampen-mot-wikipedia-men-kampen-om-sannheten-utspilles-i-flere-land?>
- Kellner, D. & Share, J. (2007). Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education. In D. Macedo & S.R. Steinberg (Eds.), *Media literacy: A reader* (pp. 3-23). New York: Peter Lang Publishing.
- Meld.St.28. (2015-2016). Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- Det Norske Akademis Ordbok. Encyklopedi. Hentet fra: <https://naob.no/ordbok/encyklopedi>.
- NOU: 2015:8 (2015). Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser. *NOU Norges offentlige utredninger* (Vol 8). Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltningen.
- NESH. (2019). Forskningsetisk veileder for internettforskning. Hentet fra <https://www.etikkom.no>.
- NRK. (2015, 11. mars. Oppdatert 2018, 8. oktober). NRK-plakaten. Hentet fra: <https://www.nrk.no/informasjon/nrk-plakaten-1.12253428>.
- NUPI. (2015, 11. januar). Tyskland: Europas nye stormakt. Hentet fra: <https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/2015/Tyskland-Europas-nye-stormakt>.
- Lovdata. (2010) Forskrift til opplæringslova. Kapittel 17. Elevens rett til læremiddel på eiga målform. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724/KAPITTEL_20#KAPITTEL_20
- Lovdata. (2019). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_1
- Omdahl, J. (2012, 23. mars). Har dette nettleksikonet livets rett? Dagbladet. Hentet fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/har-dette-nettleksikonet-livets-rett/63408114>.
- PaxLeksikon. (1983). PaxLeksikon (3. utgave). Oslo: Pax forlag AS.
- Regjeringen. (2009, 19. juni). EUs østlige partnerskap er igangsatt. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/eu_ostlige_partnerskap_juni_2009/id692877/.
- Skjelbred, D. (2014). Elevens tekst – et utgangspunkt for skriveopplæring. Landslaget for norskundervisning Cappelen Damm akademisk.

- Skrede, J. (2017). Kritisk diskursanalyse. Oslo. Cappelen Damm.
- Solvoll, M. K. (2009). Organisering av Wikipedia – hvilken rolle spiller administratorene? *Norsk medietidsskrift*, 03 / 2009 (Volum 16), side 252-272.
- Store norske leksikon. (2019, 16. april). Encyklopedi. Hentet fra: <https://snl.no/encyklopedi>.
- Store norske leksikon. (u.å.) Forfatterveiledning. Definisjon og ingress. Lest 15. mai 2020. Hentet fra: https://meta.snl.no/Definisjon_og_ingress.
- Tallaksen, S. (2012, 20. april). Kampen om sannheten. Klassekampen. Lest 10. januar 2020. Hentet fra: <https://arkiv.klassekampen.no/60142/article/item/null/kampen-om-sannheten>.
- Tek. (2019, 15. september). De mest populære nettsidene. Hentet fra https://www.tek.no/artikler/de_mest_populaere_nettsidene/85880.
- UNESCO. (2000). *Education for All 2000 Assessment: global synthesis*. International Consultative Forum on Education for All. Hentet fra: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000120058>
- UNESCO. (2004). *The Plurality of Literacy and its Implications for Policies and Programmes*. UNESCO Education Sector Position Paper. United Nations Educational. Hentet fra: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136246>
- Utdanningsdirektoratet. (2018, 29. oktober). Film: Dybdeløring. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stottemateriell-til-overordnet-del/film-dybdeløring/>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnoppløringen. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/oppløringens-verdigrunnlag/1.6-demokrati-og-medvirkning/>
- Utdanningsdirektoratet. (2020, 2. januar). Film: Kompetansebegrepet. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/stottemateriell-til-overordnet-del/film-kompetansebegrepet/>
- Wikimedia (A). (2019, 12.09). Wikimedia Traffic Analysis Report – Wikipedia Page Views Per Country – Overview. Hentet fra <https://stats.wikimedia.org/wikimedia/squids/SquidReportPageViewsPerCountryOverview.htm>.
- Wikimedia (B). (2019, 12.09). Wikimedia Traffic Analysis Report – Wikipedia Page Views Per Country – Breakdown. Hentet fra <https://stats.wikimedia.org/wikimedia/squids/SquidReportPageViewsPerCountryBreakdown.htm>.

Wikimedia (C). (2020, 01.05). Wikimedia statistics – Top Viewed Articles – Norwegian.
Hentet fra <https://stats.wikimedia.org/#/no.wikipedia.org/reading/top-viewed-articles/normal|table|last-month|~total|monthly>

Wikipedia (A). (2019, 20.10). Wikipedia:Om.
Hentet fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Om>.

Wikipedia (B). (2020, 18.03). Wikipedia:Introduksjon. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Introduksjon>

Wikipedia (C). (2016, 01.11). Wikipedia:Fem søyler. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Fem_søyler

Wikipedia (D). (2018, 06.11). Wikipedia:Anbefalinger og retningslinjer. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Anbefalinger_og_retningslinjer

Wikipedia (E). (2020, 03.04). Wikipedia:Purpose. Hentet fra:
<https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Purpose>

Wikipedia (F). (2020, 06.06). Larry Sanger. Hentet fra:
https://en.wikipedia.org/wiki/Larry_Sanger

Wikipedia (G). (2020, 05.22). Wikipedia:Verifiserbarhet. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Verifiserbarhet>

Wikipedia (H). (2019, 05.04). Wikipedia:Nøytralt ståsted. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Nøytralt_ståsted

Wikipedia (I). (2019, 05.04). Wikipedia:Hva Wikipedia ikke er. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hva_Wikipedia_ikke_er

Wikipedia (J). (2020, 30.01). Wikipedia:Original forskning. Hentet fra:
[https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Original_forskning_\(utkast\)](https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Original_forskning_(utkast))

Wikipedia (K). (2020, 01.06). Wikipedia:Bruk av kilder. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Bruk_av_kilder

Wikipedia (L). (2020, 03.04). Wikipedia:Hvordan skrive bedre artikler. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Hvordan_skrive_bedre_artikler

Wikipedia (M). (2020, 19.01). Wikipedia:Maler. Hentet fra:
<https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Maler>

Wikipedia (N). (2019, 15.08). Wikipedia:Infoboks nyhetshendelse. Hentet fra:
https://no.wikipedia.org/wiki/Mal:Infoboks_nyhetshendelse

Wikipedia (O). (2019, 25.11). Wikipedia:Statistikk.

Hentet fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Statistikk>.

Wikipedia (P). (2020, 02.06). Wikipedia:Forside. Hentet fra:

<https://no.wikipedia.org/wiki/Portal:Forside>

Wyatt-Smith, C. M., Gunn, S., Mahar, S., & Manager, R. (2007). *Evidence-based research for expert literacy teaching*.

